
15

Årsrapport 2015

Årsrapport 2015

Årsrapport 2015

© Norges forskningsråd 2016

Norges forskningsråd

Drammensveien 288

Postboks 564

1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00

Telefaks +47 22 03 70 01

post@forskningsradet.no

www.forskningsradet.no

Design omslag: Design et cetera AS

Trykk: 07 Gruppen/Forskningsrådet

Opplag: 375

Oslo, mars 2016

ISBN 978-82-12-03490-7 (trykk)

ISBN 978-82-12-03491-4 (pdf)

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	STYRETS BERETNING	7
2	INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	12
2.1	ORGANISASJON.....	12
2.1.1	<i>Styrer og utvalg</i>	12
2.1.2	<i>Intern organisasjon og administrasjon</i>	13
3	ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	20
3.1	INNLEDNING.....	20
3.1.1	<i>Budsjettutviklingen</i>	20
3.1.2	<i>Styringssystem for Forskningsrådet</i>	22
3.2	MÅL 1. ØKT VITENSKAPELIG KVALITET	23
3.3	MÅL 2. ØKT VERDISKAPING I NÆRINGSLIVET	27
3.4	MÅL 3. MØTE STORE SAMFUNNSUTFORDRINGER	32
3.5	MÅL 4. VELFUNDERENDE FORSKNINGSSYSTEM.....	44
3.6	MÅL 5. GOD RÅDGIVNING	50
3.7	OPPFØLGNING AV LANGTIDSPLANEN	52
4	STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	56
4.1.1	<i>Virksomhetsstyring</i>	56
4.1.2	<i>Risikostyring</i>	56
4.1.3	<i>Risiko, sikkerhet og beredskap</i>	57
4.1.4	<i>Overordnet vurdering av styring og kontroll</i>	57
5	VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	60
6	ÅRSREGNSKAP	62
7	STYRETS UNDERSKRIFTER	82

Forord

Forskningsrådets årsrapport for 2015 er den formelle tilbakemeldingen til departementene om bruken av bevilningene over statsbudsjettet og tildelingsbrevene for 2015. Årsrapporten skrives på bakgrunn av tildelingsbrevene, som også inneholder krav til årsrapporten for 2015. Rapporten gir en redegjørelse for Forskningsrådets virksomhet og resultatene i 2015.

Forskningsrådet er pålagt å utarbeide Forskningsrådets årsrapport i fire deler.

- *Del I Forskningsrådet årsrapport*, er den overordnede rapporten for hele virksomheten. Dette er den foreliggende rapporten.
- *Del II Departementsvis rapportering*, er rapporten for bruken av det enkelte departements bevilgning. Rapporten gir en virksomhetsoversikt, redegjør for oppfølging av føringer og rapport om resultater fra 2015. Rapporten vil foreligge 1. mai.
- *Del III Særskilt rapportering*, består av rapporter på noen utvalgte områder hvor det er bedt om særskilt rapportering. Rapporten vil foreligge 1. mai.
- *Del IV Årsrapport fra programmene*, inneholder årsrapport fra programmer og aktiviteter. Den skal bare publiseres på nett. Rapporten vil foreligge 1. mai.

1 Styrets beretning

En ny hovedstrategi

Forskning for innovasjon og bærekraft er visjonen for, og navnet på, Forskningsrådets nye hovedstrategi. Strategien markerer et skifte ved tydeligere å legge vekt på at forskningens samfunnsrolle er blitt sterkere og at Forskningsrådet må bidra i en slik utvikling. Dette innebærer at samfunnets agenda i større grad må utgjøre forskningens og Forskningsrådets agenda. Året 2015 tydeliggjør en utvikling hvor forskningen hver dag gis økt betydning og etterspørres av stadig flere, noe som også kommer til uttrykk ved at Forskningsrådet i stadig større grad oppfattes og brukes som et virkemiddel for omstilling i næringsliv og samfunn og som kunnskapsleverandør for å møte samfunnets utfordringer.

Strategien har seks mål. For det første uttrykker den en ambisjon om at kvalitet er noe mer en god forskning og at det i særlig grad handler om en satsing på banebrytende forskning som kan bidra til å flytte forskningsfronten. Ambisjonen er at banebrytende forskning må være en mer gjennomgående målsetting i alle typer virkemidler, også satsinger knyttet til samfunnsutfordringene. For det andre markerer strategien at Forskningsrådet må satse på forskning som bidrar til å løse fremtidens samfunns- og næringsutfordringer og at retningen på en slik innsats må ligge i forskning som bidrar til større økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft. I strategien fastsettes for første gang hvilke samfunnsutfordringer hvor Forskningsrådet i særlig grad vil styrke sin innsats. De to neste målområdene er knyttet til innovasjon og verdiskaping i privat og offentlig sektor. Målsettingene reflekterer Rådets ambisjoner knyttet til tre-prosentmålet for forskningens andel av BNP og næringslivets og den offentlige sektors deltakelse i dette. Strategiene uttrykker også nødvendigheten av internasjonalisering og at norsk forskning fullt og helt må integreres som en del av det europeiske forskningsmarkedet. Målområdet får frem at dette ikke kan skje uten Forskningsrådets drahjelp på alle områder. Det siste målområdet skal tydeliggjøre hva det vil si å være en endringsagent for norsk forskning, og hvilke særlig oppgaver som ligger i dette.

Budsjettutvikling

For andre år på rad gis det betydelig vekst til Forskningsrådet. Rådet får en økning på 437 mill. kroner. Sett sammen med økningen i 2014, innebærer dette at Forskningsrådet i løpet av to år har fått en økning på over 1 mrd. kroner. Økningen er i særlig grad rettet mot Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA), Fri prosjektstøtte (FRIPRO), forskningsinfrastruktur og mobiliseringsordninger mot Horisont 2020, men i betydelig mindre grad mot forskning for å løse samfunns- og næringsutfordringer. Tildelingene samsvarer godt med de strukturelle prioriteringene i Regjeringens *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning*, men følger ikke opp de tematiske prioriteringene knyttet til havets ressurser, klima, miljø og fornybar energi, eller området velferd, helse og omsorg. Den samme utviklingen ser en også i 2016. Både i Forskningsrådets budsjettforslag for 2016 og 2017 har det derfor vært lagt vekt på å foreslå prioriteringer som skaper bedre balanse mellom de strukturelle og tematiske prioriteringene i forskningspolitikken.

Økt forskning i næringslivet

Forskning og innovasjon er gitt en sentral rolle i omstillingen av dagens norske økonomi. Satsingen i 2015 har forsterket innsatsen for økt forskningsbasert innovasjon, teknologiutvikling og anvendelse av resultater fra forskningen. Dette styrker bedriftenes omstillingsmuligheter og gir nye kunnskapsintensive arbeidsplasser. I 2015 er det også tatt nye steg i satsingen på teknologiområder som utgjør et stort fornyelsespotensial i utvikling av avanserte produksjonsprosesser innenfor flere næringsområder og bransjer.

Gjennom en ti-årsperiode har Brukerstyrt innovasjonsarena etablert seg som den viktigste arenaen for direktestøtte til bredden i norsk næringsliv. Ti-årsjubileet ga anledning til å synliggjøre hvordan BIA har bidratt med store tverrfaglige prosjekter-, som kan omfatte ulike bransjer og verdikjeder. Det er i særlig grad gitt støtte til bedrifter innenfor helse, ikt, bioteknologi, miljøteknologi og energi, - viktige næringer for fremtiden. For å bidra sterkere til mobilisering av bedrifter som ikke kjenner Forskningsrådet så godt fra før, er det tatt initiativ til prosjektverksteder mange steder i landet. Suksessen til BIA har blitt fulgt opp gjennom en betydelig økning i budsjettet, også for 2016. Parallelt var det i 2015 en betydelig økning i den indirekte støtten til bedriftene gjennom SkatteFUNN-ordningen. Antall aktive prosjekter i bedriftene har enda et år økt

med nesten 30 prosent. Anslått provenyrtap antas å øke med litt over en halv milliard kroner til 2,5 mrd. kroner.

I 2015 startet tredje generasjon SFI (SFI-III) opp med etablering av 17 nye sentre. Forskningsrådet bevilger med dette ca. 1,6 mrd. kroner over de neste åtte årene til miljøer innenfor sterke forskningsbaserte næringer som petroleum, maritim industri og havbruk. Også innenfor andre områder med behov for forskningsbasert innovasjon, som helse- og omsorgssektoren, IKT-sektoren, bioøkonomien og prosessindustrien, er det opprettet nye SFI-er med stort potensial. Med satsingen utløses forskning for over tre mrd. kroner.

Grønn omstilling

En satsing innenfor de ressursbaserte næringene skal bidra til at kunnskap og ressurser kan knyttes sammen, slik at det kan utvikles nasjonale, naturbaserte næringer med sterke internasjonale fortrinn. En ny generasjon store programmer har satt i gang en rekke nye prosjekter. Grønn omstilling og fornybare løsninger har vært målet med innsatsen. Det er satset på fornybare energiløsninger og lagring, miljøvennlig transport, men også på hvordan petroleumssektoren kan bidra til mer miljøvennlig energiproduksjon. Visjonen for bioøkonomien om en totalutnyttelse av alt biologisk råstoff i sirkulære kretsløp er tatt videre gjennom satsingen på havbruk, matproduksjon, havbruksteknologi, arealforvaltning, moderne trebyggeri og naturbaserte tjenester. Utfordringen fremover er i særlig grad knyttet til at det satses tilstrekkelig fra sektordepartementene på havbasert forskning og innovasjon, og teknologi og løsninger for utvikling av lavutslippssamfunnet, slik at norsk næringsliv kan utvikle konkurransefortrinn som en del av en grønn omstilling. Dette er områder hvor det er nødvendig at det satses parallelt i bedriftene, instituttene og universitetene.

Muliggjørende teknologier

Muliggjørende teknologier utgjør et stort fornyelsespotensial innenfor svært mange forskningsområder og fagfelt og er vesentlig for å utvikle nye tjenester og produkter. Det er satset sterk gjennom NANO2021, IKTPLUS og BIOTEK2021. Innenfor ikt har en satset på nye "fyrårn"-prosjekter innenfor helse og omsorg, som skal bidra til banebrytende forskning der offentlige og private aktører sammen med brukere og forskere skal møte sentrale samfunnsutfordringer. Innenfor BIOTEK2021 har det blitt bevilget en kvart million kroner til Digitalt liv – konvergens for innovasjon. Midlene går til å opprette et nasjonalt senter med seks store forskerprosjekter, der temaene spenner fra havbruk til hjerneforskning, og hvor også humanistisk forskere vil delta. Det nasjonale senteret for Digitalt liv skal ledes av NTNU i tett samarbeid andre norsk forskningsmiljøer.

Bedre offentlig tjenester

Sunne, sosiale og produktive liv forutsetter et helsevesen som gir god og sikker diagnostikk og behandling på alle nivåer, gode og effektive helse- velferds- og omsorgstjenester, og tiltak som gir helse og livskvalitet gjennom hele livsløpet. Forskningsrådets samlede helsesatsing er nå omstrukturert i tre store programmer *God behandling*, *Gode effektive tjenester* og *Bedre helse*. Hensikten er å få til en mer helhetlig, integrert og langsiktig satsing i erkjennelsen av at framtidens pasienter og brukere vil ha mer sammensatte problemer som må møtes med mer helhetlige tilnærminger. Gode og effektive tjenester er allerede godt i gang og har gjennom sin først utlysning lagt vekt på forskning for å styrke og effektivisere tjenestetilbudet godt tilpasset pasientenes behov, men også innovative ikt-løsninger for helse, omsorg og velferd.

Forskningsrådet har en sentral rolle i oppfølging av HelseOmsorg21. Det er arbeidet med en ny policy for forskning og innovasjon på helseområdet som tar sikte på å konkretisere og utdype Forskningsrådets oppfølging av HelseOmsorg21, og å skape større sammenheng og helhet i Forskningsrådets finansieringsaktiviteter og strategiske tiltak på helseområdet. Det er også lagt et grunnlag for å utvikle et helhetlig monitoreringssystem for forskning, innovasjon, næringsutvikling og utdanning innenfor helse- og omsorgstjenestene (HO21 Monitor). Systemet skal gi et kunnskapsgrunnlag og styringsinformasjon til departementer, direktorater, Forskningsrådet og nasjonale og regionale samarbeidsorganer.

Utdanning og kompetanse er avgjørende for sosial integrasjon og tilknytning til arbeidslivet, næringslivets innovasjons- og konkurranseevne og viktig for den enkeltes helse, livskvalitet, samfunnsengasjement. Det er satset på de voksnes læring, på innovasjonsprosjekter i offentlig sektor hvor forskningsbasert innovasjon gjennomføres i samarbeid med FoU-miljøer og på fornyelse av utdanningsforskningen gjennom internasjonalt

og tverrfaglig samarbeid. Det gjennomføres et nytt oppdrag om effekten av gruppestørrelse og lærertetthet på elevenes læring og læringsmiljø.

Unge talenter

Forskningsrådets rolle er i særlig grad knyttet til at de beste forskerne og unge talentene gis gode rammevilkår for å få muligheten til å utvikle seg til internasjonalt ledende innenfor sine fagmiljøer. De siste årene har det pågått et omfattende arbeid med å videreutvikle Fri prosjektstøtte, blant annet med sterkere vektlegging av dristighet og faglig fornyelse og etablering av søknadstypene Unge forskertalenter, FRIPRO-mobilitetsstipend og i 2015 – FRIPRO-Toppforsk. Fri prosjektstøtte ble ytterligere styrket i 2015 og hadde en ramme på 800 mill. kroner. Med 1025 søknader og 15 prosent innvilgelse, medfører dette at et stort antall svært gode prosjekter ble innvilget i 2015. Vilkårene for verdensledende forskning har også blitt styrket ved at det ble gitt støtte til vitenskapelig utstyr, databaser, samlinger og til felleseuropeisk infrastruktur på til sammen 2,5 mrd. kroner. Tilretteleggingen for en fjerde runde med Sentre for fremragende forskning (SFF) bidrar på sin side til konsentrasjon av ressursene rundt de sterkeste fagmiljøene.

Internasjonalt samarbeid

Det internasjonale samarbeidet er betydelig forsterket. Alle nasjonale programmer og satsinger er gjennomgått for å sikre at den nasjonale innsatsen bygger opp under deltakelsen i Horisont 2020. Det er etablert klarere arbeidsdeling mellom mobiliseringstiltak i regi av programmene og gjennom sentrale midler i Forskningsrådet. Veiledningsinnsatsen er trappet opp gjennom ansettelse av flere nye NCP-er, gjennom sterkere spissing og målretting av kurs- og seminarvirksomheten, og gjennom flere tverr-tematiske informasjonsmøter. Økte midler til stimulering ble i 2015 brukt til å styrke STIM-EU-ordningen, støtte til prosjektetablering og posisjonering og EU-nettverk. Innsatsen vil bli trappet ytterligere opp, gjennom større rammer til prosjektetablering og posisjonering til institusjonene - særlig mot de store universitetene og helseforetakene. Det vil bli innført posisjoneringsstøtte til bedrifter og offentlig sektor. Den norske returandelen er ved utgangen av 2015 på 1,76 prosent, altså godt under målet om 2 prosent, slik at det fortsatt er behov for økt mobilisering til deltakelse.

Det bilaterale samarbeidet er tatt videre ved å følge opp Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med de prioriterte samarbeidslandene. I 2015 ble det etablert et nytt virkemiddel - Internasjonalt partnerskap for fremragende utdanning og forskning (INTPART), som skal bidra til langsiktig samarbeid mellom norske høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner og fremragende fagmiljø i prioriterte land utenfor EU/EØS. INTPART er et samarbeid mellom SIU og Forskningsrådet og legger særlig vekt på kobling mellom utdanning og forskning, og med næringsliv der det er relevant. Første utlysning er gjennomført og 19 prosjekter er innvilget.

Økt aktivitet

Forskningsrådet skal bidra til økt kvalitet, kapasitet og relevans i forskningen. Som vist over, er det betydelig aktivitet innenfor alle virkemidler, tema og fagområder. Et annet uttrykk for at en har lyktes i dette, er at det gjennom Forskningsrådets virkemidler er bygget betydelig økt kapasitet i forskningsmiljøene. Aktiviteten eller forbruket i prosjektene har økt med nesten 900 mill. kroner. Det er en økning innenfor alle områder, men i volum størst innenfor programmene. Dette betyr samtidig at overføringene i Forskningsrådet går ned. For første gang siden 2009 er det en reduksjon i overføringene.

Utviklingsprosjektet 3.0

Forskningsrådet har det siste året gjennomført utviklingsprosjektet *forskningsrådet 3.0* hvor hensikten har vært å se på hvordan programmene kan utvikles til bredere arenaer for fagutvikling på prioriterte forskningsfelt, svare tydeligere på departementenes sektoransvar for forskning, men også utfylle de åpne arenaene og andre sentrale støtteordninger. Målsettingen er å utvikle en programmodell som skal bidra til jevnere strategisk, tematisk og økonomisk aktivitet over år slik at ressursstrømmen mot forskningsmiljøene blir mer forutsigbar. Dette vil bli gjort ved å omgjøre de største programmene til løpende programmer uten tidsavgrensning, innføre en ordning med utlysingsplaner hvor det legges opp til bredere utlysninger og mindre sekvensiering i når programtemaene lyses ut, men også ved at en på en bedre måte sikrer at det er noen lunde samme volum i utlysningene hvert år. Forskerne skal i større grad møte et forskningsråd som har

et tilbud når forskerne og stipendiatene er klare for innsats. Prosessen har resultert i en ny programdriftsmodell som vil bli implementert fra 2016.

Ambisjonene for *forskningsrådet 3.0* strekker seg imidlertid lenger. Det gjenstår å utvikle samarbeidsmåter og arbeidsformer som i større grad utnytter fordelene ved å være ett forskningsråd. Det videre utviklingsarbeidet vil derfor rettes mot hvordan samspill mellom programmer, åpne arenaer, men også fagområder og temaområder kan utvikles, slik at det innenfor rammen av ett råd er et mangfold av støttemuligheter i bredden av fag og tema. Enkelte arbeidsformer eksperimenteres det allerede med. I 2015 er det gjennomført fellesutlysning mellom en rekke programmer for å sikre at en fanger opp tilgrensende temaområder i og mellom programmene på en god og effektiv måte. Et annet eksempel er fellesutlysninger som sikrer at det etableres enklere og lett tilgjengelige støtteordninger for bedriftene. For første gang ble det laget en felles utlysning for alle programmer som gir støtte til innovasjonsprosjekter i næringslivet.

Møteplasser

Større årlige konferanser er et viktig virkemiddel for å sette den forskningspolitiske dagsorden. Dette blir blant annet ivaretatt gjennom møteplasser hvor forskerne, næringene og ulike samfunnsaktører kan treffes for å oppdatere kunnskap, diskutere forskningsbehov og forskningspolitikk. Forskningsdagene hadde Mat som tema for å belyse utfordringer knyttet til nok mat i verden, sikkert og trygg mat, kosthold og helse, men også hvordan dette henger sammen med klima, penger og makt og utviklingen i havbruk og landbruk. Næringslivsdagen løftet frem viktigheten av å være "Rik på nysgjerrighet" for å belyse hvordan kunnskaps-tørst og kreativitet er drivkraften for vekst, omstilling og innovasjon. Kunnskapsgrunnlagsdagen belyste gjennom temaet "gjerrig på kunnskap?", hvordan akademia bidrar til samfunns- og næringsutvikling og hvordan en best måler bidraget. Flere programkonferanser, blant annet innenfor energi, marin, havbruk, petroleum bidrar til å synliggjøre norsk forsknings betydning for omstillingen i næringslivet og Forskningsrådets rolle på ulike sektorer. Også internasjonalt er Forskningsrådet synlig på denne måten. Det årlige arrangementet Transatlantic Science Week hadde "Blue Futures" som tema, og er blitt en viktig møteplass for politikere, forskere og næringsliv fra Amerika og Norge.

Kommunikasjon

Kommunikasjonsstrategien er fornyet. Kommunikasjonen knyttet til kjerneoppgavene skal styrkes, spesielt kommunikasjonen med søkerne. Det er et mål å bli langt mer brukervennlig og serviceorientert og kommunisere bedre gjennom alle kontaktpunktene søkerne har med Forskningsrådet. Like viktig som før er det å være en synlig forsknings- og innovasjonspolitisk aktør. Dette skjer gjennom gjennom mediearbeid og nyheter i Forskningsrådets egne kanaler og gjennom et stort antall konferanser der Rådet møter politikere og hele bredden av aktører knyttet til forskning og innovasjon. Deltakelsen på Arendalsuka, hvor Forskningsrådet ga innspill til ministre og stortingspolitikere om klimaforskning og klimapolitikk i forkant av COP21 i Paris, er et uttrykk for en slik rolle.

Kunnskapsgrunnlag

Forsknings- og innovasjonspolitisk rådgivning må baseres på et solid kunnskapsgrunnlag. Det er gjennomført syv evalueringer av forskningssatsinger i 2015. Midtveisevalueringene av SFI- og FME-ordningene viser at denne type evalueringer er viktige styringsinstrumenter for Forskningsrådet. Det er også arbeidet med å videreutvikle statistikk og indikatorer for forskning og innovasjon, særlig i tilknytning til miljø, klima, polarforskning og rekruttering, men også innenfor helseområdet. Blant annet er det gjort en effektanalyse som tok utgangspunkt i en tiårig portefølje knyttet til to forskningsprogrammer innenfor helse området. Analysen viste at programmene hadde tydelige effekter på publiseringshyppighet, men at virkninger blant praktikere er vanskeligere å spore. Omfattende kunnskapsgrunnlag ligger nå til grunn for alle nye og videreførte satsinger i Forskningsrådet. Blant annet er det utarbeidet et regionalt kunnskapsgrunnlag som gir oversikt over forskningen og næringsstrukturen i de ulike regionene, hvilke aktører som finnes, hva og hvor mye det forskes på, og hvordan koblingene er mot miljøer utenfor regionen.

Organisasjon

Forskningsrådet fikk nytt hovedstyre og nye divisjonstyrer i 2015. Hovedstyret oppnevnes av regjeringen, mens divisjonsstyrene oppnevnes av hovedstyret etter en omfattende høringsprosess innenfor forskning,

næringsliv og samfunn. Det ble utvist meget stor interesse for å sitte i divisjonsstyrene, noe som er et uttrykk for at Forskningsrådet oppfattes som en interessant, betydningsfull og viktig arena for norsk forskning og forskningspolitikk.

Forskningsrådets interne administrasjon består av 474 ansatte som med et administrasjonsbudsjett på 589 mill. kroner skal finansiere Rådets tre hovedoppgaver: finansierings-, rådgivnings- og møteplass-funksjonen. I tillegg ble det brukt 174 mill. kroner på ekstern administrasjon til å drifte 67 styrever og utvalg bestående av 604 eksterne tillitsvalgte. Totalt har Forskningsrådets eksterne og interne administrasjon behandlet og fulgt opp 5397 søknader og 5343 prosjekter, og i tillegg bidratt til å kommunisere og tilrettelegge for bruk og anvendelse av forskning. Gjennom mer effektiv drift har Rådet i 2015 håndtert en betydelig vekst i forskningsbevilgningene samtidig som administrasjons-kostnadene reelt sett er gått ned. Det er satt fokus på risiko og beredskap ved at det er gjennomført vurderinger knyttet til risiko for alvorlige avvik og hendelser, og ved at det er gjennomført beredskapsøvelser knyttet til informasjonssikkerhet. Forskningsrådet er opptatt av et godt arbeidsmiljø i nye lokaler. Sykefraværet er fremdeles lavt. Rådet har mål om balansert kjønnsbalanse på alle nivåer i organisasjonen. Dette er tilfredsstillende i alle stillingsgrupper, også i ledergruppen. Forskningsrådet tar sin del av ansvar for å utdanne og kvalifisere fagarbeidere og har derfor for første gang ansatt to lærlinger i organisasjonen.

Følger opp målene

Regjeringen etablerte i 2015 et nytt MRS-system for Forskningsrådet. Uttrykt gjennom fem mål skal Rådet bidra til økt vitenskapelig kvalitet, økt verdiskaping i næringslivet, møte store samfunnsutfordringer, bidra til et velfungerende forskningssystem og være en god rådgiver. Styret mener at det på alle disse områdene er gjort en betydelig innsats i 2015, noe som helt eksplisitt kommer til uttrykk ved at Forskningsrådet har økt sin aktivitet med nesten 1 mrd. kroner i 2015. Den vitenskapelige kvaliteten er styrket gjennom nye støtteformer, flere forskerprosjekter i de tematiske satsingene og økt internasjonalisering. Flere bedrifter bruker forskningsbasert innovasjon i sin verdiskaping, noe som kommer til uttrykk ved at innsatsen mot næringslivet øker, både direkte og indirekte. En ny generasjon programmer har økt sin innsats i den retning som er gitt gjennom Langtidsplanens tematiske prioriteringer. Mobiliseringsarbeidet mot Horisont 2020 har vært helt sentralt for å bidra til et velfungerende forskningssystem som strekker seg utenfor Norge. Også den forskningspolitiske rådgivningen er tatt lenger. Først og fremst gjennom utarbeidelse av mer omfattende statistikk og analyse på flere områder. På alle områdene er det utfordringer. Styrets oppfatning er imidlertid at Forskningsrådet i løpet av 2015 er blitt bedre rustet til å møte utfordringene.

2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall

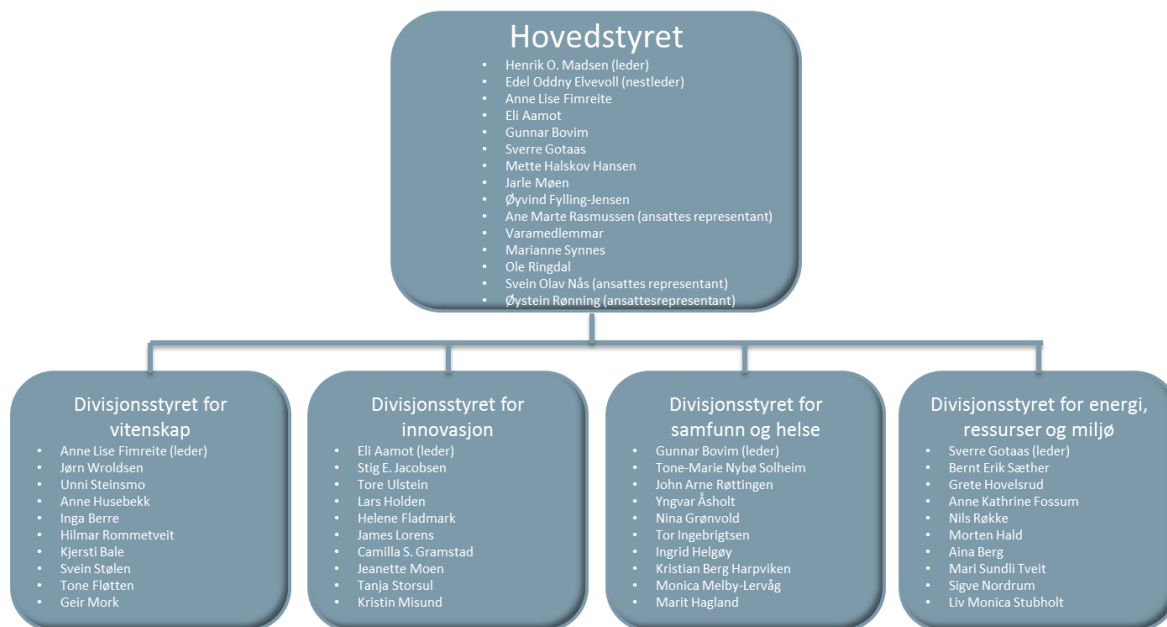
2.1 Organisasjon

2.1.1 Styret og utvalg

Hovedstyret er Forskningsrådets øverste organ. Den faglige virksomheten i Norges forskningsråd skal ledes av fire divisjonsstyret med ansvar for henholdsvis: fag- og disiplinutvikling-, og utviklingen av forskningssystemet, forskning og innovasjon i og for næringslivet, velferdssamfunnets utfordringer knyttet til områdene helse, velferd og utdanning og til slutt globale utfordringer knyttet til områdene energi, miljø og klima. Hovedstyret oppnevner divisjonsstyrene som har ansvar for den faglige virksomheten. Styresystemet består også av et sett utvalg for å bistå i gjennomføringen av Forskningsrådets oppgaver. Dette kan være rådgivende komiteer, fagutvalg og programstyret.

De tre styringsnivåene; hovedstyret, divisjonsstyrene og program- og aktivitetsstyrene har på hvert sitt nivå og område et ansvar for finansieringsfunksjonen, strategifunksjonen, møteplassfunksjonen og den formelle styringsfunksjonen i Forskningsrådet. Sammen ivaretar de tre styringsnivåene oppgavene i forhold til strategiutvikling, programplaner, oppnevninger, budsjettforslag- og fordeling, årsrapportering, bevilgninger, ekstern kontakt og kontroll. Styresystemet innebærer at alle Forskningsrådets/administrasjonens handlinger knyttet til finansiering, strategi og møteplass forankres og kontrolleres av et eksternt apparat før det settes ut i praksis, men også at en i etterkant gjennomfører kontroll av det som er gjennomført og resultater som er oppnådd.

Forskningsrådet fikk nytt hovedstyre og nye divisjonstyret i 2015. Hovedstyret oppnevnes av regjeringen, mens divisjonsstyrene oppnevnes av hovedstyret etter en omfattende høringsprosess innenfor forskning, næringsliv og samfunn. Styrene oppnevnes for fire år av gangen. Hovedstyret ble oppnevnt fra 01.01.2015, mens divisjonsstyrene ble oppnevnt fra 1.6.2015.

I 2015 var det totalt 604 personer som deltok i 67 styrende organer med bevilgningsfullmakt. Dette er noen færre personer enn i 2014. Dette er i all hovedsak utvalg med rett til å fordele forskningsmidler. I tillegg har Forskningsrådet en rekke ad hoc-utvalg, underutvalg og paneler som bistår i rådgivning og søknadsbehandling. Kvinneandelen er på 48 prosent. Dette gjelder innenfor alle divisjoner. Alle sektorer er relativt godt representert i styrende organer.

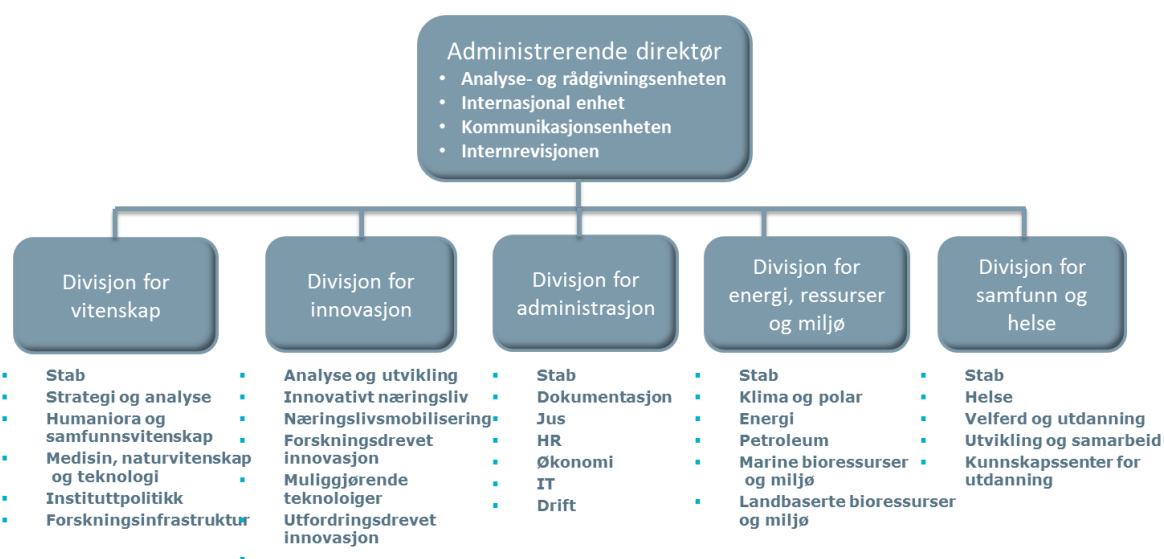
Tabell 2.1 Institusjonssammensetning i styrer med bevilgningsfullmakt, antall, andel

	Hovedstyret	Divisjonsstyrene	Prog&utvalg	Totalsum	Andel
Inst sektor	1	10	46	57	9 %
Næringsliv	4	8	96	108	18 %
Org & forvaltning		6	110	116	19 %
Stat høgsk	1	2	10	13	2 %
Universitet	4	14	136	154	25 %
Utland			149	149	25 %
Vit høgsk	1		6	7	1 %
sum	11	40	553	604	100 %

2.1.2 Intern organisasjon og administrasjon

2.1.2.1 Organisasjonsstruktur

Norges forskningsråd hadde per 31.12.15 474 ansatte fordelt på 461 årsverk. Organisasjonen består av fem divisjoner og tre stabsenheter. Det er ikke gjennomført endringer i organisasjonsstrukturen i 2015. Divisjon for innovasjon og Divisjon for samfunn og helse er omorganisert med virkning fra 1.1.2016. Figuren nedenfor viser divisjons- og avdelingsstrukturen pr 1. januar 2016.

Tabell 2.2. Ansatte fordelt på stillingskategori og enhet

	Vitenskap	Energi, ressurser og miljø	Innovasjon	Samfunn og helse	Administrerende direktørs stab	Administrasjon
Lederstillinger	5	9 ¹⁾	5	5	7	6
Rådgiver, seniorrådgiver, spesialrådgiver	53	75	93	52	42	55
Konsulent, seniorkonsulent	14	15	14	8	4	12
Totalt antall personer ²⁾	72	99	112	65	53	73

¹Inkluderer 2 direktører for strategiprosessene OG21 og Energi21 og 1 direktør for JPI Oceans.

²Antallet personer er pr 31.12. og er ikke en gjennomsnittsberegning for hele året.

2.1.2.2 Administrasjonskostnader

Totale administrasjonskostnader omfatter Forskningsrådets administrasjonsregnskap (interne administrasjonskostnader) og kostnader som føres som administrasjon i FoU-regnskapet (eksterne administrasjonskostnader). De *interne* administrasjonskostnadene inkluderer alle personal-, drifts- og IT-kostnader uavhengig av hvilke funksjoner Forskningsrådet ivaretar. I dette inngår også kostnader til SkatteFUNN-sekretariat, regionale representanter, kunnskapscenter for utdanning, personale i utlandet og ulike sekretariater etc. De *eksterne* administrasjonskostnadene er kostnader som programmer og andre FoU-aktiviteter har knyttet til forvaltningen av forskningsmidlene, utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag og kommunikasjons- og formidlingsaktiviteter.

Det interne administrasjonsregnskapet viser at det i 2015 ble det brukt 589 mill. kroner (eksklusiv pensjonsforpliktelser) til å utøve Rådets tre hovedfunksjoner; finansiering, rådgivning og møteplass og oppdrag som Forskningsrådet påtar seg utenom hovedfunksjonene. De eksterne administrasjonskostnadene er på 174 mill. kroner.

I 2015 ble det av Kunnskapsdepartementet satt en øvre ramme for nivået på de interne administrasjonskostnadene på 614,5 mill. kroner. Mindreforbruket på 25,7 mill. kroner i forhold til budsjett skyldes i hovedsak at noen stillinger har blitt holdt vakante og nyopprettede stillinger ikke har blitt bemannet så tidlig som planlagt.

De interne administrasjonskostnadene finansieres hovedsakelig gjennom administrasjonsbevilgning fra KD og en administrasjonsdel fra departementer som finansierer forskning gjennom Forskningsrådet. I 2015 var administrasjonsbevilgningen fra KD på 276,2 mill. kroner og utgjorde 45 prosent av finansieringen. Administrasjonsdelen fra departementene utgjorde 317,1 mill. kroner. Den siste har vært økende på grunn av at administrasjonsbevilgningen fra KD kun indeksreguleres og ikke reguleres i takt med økende oppdragsmengde.

Samlede personalkostnader var på 441 mill. kr og utgjør 75 prosent av de interne administrasjonskostnadene. Personalkostnadene har økt med 3,6 mill. kroner fra 2014. I tabellen nedenfor er personalkostnadene vist inklusive endring i pensjonsforpliktelse (1,2 mill. kroner). Denne gir ikke resultat effekt og føres mot en egen linje i balansen.

Samlede IKT-kostnader inklusive avskrivninger var 78 mill. kroner mot 64 mill. kroner i 2014 og utgjør 13 prosent av de interne administrasjonskostnadene. Økningen skyldes i all hovedsak at det har vært behov for å ta igjen et etterslep på vedlikeholds- og sikkerhetsarbeid på vårt saksbehandlingssystem eSak. Siste året har derfor først og fremst vært en konsolideringsår. Planlagte utviklingsprosjekter knyttet til Forskningsrådets kundefront og pålagte statlige krav til digitalisering har derfor blitt noe forskjøvet, men vil bli tatt igjen i 2016.

Andre driftskostnader inklusive avskrivninger var på 69 mill. kroner, som er 0,5 mill. kroner lavere enn i 2014. Årsaken til at kostnadene er redusert er at Forskningsrådet i 2014 hadde ekstra kostnader relatert til flyttingen til nye lokaler. Dette gjelder drift og utstyr, samt dobbel husleie i en periode for nye og gamle lokaler. I tillegg er driften av nåværende lokaler mer effektivt som følge av at arealene er samlet til én adresse og fordi inventar og løsninger er standardisert, nytt og funksjonelt.

Tabell 2.3: Administrasjonskostnader 2014-2015 (1000 kroner)

KOSTNADER	R-2014	B-2015	R-2015
Interne administrasjonskostnader:			
Personalkostnader inkl pensjonsforpliktelse	438 472	475 312	442 101
IT-kostnader	17 553	29 581	32 425
Driftskostnader	67 308	65 206	64 803
Avskrivninger	36 518	35 401	41 439
Sum	559 851	605 500	580 769
Finansinntekter og kostnader	74	0	80
Kostnader mot investeringsfond (IKT)	12 408	9 000	9 159
Pensjonsforpliktelse	-1 092	0	-1 163
Sum interne adm.kostnader	571 240	614 500	588 845
Eksterne administrasjonskostnader (i FoU)			
Programmenes/aktivitetenes finansieringsfunksjon	118 138	143 766	97 454
Programmenes arbeid med kunnskapsgrunnlag	23 036	29 235	23 092
Programmenes/aktivitetenes kommunikasjons- og formidlingsaktiviteter	51 131	57 839	53 228
Sum eksterne administrasjonskostnader	192 305	230 840	173 774
Totale administrasjonskostnader	763 545	845 340	762 619
Kostnader eiendomsforvaltning	3 512	5 446	4 223
FINANSIERING			
Administrasjonsbevilgning KD	268 936	276 153	257 775
Fond/andre inntekter/kostnadsrefusjon	23 381	16 000	13 984
Administrasjonsdel fra departementsinntekter (intern administrasjon)	286 085	319 247	317 086
Finansiering	578 402	611 400	588 845
Avskrivninger som belastes adm.avsetning	5 536	3 100	
Ikke inntektsført bevilgning adm.regnskapet	-12 698	0	
Sum finansiering interne administrasjonskostnader	571 240	614 500	588 845
Administrasjonsdel fra departementsinntekter (ekstern administrasjon)	192 305	230 840	173 774
Total finansiering	763 545	845 340	762 619
Salgs- og leieinntekter eiendom	-6 623	-9 123	-6 644
Totale FoU-inntekter fra departement	7 817 313	8 273 033	8 295 625

2.1.2.3 Drift, utvikling og ressursbruk

Forskningsrådet har i 2015 fortsatt arbeidet med å effektivisere driften. Arbeidet med å fjerne tidstyver er videreført. I tillegg er det igangsatt og videreført flere initiativ for å bedre den interne styringen. Implementering av digitaliseringsstrategien, herunder innføring av porteføljestyling for interne IKT-tiltak og endringsinitiativ har vært sentralt i 2015. Formålet er å sikre at Forskningsrådet til enhver tid prioriterer og gjennomfører de IKT-tiltakene som samlet gir størst verdi for vår virksomhet. I 2015 er også arbeidet med sikkerhet styrket, det vises til egen omtale i del 4.

Fra 2015 er et revidert timeregistreringssystem tatt i bruk. Data fra systemet brukes for å bedre styre, planlegge og prioritere ressursbruken. Rådet vil også bruke data fra systemet kombinert med annen styringsinformasjon for å utvikle og forbedre virksomheten.

Forskningsrådet har i 2015 fortsatt arbeidet med å fjerne tidstyver. Arbeidet har konsentrert seg om å forbedre den digitale dialogen med Forskningsrådets brukere. Veiledningstekster i søknads- og rapporteringsskjemaer er bearbejdet for å øke brukervennligheten. I tillegg er det satt i gang et eget prosjekt som skal gjennomgå FoU-prosessene for utlysning, søknadsbehandling, kontrakter og prosjektoppfølgning. Hovedmålene med prosjektet er økt kvalitet, effektivitet og tilgjengelighet for våre brukere. Prosjektet vil etter planen avsluttes i 2016.

I 2016 planlegges det flere større prosjekter for å bedre vår brukerfront og våre digitale tjenester. Det skal gjennomføres en "Brukerreise-undersøkelse", som skal gi innsikt i brukerbehov. Resultater av undersøkelsen blir viktig for planlegging og utvikling av nytt, fleksibelt søknadskjema og rapporteringsskjema, samt nye nettsider for Forskningsrådet.

Forskningsrådet vil i løpet av 2016 ta i bruk sikker digital postkasse og konkurransegjennomføringsverktøy for offentlige anskaffelser. Rådet har også innført Prosjektveiviseren som felles, beste-praksis prosjektmetodikk.

Ressursbruken måles ved administrasjonskostnadene fordelt på de tre hovedfunksjonene finansiering, rådgivning og møteplass i tillegg til andre oppgaver Forskningsrådet har blitt tillagt eller tatt på seg. Sistnevnte oppgaver omtales som særskilt tjenesteyting¹.

Tabellene nedenfor viser utviklingen i interne og eksterne administrasjonskostnadene for 2014 og 2015 fordelt på hovedfunksjoner. De interne administrasjonskostnadene er fordelt utfra beregnet ressursbruk, mens de eksterne administrasjonskostnadene er fordelt på bakgrunn av data fra Forskningsrådets system for klassifisering av kostnader til drift av programmer og virkemidler. Data fra timeregistreringssystemet brukes for å beregne ressursbruken. Omleggingen av systemet og redefineringen av hva som inngår i særskilt tjenesteyting gjør at tallene for 2015 ikke er sammenlignbare med 2014.

Tabell 2.4: Interne administrasjonskostnader. 1000 kroner.

År	Finansiering	Rådgivning	Møteplass	Særskilt tjenesteyting	Sum interne administrasjonskostnader
2014	238 238	188 106	84 217	60 679	571 240
2015	311 179	146 530	91 505	39 631	588 845

Tabell 2.5: Eksterne administrasjonskostnader. 1000 kroner

År	Finansiering	Rådgivning	Møteplass	Sum eksterne administrasjonskostnader
2014	118 138	23 036	51 131	192 305
2015	97 454	23 092	53 228	173 774

Utvikling i ressursbruken til intern og ekstern administrasjon målt i forhold til FoU-inntektene fra departementene indikerer hvor effektivt Forskningsrådet forvalter sin finansiering av forskning.

Tabell 2.6: Administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter fra departement.

	2013	2014	2015
Interne administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter	7,6	7,3	7,1
herav finansieringsfunksjonen	3,2	3,0	3,8
Eksterne administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter	2,5	2,5	2,1
herav finansieringsfunksjonen	1,7	1,5	1,2

Nedgangen i de interne administrasjonskostnadene i prosent av FoU-inntektene skyldes at veksten i de interne administrasjonskostnadene var lavere enn veksten i FoU-inntektene fra både 2013 til 2014 og 2014 til 2015. For

¹ I årsrapport 2014 ble disse oppgavene referert til som særskilte forvaltningsoppdrag. I 2015 er definisjon av disse oppgavene og omfanget gjennomgått og endret. Gjennomgangen har gjort at omfanget av hvilke oppgaver som regnes med er færre sammenlignet med tidligere år. Det vil derfor være et tidsseriebrudd fra 2015 som gjør at tallene ikke er sammenlignbare.

eksterne administrasjonskostnader, så har prosenten falt relativt mye i fra 2014 til 2015 siden kostnadene har gått ned, samtidig som FoU-inntektene har vokst med nesten 7 prosent.

2.1.2.4 Personellmessige forhold

Forskningsrådet er en stabil organisasjon med lav ekstern turnover, lavt sykefravær, høyt formelt kompetansenivå, relativt høy gjennomsnittsalder, en stor andel medarbeidere over 60 år og gode resultater på interne medarbeiderundersøkelser. Rådet får generelt mange søkere til ledige stillinger.

Rådet er opptatt av arbeidsmiljøspørsmål og legger vekt på det forebyggende HMS-arbeidet i form av jevnlig vernerunder, medarbeiderundersøkelser, god oppfølging av sykemeldte og samarbeid med bedriftshelse-tjenesten. Hvert annet år får medarbeidere over 55 år tilbud om helseundersøkelse. Rådet tilbyr førstehjelps-kurs til alle ansatte, og har egen førstehjelpsgruppe. I 2015 ble det avholdt 4 møter i Arbeidsmiljøutvalget (AMU). Rutiner og handlingsplaner på HMS-området blir forelagt AMU. Hovedinntrykket er at HMS-arbeidet i Forskningsrådet har god kvalitet, og at de ansatte har sunne og gode arbeidsforhold noe som medarbeider-undersøkelsen i 2015 understøttet.

Forskningsrådet er en IA-virksomhet og har gode rutiner og virkemidler for å ivareta ansatte som har behov for tilrettelegging av arbeidssituasjon for at de skal komme raskt tilbake i arbeid, helt eller delvis. I 2015 fornyet Forskningsrådet IA-avtalen og utarbeidet ny lokal handlingsplan som skal bidra til å holde sykefraværet på et fortsatt lavt nivå og til å oppfylle målene i IA-avtalen for øvrig. Sykefraværet er fortsatt lavt (3,3 %) og er redusert sammenlignet med 2014 (3,8 %) og dermed under målsettingen om et sykefravær under 3,8 %. Fra-været er fortsatt høyere blant kvinner (4,2 %) enn menn (1,8 %). I 2015 var det 45 personer som hadde et sykefravær på 10 % eller mer. Det er en økning på fem personer sammenlignet med 2014.

Forskningsrådet har felles retningslinjer og verktøy som ledere og saksbehandlere benytter i rekrutteringsarbeidet. Alle stillingsannonser inneholder formuleringen: *"Forskningsrådet har som mål å gjenspeile mangfoldet i befolkningen gjennom en balansert alders- og kjønns sammensetning. Vi ønsker å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn. Forskningsrådet er tilknyttet inkluderende arbeidsliv-ordningen."*

Forskningsrådet praktiserer at kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn skal inviteres til intervju. Rådet praktiserer moderat kjønnskvoltering, stadfestet i Tilsettingsreglementet pkt. 4.3: *"Hvis det til ledige stillinger melder seg flere søkere som har tilnærmet like kvalifikasjoner for stillingen, skal søker fra det kjønn som har mindre enn 40 % av de tilsatte i den aktuelle stillingsgruppen, ha fortrinnsrett til stillingen"*. Andelen medarbeidere med innvandrerbakgrunn økte fra 6,1 % i 2014 til 6,8 % i 2015.

Forskningsrådet tilbyr seniorkurs (pensjonsforberedende kurs) for alle ansatte etter fylte 60 år. Det er jevnlig satt opp temaer som knyttes til livsfasepolitikk i vår interne kursportefølje. Gjennomsnittlig avgangsalder i Forskningsrådet var 66 år i 2015.

Forskningsrådet organiserer sitt kompetanseutviklingstilbud gjennom Forskningsrådsskolen, som er en konkret oppfølging av vår overordnede kompetansestrategi. Det gjennomføres årlig en hel rekke kortere og lengre tilbud innenfor skolen.

Forskningsrådet hadde ingen lærlingeplasser i 2014, men to plasser i 2015 – en innen kontor- og administrasjonsfag og en innenfor IKT-servicefaget. Det er inngått samarbeidsavtale om læreplass med De nasjonale forskningsetiske komiteene innenfor kontor- og administrasjonsfaget. Arbeidet med utvidelse av antall læreplasser fra 2016 skjer i henhold til plan, dvs. to plasser i tillegg fra høsten 2016.

Forskningsrådet har i løpet av 2015 arbeidet med forberedelser til Fyrtårnsertifisering. Det er arbeidet med kartlegging av organisasjonens ulike belastninger på det ytre miljø. Et prioritert innsatsområde er tiltak for reduksjon av miljøbelastning i forhold til reiseaktiviteter. Det er foretatt en idéinnhenting blant de ansatte for å fremme forslag som kan bidra til reduksjon av flyreiser og bruk av taxi. Forskningsrådet har anskaffet nytt og tidsriktig videokonferanseutstyr og vil i løpet av 2016 legge til rette for omfattende opplæring i bruk av dette

utstyret og andre former for interaktive møteformer. Drift av lokaler og anskaffelser er andre viktige områder i arbeidet med miljøfyrtårn.

Et viktig arbeid i forberedelsene til Fyrtårnsertifisering er arbeidet med helse, miljø og sikkerhet. Nye og mer omfattende skriftlige rutiner for HMS-arbeidet er utarbeidet, i disse inngår blant annet el-instruks og avfallsinstruks.

2.1.2.5 FoU-administrasjon

Forskningsrådet arbeider kontinuerlig med å forbedre og effektivisere det FoU-administrative arbeidet knyttet til søknadsbehandling og prosjektoppfølgning. Hele søknadsbehandlingsprosessen og den løpende prosjektoppfølgningen støttes nå elektronisk, hvilket betyr at Forskningsrådet har en digital samhandlingsløsning med søkere, kontraktspartnere og fageksperter/panelmedlemmer. All kommunikasjon mellom Forskningsrådet og brukere når det gjelder søknader og prosjekter skjer via Mitt nettsted. Overordnede regler og prosedyrer for FoU-administrasjon er nedfelt i interne styrende dokumenter, de såkalte Rådvisere. I disse beskrives alle FoU-prosessene med tilhørende regler, råd og veiledninger. Dette er dokumenter som er i stadig utvikling og forbedring.

Det er seks søknadsfrister i året, og det største søknadsmottaket er for fristene i mai/juni, september og oktober. I 2015 var det en felles søknadsfrist for alle utlysningene av innovasjonsprosjekter, i midten av oktober. Dette er mer brukervennlig for søkere i næringslivet ved at det gir en bedre oversikt over Forskningsrådets tilbud, og dermed gjør det enklere å finne riktig aktivitet/program. Dette gir også muligheter for effektivisering internt i Forskningsrådet, ved at det åpner for større samarbeid om utlysninger og selve søknadsbehandlingen. Det er også forsøkt å finne felles søknadsfrister for andre søknadstyper, og mange av programmene som lyser ledig forskerprosjekter benytter søknadsfristen i september. Alle utlysninger legges ut som planlagte så snart utlysningstekstene er klare og de gjøres automatisk aktive seks uker forut for en søknadsfrist. I utlysningene oppgis det krav og kriterier for søknadene og det gis også en kort orientering om selve søknadsbehandlingen og forventet vedtaksdato.

I 2015 er 41 klager behandlet i Forskningsrådet. Dette omhandler klager på både avvisning og avslag på søknader. Antallet saker er noe høyere enn i 2014, men utgjør fremdeles under 1 prosent av innsendte søknader. Forskningsrådet arbeider fortsatt med å få til en større åpenhet omkring søknadsbehandlingen og være enda tydeligere ved begrunnelse av avvisninger og avslag.

I 2015 har det vært satt i gang et eget utviklingsprosjekt - Nye FoU-prosesser - der en mer grunnleggende skal gå gjennom, forbedre og effektivisere FoU-prosessene. Det arbeides med nytt søknadsskjema og nye rapporteringsskjemaer. Det arbeides også med å åpne opp for større dialog mellom prosjektansvarlig og Forskningsrådet via Mitt nettsted, slik at blant annet avviksinnmeldinger for prosjekter kan meldes inn mer effektivt. Resultatet av dette arbeidet vil først foreligge på slutten av 2016 og inn i 2017.

2.1.2.6 Forskningsrådet i tall (STAB)

Forskningsrådet har etablert to kilder for tall og statistikk om Forskningsrådet. Den ene er Forskningsrådet i tall, som gir nøkkeltallene for virksomheten. Den andre er Prosjektbanken, som gir statistikk, data og resultater fra prosjekter finansiert av Norges forskningsråd. Nedenfor følger noen nøkkeltall fra disse kildene, pluss noen data fra andre kilder.

NØKKELTALL FOR FORSKNINGSRÅDET		mill. kroner			
	2014	2015		2014	2015
FoU-bevilgninger	8 046	8 483	Prosjektbevilgninger	8 046	8 484
Disponibelt budsjett	10 800	11 669			
Forbruk	7 614	8 503	Brakerstyrte innovasjonsprogrammer	1 126	1 179
Overføringer	3 186	3 166	Store programmer	1 496	1 535
			Handlingsrettede prog	1 004	962
Intern administrasjon	571	588	Fri prosjektstøtte	704	802
Rådgivning	188	147	SFF/SFI/FME	662	635
Finansiering	238	311	Rettet internasjonaliseringstiltak	273	246
Møteplass	84	92	Vitenskapelig utstyr og infrastruktur	356	455
Forvaltning	61	40			
			Humaniora	266	273
Antall årsverk	449	461	Landbruks- og fiskerifag	789	849
Ledere, antall	40	37	Mat.nat.	1 496	1 601
Rådgivere, antall	349	370	Samfunnsvitenskap	1 156	1 238
Konsulenter, antall	69	67	Medisin og helsefag	787	840
			Teknologi	2 562	2 894
Ekstern administrasjon	192	174			
Drift, søknadsbehandling	118	97	Grunnforskning	2 861	2 959
Kunnskapsgrunnlag	23	23			
Kommunikasjon	51	53	Universitet- og høgskolesektor	2 518	2 629
			Instituttsektor	3055	3551
Antall styrer og utvalg	70	67	Herav basisbevilgninger instituttsektor	1067	1243
Antall medlemmer	650	604	Næringsliv	1243	1362
Antall saker i HS & DS	406	414	Helseforetakene	206	189
Antall ferdige evalueringer	3	7	<i>Hav</i>	696	813
Antall nye strategier/policyer	1	1	<i>Marint</i>	238	308
			<i>Maritimt</i>	139	143
Antall søknader	5 129	5 411	<i>Petroleum</i>	314	356
Ant. Forskerprosjekt	1872	2031			
Ant. Personlig postdoktorstipend	194	16	<i>Klima, miljø og miljøvennlig energi</i>	762	854
Ant. Unge forskertalenter	231	329	<i>Miljøvennlig energi</i>	488	527
Ant. Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPM)	357	463	<i>Klimasystem og tilpasning</i>	184	239
Ant. Kompetanseprosjekt for næringslivet (K)	127	142	<i>Miljø og samfunn</i>	108	92
Antall nye prosjekter	1 574	1 735	<i>Bedre offentlige tjenester</i>	635	650
Totalt antall prosjekter	4 849	5 343	<i>Fornyelse i offentlig sektor</i>	57	66
			<i>Velferd-, helse- og omsorgstjenester</i>	521	505
Innvilgelse Programmer (karakter > 5)	77 %	79 %	<i>Utdanning og læring</i>	76	104
Innvilgelse Fri Pro (karakter > 5)	47 %	48 %			
			<i>Muliggjørende teknologier</i>	809	921
Andel kvinnelige prosjektledere	33 %	33 %	<i>IKT</i>	158	146
			<i>Bioteknologi</i>	154	151
Doktorgradsstipend (årsverk)	1 340	1 317	<i>Nanoteknologi</i>	101	164
Post doc (årsverk)	904	857	<i>Avanserte produksjonsprosesser</i>	58	98
			<i>Et innovativt næringsliv</i>	2 431	2 723
SkatteFUNN - antall aktive prosjekter	4821	5819	<i>Næringsliv i bredden</i>	848	902
SkatteFUNN -budsjetterte prosjektkostn.	16200	19990	<i>Kommersialisering</i>	162	211
SkatteFUNN-budsjetterte skattefradrag	2700	3535	<i>Næring & samfunnsutf.</i>	1456	1640
			<i>Verdensledende fagmiljøer</i>	2 538	2 592
Administrasjon/FoU-inntekter	9,5 %	9,0 %	<i>Fagmiljøer og talenter</i>	1901	2024
Kostnad pr prosjekt&søknad	0,0357	0,0379	<i>Forskningsinfrastruktur</i>	415	364
Søknad/prosjekt pr ansatt (eks. ledere)	24	25	<i>Internasjonalisering</i>	221	328

3 Årets aktiviteter og resultater

3.1 Innledning

3.1.1 Budsjettutviklingen

Forskningsrådet får en samlet inntektsøkning på 437 mill. kroner sett i forhold til 2014. Økningen fra departementene er på 456 mill. kroner. Dette innebærer at i løpet 2014 og 2015 har Forskningsrådets budsjett økt med over 1 mrd. kroner.

KDs bevilgning til Forskningsrådet økte med 317 mill. kroner. Forskningsinfrastruktur økte med 100 mill. kroner, midler til EU-mobilisering økte med 115 mill. kroner, Fri prosjektstøtte økte med 60 mill. kroner, i tillegg til at teknologisatsingene økte med 20 mill. kroner. Det ble gitt et tillegg på 25 mill. kroner som skulle gå til å styrke forskning på klima, miljø og miljøvennlig energi, og det ble gitt midler for å inkludere et nytt institutt i basisbevilgningsordningen. NFD økte sin bevilgning med 154 mill. kroner hvor blant annet 70 mill. kroner gikk til BIA, 45 mill. kroner til FORNY, 12 mill. kroner til IFE-Halden, 19 mill. kroner i økte basisbevilgninger til de teknisk-industrielle instituttene, i tillegg til at det ble gitt vekst til muliggjørende teknologier og marin forskning. NFD reduserte tildelingen til noen programmer. OED økte bevilgningen til ENERGIX og PETROMAKS2. Forskningsrådet fikk en helt minimal økning fra HOD, LMD og KLD, mens det ble en reduksjon i bevilgningen fra SD og særlig fra UD. Tildelingene forsterket bildet av KD og NFD som de store og tunge forskningsdepartementene.

Tabell 3.1. Forskningsrådets departementsbevilgninger 2014 og 2015. mill. kroner.

	Bevilgninger	Bevilgninger	Endring
	2014	2015	2014-2015
Kunnskapsdepartementet	3 168	3 485	317
Nærings- og fiskeridepartementet	1 911	2 065	154
Olje- og energidepartementet	785	789	5
Landbruks- og matdepartementet	477	489	12
Klima og miljødepartementet	371	374	3
Helse- og omsorgsdepartementet	329	338	9
Utenriksdepartementet	263	217	-46
Samferdselsdepartementet	148	137	-11
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	141	146	5
Arbeids- og sosialdepartementet	134	138	4
Justis- og beredskapsdepartementet	21	22	1
Barne-, likestillings- og inkluderingsdep.	23	22	-1
Finansdepartementet	22	22	
Kulturdepartementet	22	24	2
Forsvarsdepartementet	1	5	4
Sum inntekt fra bevilgninger	7 817	8 273	456
Diverse inntekter	228	210	-18
Sum inntekter	8 046	8 483	437

Tabell 3.2: Utgifter 2014 og 2015 fordelt på virkemidler og hovedaktiviteter, mill. kroner.

	2014	2014	2014	2014	2015	2015	2015	2015
	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut
Programmer	3 802	5 800	3 548	2 252	3 854	6 112	3 974	2 138
Brukerstyrte innovasjonsprogr.	1 130	1 372	1 141	231	1 179	1 411	1 216	195
Grunnforskningsprogrammer	188	274	190	84	186	264	186	78
Handlingsrettede programmer	1 109	2 132	1 138	994	954	1 887	1 076	812
Store programmer	1 376	2 021	1 078	943	1 535	2 550	1 496	1 053
Frittstående prosjekter	956	960	890	70	1 016	1 089	967	121
Andre frittstående prosjekter	92	188	120	68	120	188	111	78
Andre grunnforskningsprosjekt	57	4	24	-21	17	41	15	26
Fri prosjektstøtte	704	705	661	43	802	803	771	32
Internasjonal prosjektstøtte	104	64	84	-20	77	57	71	-15
Infrastruktur og inst.tiltak	2 396	2 958	2 319	639	2 585	3 224	2 623	601
Andre infrastrukturtiltak	119	119	119	0	93	93	93	0
Basisbevilgninger	1 069	1 086	1 075	11	1 220	1 231	1 248	-17
Strategisk institusjonsstøtte	191	304	188	116	181	296	194	103
Vitensk.,utstyr,databeh.,saml.	356	635	292	343	455	798	461	337
SFF SFI FME	662	815	645	170	635	805	627	178
Nettverkstiltak	504	671	502	169	618	794	536	258
Internasjonale nettverkstiltak	207	303	198	105	269	382	195	187
Nasj.stimul.tiltak, møteplass	58	90	67	24	51	75	59	16
Systemtiltak	239	277	237	40	297	337	283	55
Diverse FoU-rel. aktiviteter	149	223	138	85	143	227	149	77
Inform.,formidl.,publisering	94	117	86	31	96	127	93	34
Planlegging,utredning,evaluering	55	106	52	54	48	99	56	43
Disposisjonsfond	1	-131	0	-131	9	-131	0	-131
Disposisjonsfond	1	-131	0	-131	9	-131	0	-131
Felleskostnader	38	44	39	5	42	47	39	8
Sekretariater	38	44	39	5	42	47	39	8
Forvaltning	201	276	179	97	215	307	214	93
Særskilte forvaltningsoppdrag	201	276	179	97	215	307	214	93
Totalsum	8 046	10 800	7 614	3 186	8 483	11 669	8 503	3 166

Brukerstyrte programmer fikk en samlet vekst på 49 mill. kroner. BIA fikk en vekst på 70 mill. kroner, mens MAROFF, GASSMAKS og BIONÆR fikk en viss reduksjon. *Grunnforskningsprogrammene* ble gjennomført på omtrent samme budsjettnivå som året før. SAMKUL økte imidlertid med 5 mill. kroner. De *handlingsrettede programmene* fremstår med en betydelig reduksjon på grunn av at flere helseprogrammer ble samlet i et nytt stort program Gode effektive tjenester, og derfor inngår i programkategorien Store programmer. Det kom en betydelig reduksjon til NORGLOBAL. Det var ellers en liten vekst til enkelte av de handlingsrettede programmene, som DEMOS. *Store programmer* økte med 160 mill. kroner, men først og fremst knyttet til flytting og etablering av Gode og effektive tjenester. Det ble en viss vekst til teknologiprogrammene IKTPLUSS og NANO2021, men også en svak vekst til PETROMAKS2, ENERGIX, HAVBRUKS og KLIMAFORSK.

Fri prosjektstøtte fikk en vekst på 60 mill. kroner. Samtidig ble ordningen Yngre fremragende forskere (YFF) lagt inn under Fri prosjektstøtte, slik at område fremstår med en økning på nesten 100 mill. kroner. *Andre frittstående prosjekter* økte med 29 mill. kroner, blant annet som følge av helårsvirkningen av 50 nye Næringsph.d. og Offentlig sektor -ph.d, som ble gitt i 2014, men først og fremst ved at nye FORFI nå er flyttet til denne hovedaktiviteten. *Internasjonal prosjektstøtte* fremstår med en reduksjon på 27 mill. kroner som følge av at enkelte av mobilitetsordningene er flyttet og slått sammen med andre ordninger under Internasjonal nettverksstøtte. *Andre grunnforskningsprosjekter* fremstår med en reduksjon på 40 mill. kroner som følge av den nevnte flytting av YFF og omdisponeringen av midlene fra satsingen knyttet til Grunnlovsjubileet.

Basisbevilgningene økte med 151 mill. kroner. Først og fremst som en følge av at STIM-EU-ordningen økte med 85 mill. kroner, men også på grunn av en viss prisjustering av grunnbevilgningen til instituttene og at det ble gitt midler til å innlemme et nytt institutt i basisbevilgningsordningen. *Strategisk institusjonsstøtte* fremstår med en reduksjon på 10 mill. kroner blant annet som følge av at ansvar for finansiering av Kavli-instituttet er overført til Universitetet i Trondheim. Reduksjonen på *SFF/SFI/FME* er knyttet til budsjettfasingen av senteratsingene og innebærer ikke en endring i planlagt aktivitetsnivå. *Vitenskapelig utstyr* øker med 100 mill. kroner som følge av opptrappingsplanen i Langtidsplanen.

Innenfor *Systemtiltak* var det en vekst til FORNY2020 på 45 mill. kroner, mens VRI fikk en svak økning. *Internasjonale nettverkstiltak* økte med 62 mill. kroner, først og fremst til PES/POS som økte med 23 mill. kroner og NCP-ordningen som økte med 10 mill. kroner. I tillegg til at ordningen for institusjonelt samarbeid LISI styrkes gjennom omdisponering av midler. *Særskilt forvaltningsoppdrag* øker som følge av antatt høyere nivå på midlene fra MAT-SLF.

Økningen i Forskningsrådets overføringer har stoppet opp. De samlede overføringene er på 3161 mill. kroner. Sett i forhold til fjoråret er det en reduksjon på litt over 20 mill. kroner. Dette skjer på tross av betydelig økte inntekter i 2015. En slik utføring er muliggjort gjennom en vesentlig økt aktivitet på flere områder. Det samlede forbruket er økt med nesten 900 mill. kroner. Det er først og fremst de Store programmene som står for økt aktivitet. Så å si alle de Store programmene øker sine tildelinger, - samlet med 300 mill. kroner. Dette er knyttet til at en ny generasjon Store programmer nå er på plass og i full aktivitet. Også de brukerstyrte innovasjonsprogrammene øker aktiviteten. Forskningsinfrastruktursatsingen får kostnadsført rundt 150 mill. kroner mer. Også Fri prosjektstøtte øker aktiviteten med 100 mill. kroner. Instituttrelaterte satsinger øker med nesten 200 mill. kroner, særlig knyttet til STIM-EU-ordningen. Det er særlig i UoH-sektoren og instituttsektoren som mottar mer midler, mens økningen er mer beskjeden i næringslivet.

3.1.2 Styringsystem for Forskningsrådet

Forskningsrådet er gitt et nytt styringssystem fra og med 2015. Styringssystemet består av fem målområder med tilhørende strategiske områder. Systemet er under utvikling, det er ennå ikke fastsatt strategiske områder under alle målene. For hvert strategiske område vil det bli utviklet styringsinformasjon som i all hovedsak innhentes gjennom separate undersøkelser og analyser eller utvikling av egnede indikatorer. Det vil bli lagt vekt på at styringsinformasjonen skal måle virkninger og effekter av Forskningsrådets innsats, og i mindre grad hvilke innsatsfaktorer og aktiviteter som gjennomføres. For alle målene, med tilhørende strategiske områder, er det en målsetting at Forskningsrådet skal gi en overordnet vurdering av måloppnåelsen på basis av relevant styringsinformasjon. Det forventes at Forskningsrådet i større grad analyserer og vurderer i hvilken grad Forskningsrådets aktiviteter bidrar til at målene nås.

Det er ikke utviklet styringsinformasjon for noen av målområdene for 2015. Vurderingen er derfor gjort på bakgrunn av relevante indikatorer knyttet til innsats og fordeling på temaområder, fag, sektor, internasjonalisering, forskningsart, forvaltningsområde, søknadstype, virkemidler og formidling. I tillegg er måloppnåelse vurdert i forhold til framdrift belyst gjennom graden av aktivitet. Forskningsrådet har få indikatorer som viser effekter langt ut i resultatkjeden. På den annen side er det på flere områder gjennom fag- og virkemiddelevalueringer konstatert en sammenheng mellom innsats og effekter, slik at en utvikling i innsats i stor grad kan antas også å reflektere en utvikling i effekter.

For 2015 er det satt følgende overordnede mål og strategiske områder (se nedenfor). I kapitlene under gjøres det rede for den aktivitet og innsats Forskningsrådet har hatt på hvert enkelt målområde med tilhørende strategisk områder, samtidig som det gis en analyse og vurdering av innsatsen.

- Mål 1. Økt vitenskapelig kvalitet
 - Strategisk område: Verdensledende fagmiljøer
 - Strategisk område: Identifisering og stimulering av vitenskapelig kvalitet generelt
- Mål 2. Økt verdiskaping i næringslivet
 - Strategisk område: Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv
 - Strategisk område: Styrket evne til omstilling i norsk økonomi
 - Strategisk område: Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv
- Mål 3. Møte store samfunnsutfordringer
 - Strategisk område: Fornylse i offentlig sektor, og bedre og mer effektive velferds-, helse- og omsorgstjenester
- Mål 4. Et velfungerende forskningssystem
 - Strategisk område: Økt deltakelse i Horisont 2020
- Mål 5. God rådgivning
 - Strategisk område: Relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd til departementene

Målene og de strategiske områdene fanger ikke opp hele Forskningsrådets virksomhet. Dette gjelder særlig de tre siste målområdene, hvor de strategiske områdene er nokså smalt definert sett i forhold til den aktiviteten Forskningsrådet faktisk har innenfor disse målområdene. Siden en årsrapport også skal gi et relativt heldekkende bilde av den aktiviteten Forskningsrådet har hatt i rapporteringsåret, er det under disse målområdene også rapportert annen relevant aktivitet.

Den nye *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning* gjelder for 2015-2024. Det er avslutningsvis gitt en redegjørelse for hvordan Forskningsrådet har fulgt opp *Langtidsplanen* i 2015.

3.2 Mål 1. Økt vitenskapelig kvalitet

Økt vitenskapelig kvalitet er en målsetting innenfor alle Forskningsrådets virkemidler og ordninger. Det gjelder innenfor alle ordninger der det gis støtte til forskning, enten det er i UoH-sektor, instituttsektor eller i bedriftene. Vurdering av Forskningsrådets bidrag til MRS-målet om økt vitenskapelig kvalitet er imidlertid basert på følgende virkemidler, som regnes som målrettet innsats for økt vitenskapelig kvalitet: Fri prosjektstøtte, senterordninger, Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur (INFRASTRUKTUR), grunnforskningsprogrammer og andre grunnforskningsprosjekter, grunnforskningsprosjekter innenfor Store programmer, strategisk institusjonsstøtte og Forskerskoler og Nærings-ph.d.

Forskningsrådets målrettede innsats knyttet til økt vitenskapelig kvalitet er på 2 381 mill. kroner i 2015. Dette er en økning på om lag 80 mill. kroner (3,4 %) fra 2014. Fri prosjektstøtte, som utgjør 29 prosent av prosjektbevilgningene innenfor målrettet innsats, økte med 57 mill. kroner fra 2014 til 2015. Innsatsen på forskningsinfrastruktur, som utgjør 15 prosent av prosjektbevilgningene innenfor målrettet innsats, er redusert med 50 mill. kroner. Senterordningene, som utgjør 19 prosent av innsatsen, er redusert med 5 mill. kroner.

Innsatsen finansieres hovedsakelig med midler fra KD (77 %), fulgt av NFD (8 %) og OED (8 %). Andre departementer bidrar med mindre andeler. Flere av Forskningsrådets vekstforslag for 2015 innenfor målområdet ble fulgt opp med økte bevilgninger i 2015. Dette gjelder særlig vekst til Fri prosjektstøtte (60 mill. kroner), som bla har gått til å styrke unge forskertalenter og mobiliseringsordningen på postdokornivå (FRIPRO mobilitetsstipend) og Forskningsinfrastruktur (100 mill. kroner). Muliggjørende teknologier (med særlig vekt på IKT) og klima, miljø og miljøvennlig energi ble tilgodesett med vekst, i hovedsak over KDs budsjett, men også OED bidro med vekst i 2015.

Det tar lang tid til å realisere en vekst på Forskningsinfrastruktur da utstyrsinvesteringer tar tid. Budsjettveksten til Forskningsinfrastruktur i 2015 vil derfor først øke innsatsen innenfor målområdet i 2016. På den annen side er innsatsen økt innenfor Fri prosjektstøtte allerede i 2015. Budsjettveksten i 2015 til muliggjørende teknologier gikk i hovedsak til IKTPLUSS, men fordi programmene er i litt ulike faser er det først og fremst prosjektporteføljen i NANO2021 som har økt fra 2014 til 2015. Budsjettveksten til klima, miljø og miljøvennlig energi

reflekteres gjennom økt innsats innenfor KLIMAFORSK og ENERGIX. Samlet sett vil økningen i forskningsbevilgningene i 2015 bidra sterkt til å realisere målet om økt vitenskapelig kvalitet.

Innenfor FRIPRO ble det tildelt rekordstore 1,04 mrd. kroner over en fireårsperiode til 154 prosjekter som startet opp i 2015. Økningen i 2015 gikk særlig til å styrke den nye søknadstypen "Unge forskertalenter" og den nye mobilitetsordningen på postdokornivå "FRIPRO mobilitetsstipend". De fleste fagområder fikk støtte til "Unge forskertalenter", flest innenfor matematikk og naturvitenskap og medisin og helsefag. Disse søknadstypene inngår i Forskningsrådets satsing for å fremme karriereutvikling for yngre forskere og bidra til å øke deres mobilitet. Mens 42 unge forskertalenter fikk midler i 2015, ble det tildelt 14 mobilitetsstipend med oppstart i 2015 og 14 stipend med oppstart i 2016. Sistnevnte ordning innebærer at stipendiatene tilbringer de to første årene ved en utenlandsk forskningsinstitusjon og det siste året ved en norsk institusjon.

Som et ledd i satsingen rettet mot yngre forskere, ble det i 2015 for første gang arrangert en samling for dem som leder "Unge forskertalenter"-prosjekter i FRIPRO. Det tas sikte på at dette skal bli et årlig arrangement for alle som leder slike prosjekter, med et rullerende program over tre år som skal bidra til skoloring innenfor tema som prosjektledelse, karrierebygging, forskningsfinansiering og -kommunikasjon. Samlingene vil også være et forum for å knytte kontakter og utveksle erfaringer.

Høsten 2014 startet arbeidet med en satsing rettet inn mot å styrke forskningsmiljøer som har potensial til å bli blant de internasjonalt ledende innenfor sitt felt. Målet med *FRIPRO Toppforsk*, som er et spleiselag mellom institusjonene og Forskningsrådet (KD), er å sette gode forskningsmiljøer i stand til å hevde seg internasjonalt, og dermed også bli kandidater for kommende SFF-utlysninger. FRIPRO Toppforsk skal også styrke mulighetene for å hente mer internasjonal finansiering. Søknadstypen er derfor utformet slik at den harmoniserer med ERCs stipendtyper. Etter utlysningen sommeren 2015 er det tildelt 1 mrd. kroner over 5 år til 46 FRIPRO Toppforsk prosjekter.

Gjennom å konsentrere ressursinnsatsen mot store og langsiktige bevilgninger til senterordningene, bidrar Forskningsrådet til utviklingen av fremragende forskningsmiljøer og forskningskvalitet i spiss. Til fjerde runde av Sentre for fremragende forskning (SFF) med frist i 2015 kom det 150 søknader. Bevilgningsvedtak treffes i 2016 og det forventes at det blir bevilget midler til om lag 10 nye sentre; totalt 1,5 mrd. kroner for en periode på 10 år. Årlig oppfølging og midtveisevaluering av etablerte SFF'er viser at de tiltrekker seg svært gode doktorgrads- og postdoktorstipendiater samt yngre forskere - fra både Norge og andre land. Til sammen er 60 norske forskere tildelt 60 ERC grants. Av disse er halvparten (29) senterledere, professorer og forskere som arbeider eller har arbeidet ved et SFF. Ambisjonene for norsk deltakelse i ERC er likevel langt fra innfridd. Uttellingen i ERC er svak sett i forhold til totale innsats innenfor Forskningsrådets virkemidler for økt vitenskapelig kvalitet, og da særlig SFF og FRIPRO, gjennom mange år. Det at disse virkemidlene nå i stadig større grad innrettes mot Horisont 2020 og ERC, vil kunne gi positive resultater i årene som kommer.

Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur sikrer etablering av tidsmessig vitenskapelig utstyr, databaser og samlinger som er nødvendig for å utvikle internasjonalt ledende forskning og innovasjon på viktige fag- og temaområder. I 2015 ble det gjort en rekordstor tildeling av midler. 29 av de 88 søknadene som kom inn til fristen i 2014 fikk tilsagn om nesten 1,3 mrd. kroner totalt. Prioriterte områder som helse, miljøvennlig energi, bioteknologi samt klima og miljø er godt dekket innenfor den nye porteføljen.

Forskningsrådet er i ferd med å oppdatere Norsk veikart for forskningsinfrastruktur. Veikartet består av områdestrategier med en gjennomgang av det strategiske grunnlaget for Forskningsrådets prioriteringer av forskningsinfrastruktur for ulike fag-, tema- og teknologiområder. Veikartet gir også en oversikt over storskala forskningsinfrastrukturer som allerede har mottatt støtte fra Forskningsrådet, men også nye, strategisk viktige og støtteverdige prosjekter som ennå ikke er finansiert, men som har fått svært gode faglige vurderinger fra internasjonale eksperter.

Mer enn 60 prosent av den målrettede innsatsen er innenfor fagområdene matematikk, naturvitenskap og teknologi (MNT), mens 15 prosent går til medisin og helsefag. 9 prosent går til samfunnsvitenskap og det samme til humaniora. Landbruks- og fiskerifag mottar 4 prosent av innsatsen. Fra 2014 til 2015 har innsatsen økt mest innenfor matematikk og naturvitenskap, mens det er reduksjon for medisin og helsefag og teknologi.

For disse fagområdene er det endringer i bevilgninger til forskningsinfrastruktur som gir utslag. Dette innebærer at Forskningsrådet har en gjennomgående sterk prioritering av MNT-fagene og en fordeling mellom fagområder som heller mer mot MNT-fagene enn den fagfordeling som er i UoH-sektoren. Fri prosjektstøtte bidrar til å dekke alle fagområder, mens senterordningene og Store programmer er svært tunge mot MNT-fagene. Satsingen på forskningsinfrastruktur betyr mye for utstyrstunge fag som matematikk og naturvitenskap.

Den faglige balansen innenfor porteføljen "målrettet satsing for økt vitenskapelig kvalitet" vurderes som rimelig god. Innenfor tematiske satsinger i Store programmer arbeides det kontinuerlig med å inkludere humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver; ikke bare for at disse fagmiljøene skal føle seg invitert. Først og fremst fordi samfunnsutfordringene ikke kan løses uten forskningsbasert kunnskap om de kulturelle forutsetningene for endringer. Programmet SAMKUL (samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger) har nettopp dette som mål; å bidra til ny kunnskap om de kulturelle dimensjonene ved aktuelle samfunnsutfordringer. I 2015 har det vært arbeidet med en stor utlysning som skal gi forskningsbasert kunnskap om overgangen til et bærekraftig lavutslippssamfunn. - basert på samarbeid mellom SAMKUL, MILJØFORSK og KLIMAFORSK.

For 2015 har en stor andel av resursene målrettet økt vitenskapelig kvalitet går til forskning med relevans for energisektoren. Olje og gass er et annet næringsområde med en framtrepende plass. Deretter kommer fiskeri- og havbruksnæringen. Ser vi på den tematiske fordelingen, er miljøvennlig og bærekraftig energi en vinner. Porteføljen omfatter også mye forskning om klima og miljøteknologi.

UoH-sektoren mottar størsteparten av Forskningsrådets bevilgninger gjennom aktiviteter som i særlig grad er rettet mot økt vitenskapelig kvalitet, 65 prosent i 2015. Instituttsektoren mottar en langt mindre andel, 24 prosent i 2015. Innenfor UoH-sektoren står Fri prosjektstøtte for 37 prosent av bevilgningene i 2015, senterordningene 23 prosent og Store programmer for 19 prosent. Innenfor instituttsektoren kommer 44 prosent av bevilgningene gjennom Store programmer, 19 prosent fra Fri prosjektstøtte, 17 prosent fra senterordningene.

Forskningsrådet har beregnet at om lag 1 200 *stipendiatårsverk* er knyttet til innsats for økt vitenskapelig kvalitet. Dette er en nedgang på 4 prosent fra 2014. Som følge av noe etterslep i registreringen, kan tallene for 2015 fortsatt stige. Det har vært en generell nedgang i Forskningsrådets finansiering av stipendiatårsverk over flere år, blant annet på grunn av høyere stipendsatser og "generasjonsskifte" i Store program. Innenfor UoH-sektoren er bortimot halvparten av forskningsrådsfinansierte stipendiatårsverk knyttet til Fri prosjektstøtte, nær en tredjedel til senterordningene og 15 prosent til store programmer og en liten andel til grunnforskningsprogrammene. Innenfor instituttsektoren er nesten halvparten av stipendiatårsverkene knyttet til store programmer, 20 prosent hver for senterordningene og Fri prosjektstøtte, og 9 prosent til grunnforskningsprogrammene.

Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å bidra til høy kvalitet i forskning. Internasjonalt samarbeid består av ulike typer av aktiviteter. Omfanget av internasjonalt samarbeid innenfor målområdet økt vitenskapelig kvalitet ligger på et stabilt og høyt nivå. De fleste av prosjektene har internasjonalt samarbeid, noe som i praksis er nødvendig for å nå opp i konkurransen om midlene. På ett område, utgående mobilitet, er imidlertid nivået lavere enn ønsket. De registrerte tallene, underbygget av separate undersøkelser, viser at mindre enn 15 prosent av stipendiatene, både på doktorgrads- og postdoktornivå, gjennomfører et utenlandsopphold i løpet av stipendperioden. Det er all grunn til å anta at denne andelen er lav også for de stipendiatene som finansieres av institusjonene. Som et ledd i den nye policyen for rekruttering vil Forskningsrådet sette i verk tiltak for å øke denne andelen. Av alle prosjekter finansiert i 2015 gjennom virkemidler som er rettet mot økt vitenskapelig kvalitet, er så mye som 61 prosent samarbeidsprosjekter mellom to eller flere forskningsinstitusjoner, en økning fra 56 prosent i 2014.

Innenfor utlysninger og støtteordninger med innsats for økt vitenskapelig kvalitet ble det til sammen innvilget støtte til 338 FoU-prosjekter i 2015. Søknadstypen «forskerprosjekt» utgjør drøyt halvparten av alle søknadene, men har en gjennomsnittlig innvilgelsesprosent på kun 6,2 prosent. Konkurransen om utlyste midler er spesielt stor innenfor Fri prosjektstøtte, hvor utvelgelsen utelukkende baserer seg på vurdering av faglig kvalitet. Konkurransen om forskerprosjekter er også stor innenfor Store programmer, der prosjektene i tillegg skal treffe

relevante temaer. Gjennomsnittskarakteren for innvilgede forskerprosjekter var 6,5 innenfor Fri prosjektstøtte og 6,1 innenfor Store programmer. Innvilgelsesprosenten for forskningsinfrastruktur er 32 prosent, med gjennomsnittskarakter på 6,2 for innvilgede prosjekter. Relativt høy innvilgelse skyldes at forskningsinstitusjonene blant annet gjennom Norsk veikart for forskningsinfrastruktur og dialog med Forskningsrådet, er blitt bedre til å velge ut hvilke utstørsbehov det er relevant å søke om å få finansiert. .

Forskningsrådet arbeider for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning blant annet ved å ta et større nasjonalt ansvar, arbeide mer systematisk i egen forvaltning av forskningsmidler og ved å styrke kunnskapsgrunnlaget på området. Kvinneandelen blant prosjektledere i Forskningsrådets prosjekter er på 33 prosent og på samme nivå som i fjor. Også innenfor senterordningen er kvinneandelen blant prosjektlederne lav. Tallene viser at utviklingen går meget sakte og at det må gjøres mer for å heve andelen blant prosjektlederne. Kvinneandelen blant doktorstipendiatene er på 47. Alle fagområder bortsett fra matematikk og naturvitenskap og teknologifagene har en kvinneandel på over 60 prosent. Teknologifagene har en andel på 30 prosent, mens mat-nat-fagene har en andel på 41 prosent. Blant post doc er det noe lavere kvinneandel i alle fag, men det følger samme mønster, ved at teknologi og mat-nat-fag ligger under 40 prosent. Forskningsrådsfinansierte stipendiater følger samme mønster som i UoH-sektoren, men har noe høyere kvinneandel innenfor samtlige fagområder. Forskningsrådet arbeider for økt kvinneandel, særlig innenfor teknologifagene. Forskningsrådet har også et eget program (BALANSE) hvor hovedmålet er å bedre kjønnsbalansen på seniornivå i norsk forskning gjennom ny kunnskap, læring og innovative tiltak. Det har så langt vært to utlysninger som har gitt støtte til 11 prosjekter ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. BALANSE bidrar også med støtte til "Gender in the Nordic Research and Innovation Area" i regi av NordForsk.

3.2.1.1 Vurdering av måloppnåelse

Målrettet arbeid med utvikling av virkemidler over lenger tid og økte budsjetter for målrettet innsats gir et godt grunnlag for Forskningsrådet bidrag til økt vitenskapelig kvalitet i forskningen. Stor konkurranse om prosjektstøtte og høye karakterer på innvilgede prosjekter innenfor de kvalitetsfremmende virkemidlene er en indikasjon på at Forskningsrådet bidrar til økt vitenskapelig kvalitet i forskningen. Forskningsrådet har virkemidler som virker kvalitetsfremmende i bredden og virkemidler som bidrar til utvikling av verdensledende forskningsmiljøer. Forskningsrådet driver systematisk evalueringsarbeid og kontinuerlig videreutvikling av virkemidlene og søknadsevalueringsprosessene. Nye søknadstyper, som Unge forskertalenter, FRIPRO mobilitetsstipend og FRIPRO Toppforsk, er utviklet for å støtte og utvikle de største talentene gjennom karrieren. Samtidig arbeider Forskningsrådet med en egen policy for rekruttering og karriereutvikling. Flere av Forskningsrådets virkemidler eller søknadstyper er rettet mot andre innsatsfaktorer som bidrar til økt vitenskapelig kvalitet: Støtte til investering og etablering av forskningsinfrastruktur, mobilitetsfremmende tiltak, og harmonisering av Fri prosjektstøtte mot Horisont2020 og ERC. Det er noe ujevn ressursinnsats mot forskjellige sektorer som viser seg gjennom svingninger i årlige bevilgninger, og i stipendiatårsverk og publiseringer. Dette kan til dels tilskrives overgangen mellom gammel og ny programperiode for deler av programporteføljen. Forskningsrådets nye programdriftsmodell vil innebære at de tematiske programmene vil være løpende, tematisk bredere og med årlige utlysninger, noe som vil gi en jevnere tilgang på ressurser i forskningsmiljøene.

Det er vanskelig å identifisere konkrete faktorer knyttet til Forskningsrådets arbeid som representerer en spesifikk risiko for ikke å nå det overordnede målet og de to underliggende strategiske områdene, «flere verdensledende miljøer» og «kvalitet i bredden». De seneste årene er finansieringen av Forskningsrådets målrettede virkemidler for økt vitenskapelig kvalitet styrket. Dette har bidratt til å mobilisere fagmiljøene og til at institusjonene har prioritert toppforskningssatsinger også innenfor eget budsjett. Kvaliteten på norsk forskning er god, men det er få toppmiljøer. Dette kan bl.a. ha sammenheng med at forskningen på noen områder i for liten grad er konkurranseutsatt. Andelen av offentlige forskningsmidler som fordeles gjennom nasjonal konkurranse varierer mellom fagområder. Også i Forskningsrådets portefølje er det virkemidler med moderat konkurranse. Kontinuerlig utvikling av virkemidlene slik at de identifiserer kvalitet, mobiliserer og bidrar til kvalitet er viktig fremover. Uten dette vil risikoen for svak måloppnåelse øke. Forskningsrådet vil derfor fortsette arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget virkemiddelutvikling.

3.3 Mål 2. Økt verdiskaping i næringslivet

Næringsrettet forskning – ressurser og portefølje

Forskningsrådets totale portefølje på dette området økte med vel 200 mill. kroner fra 2014 til et nivå på 3,5 mrd. kroner i 2015. Oppgangen er primært knyttet til økt portefølje i Brukerstyrt innovasjonsprogram (BIA) og de Store programmene HAVBRUK2 NANO2012 og PETROMAKS2, samt FORNY2020. Økningen innenfor de Store programmene er hovedsakelig et resultat av store utlysninger etter overgang fra foregående programmer. BIAs økning skyldes i hovedsak store utlysninger som følge av kraftig budsjettvekst de senere år. Oppgangen i FORNY2020s portefølje er også knyttet til budsjettvekst.

Porteføljen har økt innenfor alle næringsområder unntatt Annen tjenesteyting. Størst oppgang har energi-området hatt, etterfulgt av fiskeri og havbruk, og prosess- og foredlingsindustri. Volummessig er energiområdet størst, deretter olje og gass, fiskeri og havbruk, prosess- og foredlingsindustri.

IKT-næringen løfter produktiviteten og lønnsomheten i norsk økonomi. IKT er en viktig vekstkraft for alle næringer. Økningen til kunnskaps-, teknologi- og IKT-næringen synes derfor relativt beskjeden tatt i betraktning den betydningen teknologiutvikling har for verdiskaping og omstilling. En analyse fra MENON, "Den norske IKT-næringens verdiskapingsbidrag", viser at IKT-næringen er en av Norges store vekstnæringer.

Forskningsrådet anser at den volummessige fordelingen på næringsområder gjenspeiler de prioriteringer som er gitt gjennom departementenes tildelinger. Det arbeides aktivt for å øke FoU-intensiteten i hele næringslivet, uavhengig av næringsområde. Det er imidlertid ønskelig ytterligere å forsterke innsatsen på områder som har særlig betydning for verdiskaping og omstilling, bl.a. Kunnskaps-, teknologi- og IKT-næringen.

Et næringsrelevant forsknings- og innovasjonssystem

Kjennetegn på velutviklede innovasjonssystemer er et godt samarbeid mellom bedrifter i verdikjeder eller i klynger og samarbeid mellom disse og de beste forskningsmiljøene. Gjennom virkemidler som basisbevilgninger, Kompetanseprosjekter for næringslivet, *Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI)* og *Forskningssentre for miljøvennlig energi (FME)* styrkes forsknings- og innovasjonssystemets næringsrelevante kompetanse. Samarbeid resulterer i kompetansebygging, kunnskapsutvikling og omstilling og i tettere samhandling mellom forskningsmiljøer og krevende brukere, både nasjonalt og internasjonalt. Om lag 80 prosent av alle prosjekter rettet mot næringslivet har samarbeid med andre aktører, både i 2014 og 2015. Samarbeidspartnerne kan være andre bedrifter, FoU-institusjoner og utenlandske aktører.

Technopolis gjennomførte i 2015 en samfunnsøkonomisk effektanalyse som viser de teknisk-industrielle instituttene betydning for verdiskaping i norsk industri. Ved å sammenlikne industribedrifter med og uten forskningssamarbeid med instituttene, kommer de frem til at samarbeidet har vært med på å øke verdiskapingen i industrien med 800 mrd. kroner det siste tiåret. Summen utgjør rundt 1,1 prosent av den samlede verdiskapingen i industrien i perioden. Analysen viser også at hver krone av offentlige midler de teknisk-industrielle instituttene har mottatt i perioden 1997–2013, har ført til 3,40 kroner i andre inntekter til instituttene.

SFI-sentrene er midtveisevaluert to ganger, i 2010 og 2015. Evalueringene bekrefter at denne ordningen treffer godt i henhold til intensjonen om å bygge opp langsiktig, næringsrelevant forskning i de beste norske FoU-miljøene. I alle SFI-ene inngår det et tett, langsiktig og forpliktende samarbeid mellom FoU-miljøene og forskningsaktive bedrifter. Evalueringene peker på at de har vært viktige instrumenter for å bygge kompetanse, utdanne forskere med næringsrelevant kompetanse og legge grunnlag for fremtidig verdiskaping i norske bedrifter som har deltatt. I 2015 startet tredje generasjon SFI (SFI-III) opp med etablering av 17 nye sentre. Forskningsrådet bevilger med dette ca. 1,6 mrd. kroner over de neste åtte årene til miljøer innenfor sterke forskningsbaserte næringer som petroleum, maritim industri og havbruk. Også innenfor andre områder med behov for forskningsbasert innovasjon, som helse- og omsorgssektoren, IKT-sektoren, bioøkonomien og prosessindustrien, er det opprettet nye SFI-er med stort potensial. Med satsingen utløses forskning for over tre mrd. kroner.

Midtveiseevalueringen av de teknologiske FME-ene i 2013 viste at satsingen har resultert i åtte sentre som er i ferd med å nå et internasjonalt vitenskapelig nivå og som har styrket samarbeidet om forskning på miljøvennlig energi, nasjonalt og internasjonalt. Evalueringen viste imidlertid at sentrene ikke hadde lyktes like godt med å engasjere industrien. I forbindelse med den nye FME-utlysningen er det lagt stor vekt på at sentrene skal legge til rette for innovasjon.

Forskningsrådet oppfatter at midtveiseevalueringene av SFI- og FME-sentrene gir tilstrekkelig grunnlag for å opprettholde disse virkemidlene som bidrag til utvikling av langsiktig, næringsrelevant kompetanse. De virker forsterkende på næringslivets engasjement i forskning og resulterer i internasjonalt anerkjent forskningsmiljøer og forskningsresultater. De bygger langvarige og strategiske samarbeidsrelasjoner mellom forskningsaktive bedrifter og deres foretrukne samarbeidspartnere i gode forskningsmiljøer. Forskningsrådet har dessuten lenge understreket at det er behov for å styrke basisbevilgningene til de teknisk-industrielle instituttene slik at de kan opprettholde og bedre kompetanse og kapasitet for å svare på næringslivets fremtidige, mer langsiktige behov.

Mobilisering for økt FoUol-innsats i næringslivet

Mobilisering og kvalifisering av næringslivet til økt FoU-innsats, krever målrettet innsats mot enkeltbedrifter og næringsklynger, både regionalt og på landsbasis. Forskningsrådet anvender de tre rollene som finansør, møteplassarrangør og rådgiver til å mobilisere til økt FoUol i næringslivet.

I 2015 ble det godkjent over 3 000 nye *SkatteFUNN*-søknader – en vekst på ca. 30 prosent i forhold til 2014. Veksten kan etter Forskningsrådets vurdering tilskrives en vesentlig og systematisk opptrapping av ulike mobiliseringstiltak. *SkatteFUNN*-ordningen er et lavterskeltilbud med begrenset krav til forskningsinnhold og er godt tilpasset bedriftenes normale driftssituasjon. Ordningen gir rom for utviklingsprosjekter med begrenset tids- og ressursinnsats og hvor skattefradraget gir en tilstrekkelig høy addisjonalitet for å kunne bli gjennomført.

Forskningsrådet arrangerer en rekke møteplasser for næringslivet. Prosjektverksted er et tilbud til bedrifter som vil lære mer om å strukturere forskningsassisterte prosjekter til bruk i søknader til ulike finansieringsordninger. Flere steder samarbeider Forskningsrådet med regionale utviklingsaktører som Regionale forskningsfond, fylkeskommuner og innovasjonsselskaper. I 2015 arrangerte f.eks. Rådet 34 prosjektverksteder rundt omkring i landet i forbindelse med utlysningen av 900 mill. kroner til innovasjonsprosjekter i næringslivet.

Som rådgiver setter Forskningsrådet regionale myndigheter i stand til å bli aktive medspillere i mobiliseringsarbeidet. VRI-programmet er en driver gjennom utdanning av over 100 kompetansemeglere og enkle og ubyråkratiske virkemidler, men også opplæring av innovasjonsselskapene i hele landet er viktig i dette arbeidet.

Prosjektskisser, fellesutlysninger og målrettede mobiliseringstiltak: Alle som søkte støtte til innovasjonsprosjekter i fikk tilbud om tilbakemelding på prosjektskisse. Målet var å øke prosjektkvaliteten og eventuelt henvise søkere til det meste egnede virkemidlet. Rådet har siste året mottatt ca. 230 skisser. Halvparten er relevante for BIA som har erfaring med skisser siden 2005. Skisser er nytt i en rekke andre programmer. Responsen på skissetilbudet er god, og spesielt nyttig for helt nye søkere som sliter med å finne frem i programlandskapet.

I 2015 ble det utlyst *forprosjekter* for større "fyrtårn"-prosjekter innenfor helse i IKTPLUSS og BIA, der målet er å utvikle fremtidens IKT-løsninger for helse, omsorg og velferd. Budsjettrammen til forprosjektene er 10 mill. kroner. Fyrtårn er ambisiøse og visjonære prosjekter der forskningsmiljøer sammen med næringsliv, offentlig sektor og brukere løser viktige samfunnsutfordringer.

Forskningsrådet gjennomførte nylig en kartlegging av bedrifter innenfor miljøvennlig energi og tilhørende leverandørindustri for å få et godt kunnskapsgrunnlag for en mer treffsikker mobilisering av næringslivet. Nærmere to tredjedeler av de 1800 kartlagte bedriftene har ikke søkt Rådets målrettede virkemidler til området. Oversikten gir dermed et godt grunnlag for nå ut til en større del av næringslivet. Tilsvarende kartlegging vurderes gjennomført også på andre områder.

Forskningsrådet skal arbeide for å fremme innovasjon i næringslivet og offentlig sektor i hele landet. Fordelingen av midlene til FoU-basert innovasjon i næringslivet mellom fylkene sammenfaller relativt godt med fylkenes FoU-kapasitet, i form av antall FoU-årsverk og kostnader til egenutført FoU. Imidlertid henter Oslo, Troms og Østfold mer midler i Forskningsrådet enn det man kunne forvente, mens Akershus, Buskerud og Telemark henter mindre.

Styrket omstillingsevne i næringslivet

Brukerstyrte innovasjonsprogrammer, Store programmer, Nærings-ph.d., FORNY2020, VRI, Forskningsløft i Nord, SFI, FME og FoU-innsats mot næringsklyngene er alle virkemidler som er rettet mot å bidra til et omstillingsdyktig næringsliv, samtidig som de er også er innrettet mot å mobilisere næringslivet til å investere i FoU og til å legge til rette for kommersialisering og øke forskningens nytteverdi.

Samlet utlyst beløp fra alle programmer til Innovasjonsprosjekter var nær 1 mrd. kroner i 2015, hvorav 430 mill. kom fra BIA og resten fra andre næringsrettede programmer som ENERGIX, PETROMAKS2, BIONÆR og MAROFF. Forskningsrådet mottok tilsammen 440 søknader. Av disse mottok BIA nærmere 200 og opplevde dermed en økning i antall søknader på 36 prosent fra 2014. Kvaliteten på prosjektene er god. Flere av de tematiske programmene arbeider målrettet for å mobilisere industrien til å søke innovasjonsprosjekter og opplevde også en økning i antall søknader fra 2014 til 2015. Bl.a. mottok både ENERGIX og PETROMAKS2 flere søknader enn noe tidligere år, hhv. 70 og 60.

Som ledd i arbeidet mot grønn omstilling gjennomførte ENERGIX og PETROMAKS2 fellesutlysningen "Grønn vekst". Søknadstilfanget var begrenset i denne første utlysningen, men Forskningsrådet ser et stort potensiale for flere slike fellesutlysninger. Også BIA har satt av 10 mill. kroner til forprosjekter, der hensikten er å mobilisere næringslivet til større, tyngre hovedprosjekter som kan bidra til grønn omstilling og mer bærekraft i norsk næringsliv. Et nyere initiativ – idélab – kan bli et viktig redskap for omstilling av norsk næringsliv og har bl.a. resultert i flere prosjekter med fokus på bærekraftig utvikling.

Kommersialisering og økt nytteverdi av offentlige FoU-investeringer

Kommersialisering, slik dette begrepet brukes i relasjon til FORNY2020, tar utgangspunkt i prosessen fra et forskningsresultat foreligger fra en UoH-institusjon frem til en bedriftsetablering eller til utlisensiering av patenterbar kunnskap. FORNY-programmet, som har eksistert siden midten av 1990-tallet, er det sentrale virkemiddelet for kommersialisering i Norge, og har spilt en meget viktig rolle for utviklingen av systemet for kommersialisering. Programmet har bidratt til at man nå har et betydelig mer effektivt system for kommersialisering enn tidligere. Det har vært en markant vekst i budsjettet til FORNY2020 de seneste par år – fra 115 mill. kroner i 2014 til 180 mill. i 2015. For ytterligere å øke styrke kommersialiseringspotensialet gjennom FORNY2020, ble det dessuten avsatt 25 mill. kroner i statsbudsjettet for 2016 til etablering av ny ordning for post-masterstudenter som har forretningsidéer med potensial og ønske om å starte opp ny bedrift raskt.

Forskningsrådet har gjennomført flere målrettede tiltak for å øke nytteverdien av FoU-investeringene. For eksempel kan prosjekter med stort innovasjonspotensial få ekstra prosjekttilskudd til aktiviteter som øker sannsynligheten for at resultatene blir tatt i bruk. Behovet for offentlig støtte til eksperimentell utvikling, verifisering, pilotering og/eller demonstrasjonsaktiviteter er stort. Slik støtte er ofte avgjørende for å lykkes med "industrialisering" av resultater fra en forskningsaktivitet.

DEMO 2000 dekker, sammen med PETROMAKS 2, hele utviklingsløpet fra grunnforskning og innovasjon til demonstrasjon og pilotering av ferdigutviklet teknologi. Det er flere eksempler på prosjekter som startet i PETROMAKS 2 og som har fått videre støtte fra DEMO 2000.

Kreftforeningen og Forskningsrådet, ved BIOTEK2021 og FORNY2020, har i 2015 hatt en fellesutlysning av optimaliserings-/verifiseringsmidler, totalt 45 mill. kroner. Målsettingen er at det skal gå raskere å ta i bruk resultater fra biologisk forskning innenfor kreftbehandling.

BIA har lyst ut *innovasjonsnettverk* for å fremme forskningsbasert innovasjon og næringsutvikling på områder hvor Norge har fremragende forskning, men hvor kommersialisering av forskningsresultater og nærings-

utvikling foreløpig er på et umodent stadium. Det er mulig å søke om inntil 1 mill. kroner i tre år til å etablere og drifte et innovasjonsnettverk. Det første nettverket som fikk bevilgning var Nansen Neuroscience Network.

I virkemiddelapparatet testes det for tiden ut to piloter; Incubator for research-based technology start-ups (REACH) og PILOT-E. Førstnevnte skal fungere som et inkubatorprogram for forskningsbaserte start-ups PILOT-E skal bidra til et forsert løp for å få forskningsresultater over i kommersiell anvendelse innenfor miljøvennlig energiteknologi.

Kompetansebygging, rekruttering og kapasitetsutvikling

Forskningsrådet har opprettet ordningen med Nærings-ph.d. for å kunne møte behovet for flere forskere med næringslivskompetanse. Nærings-ph.d.-ordningen har ingen tematiske eller geografiske begrensninger og anses som et godt alternativ for bedrifter som satser på langsiktig kunnskapsoppbygging, men som mangler ressurser til å delta i store samarbeidsprosjekter. Ordningen ble evaluert i 2012-13 og viser at aktørene i ordningen er meget fornøyd. Den egner seg til å oppfylle intensjonen med økt forskningsaktivitet og forskerrekruttering til næringslivet og bidrar til økt samspill mellom næringsliv og akademia. Totalt antall stipendiater var om lag 160 ved utgangen av 2015.

SFI- og FME-ordningene har utdanning av forskere som et viktig delmål. Sentrene kan vise til svært gode resultater. Gjennom åtteårsperioden for de 14 SFI-I har nærmere 900 stipendiatårverk vært finansiert av sentrenes budsjetter. Disse har vært en viktig ressurs for sentrene i deres arbeid og har stått for en betydelig del av den vitenskapelige produksjonen. Det ble startet opp 17 nye SFI-er (SFI-III) i andre halvår 2015. I forbindelse med avslutningen av 14 SFI-I i 2014/2015 er det en nedgang i antall stipendiater. Det tar erfaringsvis tid for nye sentre å rekruttere stipendiater og annet personell, og nedgangen fra 2014 til 2015 er som forventet. De åtte teknologiske FME-ene er nå under avslutning og det er derfor en naturlig nedgang i antallet doktorgradsstipendiater. Antallet post doc.-stipendiater har imidlertid økt noe. Dette skyldes at flere av doktorgradsstipendiatene som nå har avlagt grad har gått over i post doc.-stillinger ved senterne.

Rekutteringsvolumet følger syklusene til de aktivitetene som bidrar til den næringsrettede forskerutdanningen. Som følge av slike svingninger er volumet i 2015 lavere enn året før. Dette er imidlertid som forventet, og i det kommende året vil volumet ta seg opp. Utvikling i Nærings-ph.d. viser imidlertid en positiv utvikling – en ordning som er direkte rettet mot behovet i næringslivet – og der opptrapping av innsatsen er ønskelig.

Internasjonalt samarbeid

Nærmere halvparten av de næringsrelevante prosjektene i Forskningsrådet, hovedsakelig innenfor Brukerstyrte programmer og Store programmer, har internasjonalt prosjektsamarbeid. I tillegg samarbeider flere prosjekter om internasjonale utlysninger, og gir støtte til utenlandsopphold/opphold i Norge for forskere og andre aktiviteter.

Norsk deltakelse i det internasjonale forskningssamarbeidet går i stor grad gjennom EU. Næringslivets andel av H2020-støtten til Norge er 23 prosent – en økning fra 21 prosent i FP7. 45 mill. euro er tildelt fra H2020 til norske bedrifter. Det er betydelige resultatforskjeller mellom de ulike programmene. Transportområdet er størst, etterfulgt av energi. Næringslivet står bak mer enn hver fjerde norske deltakelse i søknadene. I underkant av 500 ulike bedrifter har deltatt i disse, flere i mer enn én søknad. Norske bedrifter samarbeider oftest med aktører fra den norske instituttsektoren.

Eurostars-programmet for forskningsintensive SMBer har god norsk deltakelse, og norske bedrifter samarbeider bredt i Europa. Også offentlige aktører deltar i partnerskap med bedriftene. Til søknadsfristen 5. mars kom det inn 266 søknader, 20 av disse med norske partnere. Det ble bevilget 22,2 mill. kroner til 8 nye prosjekter med norske partnere. 25 prosent av midlene vil bli refundert fra H2020.

Næringsrelevante resultater fra Forskningsrådets prosjekter

Når næringsrelevante resultater fra prosjektene telles og registreres fra år til år gjennom fremdriftsrapporteringen i programmer og aktiviteter, indikerer de kun et visst aktivitetsnivå på noen utvalgte dimensjoner. Det er derfor vanskelig å vurdere måloppnåelse og retning på utviklingen i forhold til langsiktige virkninger og verdiskaping i næringslivet. De såkalte tellekantene kan imidlertid gi et umiddelbart bilde av kortsiktig output,

og ved å se på utviklingen over tid, kan de gi en viss indikasjon på hvordan innsats og "produktivitetsnivå" står i forhold til hverandre. Resultatene som fremkommer av slike tellinger må også sammenholdes med formålet for de aktivitetene de knyttes til.

Det er en relativt stor økning på så å si samtlige indikatorer når det gjelder industrielle resultater fra 2014 til 2015. Veksten har vært stor både i antall forbedrede arbeidsprosesser, innføring av ny teknologi, nye forbedrede metoder, modeller og prototyper samt ferdigstilte nye produkter og prosesser. Resultatene avspeiler dels veksten i innsats og antall prosjekter, særlig i brukerstyrte programmer og systemtiltak, men de indikerer også at utviklingen på resultatsiden synes å være tilfredsstillende. Det er imidlertid for tidlig å si om de nye tiltakene som Forskningsrådet har igangsatt for å øke nytteverdien av FoU-investeringene og styrke kommersialisering av offentlig FoU-støtte har gitt en særskilt effekt.

I tillegg til den årlige registreringen av resultater fra prosjektene har Forskningsrådet, i samarbeid med Møreforskning, over en 20-årsperiode bygget opp et system for å kunne følge opp og analysere resultater og effekter av næringsrettet FoU-støtte over tid. Med støtte fra Forskningsrådet er det etablert en database hvor man følger innovasjonsprosjekter i næringslivet med data fra 1995 og frem til i dag. Informasjon om prosjektene dekker hele syklusen fra søknadsbehandling og inntil fire år etter prosjektavslutning for å kunne fange opp langsiktige effekter.

Sentrale indikatorer omfatter bl.a. kompetanseoppbygging og bedriftsøkonomisk avkastning i bedriftene, eksterne effekter i form av kunnskapsspredning, kompetanseheving og andre effekter som gir opphav til økonomiske gevinster også utenfor de støttede bedriftene. I hvilken grad prosjektene ville vært gjennomført uten offentlig støtte, er også et viktig element i vurderingen. Resultatene rapporteres årlig.

Det stadig sterkere fokuset på måling av effekter og verdiskaping knyttet til offentlige FoU-investeringer, har gjort at Forskningsrådet nå vurderer ulike former for metodeutvikling og datafangst for å kunne belyse disse problemstillingene bedre.

3.3.1.1 Vurdering av måloppnåelse

Forskningsrådet leverer og står som garantist for kvalitetssikrede seleksjonsprosesser av prosjekter der målsettingen er forskningsdrevet innovasjon som skal munne ut i nye produkter, tjenester og prosesser og forretningsmodeller. Gjennom disse prosedyrene velges, med stor sannsynlighet, de prosjektene med størst potensial for verdiskaping for bedrifter og nytte for samfunnet. Kriteriene som anvendes favoriserer nødvendig omstilling, innovasjoner med innebygget bærekraft og internasjonal orientering. Evalueringer underbygger dette, men peker samtidig på usikkerhet i økonomisk avkastning.

Forskningsrådet opererer en rekke virkemidler som utvikler allerede gode forskningsmiljøer til å bli foretrukne samarbeidspartnere for norsk næringsliv innenfor områder som står sentralt i bredden av næringslivet. Forskningsmiljøene utvikler gjennom slike virkemidler langsiktig kompetanse og kan dermed tilby tjenester, forskningskapasitet, nettverk og godt utstyr, slik at næringslivets innovasjonsprosjekter kan gjennomføres raskere, bedre og mer effektivt. Kompetansemiljøene settes også i stand til å levere forskningstjenester i et internasjonalt marked og er attraktive som samarbeidspartnere i et internasjonalt perspektiv, f.eks. innenfor Horisont 2020.

Forskningsrådet mobiliserer bredt i relevante kundegrupper og bidrar til at både nye aktører tar Forskningsrådets tilbud i bruk og at erfarne brukere fornyer sine produkter og tjenester gjennom kontinuerlig bruk av Rådets tilbud. Det er et stort fokus på økt mobilisering av bedrifter i alle næringsrettede programmer og andre aktiviteter. Det er iverksatt flere nye tiltak for å få bedriftene til å investere mer i FoU. Rådets virkemidler når nå ut til en større bredde av bedrifter, særlig SMB-er, blant annet via SkatteFUNN og VRI og nye bedrifter som ikke har fått støtte tidligere, har nå søkt ulike former for støtte.

Alle prosjektene er kjennetegnet ved omfattende samarbeid i verdikjeder og med gode, relevante forskningsmiljøer. Slik sett bidrar Forskningsrådet til kunnskapseksternaliteter, samfunnsnytte, tverr- og flerfaglighet og strategiske samarbeidsrelasjoner. Nye tiltak og økt fokus på å kople ulike aktører innenfor næringsliv og

forskning, bl.a. gjennom fellesutlysninger, idélab og nye møteplasskonsepter for å spre kunnskap på tvers, har bidratt til kunnskapsdeling og læring mellom næringslivsaktører, ulike næringslivskonstellasjoner og mellom næringsliv og FoU-institusjonene, og derigjennom bidratt til større omstillingsdyktighet.

Utviklingen i næringslivets deltakelse i H2020 er positiv, men det er et potensial for å øke bedriftenes deltakelse ytterligere, særlig når det gjelder samfunnsutfordringene. For å nå to-prosentmålet er økt bedriftsmobilisering avgjørende. Forskningsrådet har trappet opp aktiviteter rettet mot økt bedriftsdeltakelse; blant annet anses prosjektutviklingskurs og ulike Horisont 2020-workshops som viktige tiltak for å få opp søknadsmengden og kvaliteten på søknadene. Mobiliseringsarbeidet rettet mot næringslivet vil bli intensivert i tiden fremover. Også de åtte EU-nettverkene som er etablert, både tematiske og regionale, er viktige samarbeidspartnere i mobiliseringsarbeidet.

Vektleggingen av kommersialisering og økt nytteverdi er større enn tidligere. Dette gjenspeiler seg også i porteføljen, både til kommersialisering og verifisering, pilotering og demonstrasjon, som har økt markant fra 2014 til 2015, først og fremst pga. veksten til FORNY2020 og BIA. Andre nye tiltak spesifikt rettet mot økt nytte og kommersialisering har blitt iverksatt og utprøvd i 2015, og Forskningsrådet ser det som ønskelig å trappe opp denne innsatsen ytterligere. Gjennom kommersialiseringsvirkemidlene stimuleres UoH til å øke sitt bidrag til at forskningsresultater blir anvendt gjennom utlisensiering eller til bedriftsetableringer. Dette synliggjør dermed UoHs muligheter til å bidra til innovasjon og muligheter til verdiskaping. Gjennom andre virkemidler bidrar Rådet til å avklare og redusere teknologisk risiko, slik at mulighetene for en industriell produksjon av varer eller leveranser av tjenester blir mulig. Samarbeid i virkemiddelapparatet er i denne sammenhengen viktig.

3.4 Mål 3. Møte store samfunnsutfordringer

3.4.1.1 Hav

Havbasert forskning og innovasjon skal møte store utfordringer knyttet til mat- og energiforsyningen, miljøet og bioøkonomien. Forskningsrådets portefølje under Hav var i 2015 nær 1,5 mrd. kroner. Dette omfatter innsats gjennom målrettede programmer og åpne arenaer slik som Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Sentre for fremragende forskning (SFF), forskningsinfrastruktur og basisbevilgninger til instituttene. Porteføljen gjennom målrettede programmer var på vel 800 mill. kroner, en økning på nær 120 mill. kroner fra året før. Det er hovedsakelig den målrettede innsatsen som omtales videre.

Forskningsrådet har de siste årene, som et ledd i å se forskningsutfordringene i et videre perspektiv og stimulere til mer samarbeid mellom leverandørene til de havbaserte næringene, identifisert muligheter for teknologisamarbeid mellom disse. Flere fellesutlysninger er gjennomført mellom de målrettede programmene på områdene. Samarbeid på tvers vurderes som viktig for å styrke omstillingsevnen for norsk økonomi.

Marin forskning har i særlig grad vært ivaretatt gjennom programmene HAVBRUK og Havet og kysten. Disse to programmene er i 2015 videreført i HAVBRUK2 og MARINFORSK. BIONÆR og Polarprogrammet er også viktige for marin forskning. Målrettet portefølje var i 2015 på i overkant av 300 mill. kroner, økt med omlag 70 mill. kroner fra 2014. Oppgangen er hovedsakelig innenfor HAVBRUK og Havet og kysten, men også noe for BIONÆR og Polarprogrammet. Oppgangen skyldes en liten budsjettvekst, men primært en økning i utlysninger mot slutten av programperiodene for HAVBRUK og Havet og kysten, for å få et jevnt aktivitetsnivå i overgangen til nye satsninger.

De nye satsingene fra 2016, HAVBRUK2 og MARINFORSK, følger opp prioriteringer i HAV21, Sjømatmeldingen, og Langtidsplanen for forskning. Programmene hadde sine første utlysninger høsten 2015 og mottok mange og gode søknader.

Forskning gjennom havbruksprogrammet bidrar til økt matproduksjon. Økt matsikkerhet er et globalt mål, og økt fokusering på et sunt kosthold og en voksende middelklasse fører til økt etterspørsel etter sjømat. FAO peker på at vekstpotensialet ligger i akvakultur. En mulig seksdobling av verdiskapingen i de norske marine

næringene fram mot 2050 har blitt anslått. Veksten krever god ressursforvaltning, skånsomt uttak og bærekraftig havbruk, alt basert på et solid kunnskapsgrunnlag. Å vinne kampen mot lakselus er kanskje det aller viktigste for å oppnå mer bærekraftig oppdrett. Havbruksprogrammet har bidratt til dette gjennom sine prosjekter i 2015. De siste årene har antall innovasjonsprosjekter i HAVBRUK økt betraktelig som et resultat av målrettet arbeid for å mobilisere næringslivet. Det er i stor grad samarbeid med næringsliv også i forskerprosjektene. Havbruksnæringen har gitt uttrykk for, gjennom evalueringen av HAVBRUK, at programmet bør legge stor vekt på strategisk grunnforskning.

Havet og kysten har gjennom 300 prosjekter i løpet av 10 år bidratt til økt kunnskap om helhetlig og økosystembasert forvaltning og konfliktløsning mellom samfunnsinteresser og nasjoner, hva skjer ved invasjon av nye marine arter, og i hvilken grad havmiljøet tåler olje- og gassvirksomhet. Programmet, som i stor grad er forvaltningsrettet, har en hovedtyngde av forskerprosjekter.

Norge har verdensledende forskningsmiljøer på flere marine fagområder, noe som også understrekes i bibliometrianalysen fra 2013. Miljøene konkurrerer godt også ved SFI utlysninger. Ti SFI-er er helt eller delvis marine. Senterledelsen i de mest sentrale marine SFI-ene har tidligere hatt prosjekter gjennom programmene, og de sentrale næringsaktørene deltar aktivt. Forskningsrådets virkemidler bidrar til en god balanse mellom den langsiktige kompetansebyggingen og næringslivets fokus på verdiskaping. Dette er helt nødvendig for å løse store samfunnsutfordringer.

Antall doktorgradsårsverk og post.doc-årsverk finansiert av Forskningsrådet var i 2015 om lag på samme nivå som i 2014, 30 for begge år. Over en femårsperiode har det derimot blitt færre stipendiater. Dette må sees i sammenheng med overgangen mellom programsatsinger. Det forventes derfor en økning fremover.

Norge har en sterk posisjon internasjonalt på marin forskning. Internasjonale forskningssamarbeid er betydelig, og norske miljøer har høyt gjennomslag i Horisont2020. Forskningsrådet deltar aktivt i flere ERA-nett og koordinerer ERA-nettet i marin bioteknologi. Norge har ansvar for sekretariatet for programsamarbeidet om havforskning JPI - Sunne og produktive hav (JPI Oceans). JPI Oceans hadde i 2015 sin første fellesutlysning som gikk på økologiske effekter av mikroplastikk i havet.

Norge og Portugal inngikk i 2015 en avtale om økt havrelatert forsknings- og teknologisamarbeid. Det jobbes med å følge opp denne.

Maritim forskning foregår først og fremst gjennom innovasjonsprogrammet MAROFF. Programmet hadde en portefølje på om lag 140 mill. kroner i 2015, som var på samme nivå som 2014. Programmet er næringsrettet og skal støtte forskning for å fremme innovasjon og miljøvennlig verdiskaping i de maritime næringer. Næringslivet mottar om lag to tredeler av midlene gjennom innovasjonsprosjekter for næringslivet. Instituttsektoren og UoH-sektoren får om lag 15 prosent hver. Det har vært en betydelig økning i antall og omfang av søknader til MAROFF i søknadsrunden høsten 2015 sammenliknet med 2014. Over flere år har søknadskvaliteten økt.

Norge har svært gode maritime miljøer og Forskningsrådets samlede virkemidler bidrar til en god balanse mellom den langsiktige kompetansebyggingen og næringslivets behov for verdiskaping på kortere sikt. Forskningsrådets støtte til maritim forskning, både gjennom målrettet program og åpne arenaer, er omtrent likt fordelt på næringslivet og instituttsektoren, mens UoH-sektoren utgjør en mindre andel. SFI-er og SFF-er bidrar betydelig til grunnleggende forskning og kompetanseoppbygging, og er svært viktige supplement til kompetanseprosjekter for næringslivet som støttes av MAROFF. Det ble påpekt i Maritim21-strategien, utarbeidet i 2010, et behov for å etablere forskningssentre på maritim forskning tilsvarende SFI/FME. Det er nå kommet på plass to SFI-er på området.

Økt kompetanse er viktig for innovasjon i næringslivet. Antallet doktorgradsårsverk finansiert av MAROFF har de siste årene ligget på i underkant av 30. Både SFI-ene og ordningen med Nærings-ph.d bidrar til kompetansebygging utover stipendiatene som knyttet til MAROFF. Den maritime forskningen er i hovedsak innenfor teknologi. MAROFF bidrar gjennom anvendt forskning til ny kompetanse og innovasjoner på områder knyttet til kostnadseffektive og miljøvennlige skip, leveranser til og gjennomføring av krevende, sikre maritime

operasjoner, miljøvennlig transport og operasjon i nordområdene, bruk og distribusjon av LNG, sikre skip og sikker ferdsel, bedre innovasjon og nye forretningsmodeller og effektive regelverk og rammebetingelser.

EU-samarbeidet gir stort potensial for kopling av norske maritime aktører til internasjonale konsortier. Særlig utlysninger innenfor samfunnsutfordringen "Smarte, grønne og integrerte transportløsninger", hvor sjøtransport inngår, er relevant for maritim forskning. Forskningsrådet har siden år 2000 hatt en samarbeidsavtale med Singapore om maritim forskning og utvikling. Organisering av fellesutlysninger er tatt inn som nytt element fra 2015.

Petroleumsrelevant forskning foregår først og fremst gjennom PETROMAKS2, DEMO2000, PETROSAM2 og PETROSENTER. Portefølje innenfor Petroleum beløp seg til om lag 360 mill. kroner i 2015 og viser en økning på 40 mill. kroner fra 2014. Det er hovedsakelig PETROMAKS2, som står for økningen. Programmet gjennomførte store utlysninger de første årene av programperioden og er nå i full drift.

Om lag 40 prosent av de målrettede midlene innenfor Petroleum går til næringslivet. En tredjedel går til instituttsektoren og en fjerdedel til UoH-sektoren. Midlene fra DEMO2000 går i sin helhet til næringslivet for å støtte kvalifisering og pilotering av ny teknologi for å redusere kostnader, øke effektiviteten og forbedre ytelsene på norsk sokkel. Interessen for DEMO 2000 har økt kraftig siste år og viser at industrien ønsker å bruke nedgangstidene for å utvikle ny og mer konkurransedyktig teknologi for å opprettholde kompetansen. Forskningsrådet har arrangert en rekke søkerseminarer i 2015 og antallet søknader ble doblet i 2015 sammenlignet med 2014. PETROMAKS2 arbeidet også ekstra for å mobilisere industrien til å søke innovasjonsprosjekter i 2015 og mottok nærmere 60 søknader, flere enn noe tidligere år.

Kvaliteten på søknaden til petroleumsprogrammene er jevnt over meget høy, noe som gjenspeiler de gode forskningsmiljøene på feltet. Miljøene gjør det også svært godt innenfor de åpne arenaene som SFI, SFF og Infrastruktur.

PETROMAKS 2 og DEMO2000 er tematisk innrettet i tråd med OG21-strategien. I tillegg omfatter PETROMAKS 2 temaområdet Helse, Miljø og Sikkerhet (HMS) i petroleumsnæringen. Energieffektivisering og reduksjon av klimagassutslipp er både et eget tema og en tverrgående prioritering for programmene. I 2015 ble delstatsingen HMS i petroleumssektoren i PETROMAKS2 evaluert. Evalueringen viser at satsningen på HMS har gitt prosjekter av høy vitenskapelig kvalitet, bidratt til bedre samarbeid mellom forskning og industri og dekket alle sentrale prioriteringer på området.

PETROSAM2, og foregående satsinger, har over flere år videreutviklet kompetanse om samfunnsmessige forhold relevant for strategi og politikk hos norske myndigheter og næringsliv i petroleumssektoren. Programmet har de to siste årene bidratt til å styrke den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningens relevans ved blant annet ved å invitere oljeselskaper til å delfinansiere forskningsaktiviteter. I syv prosjekter deltar til sammen 11 selskaper og andre aktører i petroleumssektoren.

Petroleumsområdet har hatt en økning fra 58 til 74 doktorgradsårsverk fra 2014 til 2015. De to petroleumsetrene, innenfor hhv. økt oljeutvinning (National IOR Centre) og petroleumsforskning i nord (ARCEX) har nå kommet godt i gang og har ansatt flere stipendiater. Over en femårsperiode har det derimot vært en nedgang i antall stipendiater som må sees i sammenheng med overgangen mellom PETROMAKS og PETROMAKS2. Det forventes en økning fremover.

Teknologi er det sentrale fagfeltet for petroleumsforskningen. Teknologikunnskapen kan brukes til å svare på samfunnsutfordringene i Horisont 2020. Forskningsrådet har identifisert nær 100 aktuelle utlysninger for petroleumsrelaterte teknologier som viser gode muligheter for petroleumsrettede fag i Horisont 2020.

Bilateral samarbeid er sentralt innenfor petroleumsforskningen. Som oppfølging av to avtaler signert med Brasil i 2014, har det i 2015 blitt arbeidet med en fellesutlysning rettet mot bedrifter i begge land som ønsker å samarbeide for å utvikle ny teknologi til bruk på norsk og brasiliansk sokkel. Utlysningen har som mål at bedriftene får tilgang til nye markeder, samtidig med at utfordringene i petroleumsnæringen offshore imøtekommes med ny teknologi og kunnskap. PETROMAKS 2 har deltatt i flere fellesutlysninger med det

russiske fondet for grunnforskning (RFBR), der blant annet utfordringer innen petroleumsnæringen i Barentshavet har vært et sentralt tema. MAROFF deltok også i denne fellesutlysningen i 2014. Fellesutlysningene har ført til en stor grad av balansert samarbeid mellom norske og russiske kompetansemiljøer. DEMO2000 har en egen satsing rettet mot teknologi for Barentshavet for å møte utfordringene knyttet til økt sikkerhet, lavere utslipp av klimagasser, kommunikasjon samt lavere kostnader for utvinning av petroleumsressurser i sårbare områder.

3.4.1.2 Klima, miljø og fornybar energi

Livsgrunnlaget for vår tilværelse, miljøet, er under press som følge av endringer i klima, naturmangfold og økosystemer. Forskning og innovasjon på miljøvennlig energi og omstilling til lavutslippssamfunnet er sentralt, skal målene om bærekraftige løsninger i samfunn og næringsliv nås. Samtidig ligger det store verdiskapningsmuligheter i løsninger som reduserer miljøbelastningene, blant annet innenfor bærekraftig produksjon av fornybar energi. Grønn vekst innebærer en økt satsing på å stimulere næringslivet til å utvikle nye og mer bærekraftige teknologier, produkter og prosesser. Behovet for forskningen er ytterligere understreket av den nylig vedtatte klimaavtalen i Paris.

Klimaforliket i 2008 startet en kraftig mobilisering av forskning på miljøvennlig energi i forskningsmiljøene og næringslivet for å bidra til å løse klimautfordringene og posisjonere næringslivet for verdiskapning. Finansiering av forskning på miljøvennlig energi gjennom Forskningsrådet ble tredoblet i årene etter. Til tross for en varslet opptrapping har finansieringen av klimaforskning hatt en begrenset vekst etter Klimaforliket.

En direkte konsekvens av Klimaforliket var etableringen av til sammen 11 forskningsentre for miljøvennlig energi (FME-er); åtte innenfor teknologiske områder og tre innenfor samfunnsvitenskapelig energiforskning som er viktig for markedsforståelse og politikktutvikling. I følge midtveiseevalueringen av de åtte teknologiske FME-ene i 2013, har disse etablert klart definerte forskningsprofiler, engasjert forskere med høy kompetanse og har lyktes med å øke forskningssamarbeidet på tvers av institusjonene og dermed forsterket forskningen på miljøvennlig energi i Norge.

Forskningsrådets prosjektportefølje var i 2015 på nær 530 mill. kroner innenfor miljøvennlig energi, en vekst på nesten 40 mill. kroner fra 2014. Prosjektporteføljen er i hovedsak innenfor det Store programmet ENERGIX, CLIMIT-programmet og FME-er. Aktivitetene bidrar til å løse utfordringer ved bærekraftig produksjon av energi, og dekker innovasjonskjeden fra grunnleggende forskning og kompetanseutvikling, via anvendt forskning og utvikling, til testing og demonstrasjon av løsninger. 90 prosent av forskningen er innenfor teknologi og omhandler utvikling og implementering av klimavennlige energiformer og energibruk. Den samfunnsvitenskapelige energiforskningen er i økende grad tverrfaglig og kobler sammen overordnede problemstillinger knyttet til energiomlegging og fornybar energi.

Innenfor klimaområdet var Forskningsrådets målrettede prosjektportefølje i 2015 på 240 mill. kroner, en vekst på nær 55 mill. kroner fra 2014. Klimaforskningen foregår særlig i det Store programmet KLIMAFORSK og Polarforskningsprogrammet. Innenfor miljø var målrettet portefølje på vel 90 mill. kroner, ned 15 mill. kroner fra 2014, hovedsakelig i MILJØFORSK- og Polarforskningsprogrammet. Klima- og miljøforskningen bygger kunnskap som er sentral for at politikk, forvaltning og næringer kan ta formålstjenlige og fremtidsrettede avgjørelser rundt vårt livsgrunnlag. I 2015 startet Forskningsrådets nye strategiske satsing på forskning og innovasjon innenfor transportområdet, TRANSPORT 2025, opp. Ett av programmets tre prioriterte områder er et bærekraftig transportsystem som bidrar til mindre utslipp av klimagasser og mindre forurensning av det lokale miljø. 2015 var også oppstartsåret for MILJØFORSK som etterfølger Miljø2015. Det er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som skal gi økt kunnskap om sentrale miljøutfordringer, og gi forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig et bedre grunnlag for å treffe beslutninger for en grønn omstilling. I etablering av programmet ble det lagt opp til godt samspill med bl.a. MARINFORSK, som ivaretar det havbaserte miljøområdet.

For å få en helhetlig forståelse av ulike klima- og miljøutfordringer, er det viktig å kunne forske på brede problemstillinger som ofte går på tvers av fag- og satsingsområder. Forskningsrådet har derfor hatt en rekke

fellesutlysninger mellom programmer; bl.a. helhetlig økosystempåvirkning i 2014, kystsoneforvaltning og byer som virker i 2015. Dette har resultert i til dels store prosjekter som tematisk ikke kunne blitt realisert gjennom enkeltutlysninger fra hvert program. Videre har det ført til nye samarbeidskonstellasjoner- og samarbeidsmåter i forskningsmiljøene.

Urbaniseringen er en global megatrend som også former Norge. I lys av dette tok Forskningsrådet forsterkede grep om byforskning i 2015. Satsingen BYFORSK har som utgangspunkt at byvekst, urbanisering, og fremvekst av byregioner gir muligheter for nye samfunnsløsninger og skal levere ny innsikt og nye løsninger som bidrar til attraktive, bærekraftige og økonomisk levedyktige byområder. Satsingen skal stimulere til aktive nasjonale- og regionale møteplasser og kunnskapsproduksjon bl.a. gjennom fellesutlysning i 2016.

Kompliserte klima- og miljøutfordringer krever tverrfaglig forskning der ofte samfunnsforskning og humaniora står sentralt. Forskningsrådet gjennomførte i 2011-2012 en evaluering av norsk klimaforskning som anbefalte å samle og styrke slik forskning. Rådet fulgte opp anbefalingen ved å tildele drøyt 170 mill. kroner til nyskapende forskning på klimaomstilling i 2014. Samfunnsvitenskapelig og humanistisk klimaforskning har derfor økt fra omtrent 20 mill. kroner i 2013 til omtrent 70 mill. kroner i 2015, og utgjør nå om lag 30 prosent av den porteføljen. Dette gir viktige bidrag til klimapolitikken.

De sentrale programmene innenfor klima, miljø og miljøvennlig energi følger opp FoU-strategiene Energi21, Klima21, Miljø21 og Hav21 som forskningsmiljøer, forvaltning og næringsliv har utarbeidet i fellesskap. Kunnskapsgrunnlagene på områdene har nylig blitt oppdatert med innspill fra sektorene. NIFU har dessuten nylig kartlagt den nasjonale ressursinnsats innenfor klima-, miljø og polarforskning på oppdrag fra Forskningsrådet. Forskningsrådet strategiske rådgivning har derfor et godt kunnskapsgrunnlag og god forankring.

Forskningsrådet har viktige bidrag til utviklingen av samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i norsk forskning. For eksempel har Rådet hatt en sentral rolle i oppbyggingen av norsk klimasystemforskning ved å samle sterke fagmiljøer i ulike deler av landet i store, strategisk viktige prosjekter. Dette har bidratt til verdensledende norske fagmiljøer og resultert i utviklingen av den unike norske jordsystemmodellen NorESM. Grunnleggende kunnskap om klimasystemet utgjør fundamentet for effektforskning som igjen gir grunnlaget for tilpasningsforskning. Uten en dyp forståelse av klimasystemet og klimaendringer, blir forskning på konsekvenser og tilpasning svært usikker. NorESM er én av fem europeiske jordsystemmodeller som utarbeidet klimascenarier for FNs klimapanelers femte hovedrapport.

Innenfor miljøvennlig energi er næringslivet sterkt involvert i forskningen og tar forskningen i bruk. Eksempelvis har forskningsresultater fra CLIMIT bidratt til å gjøre CO₂-håndtering praktisk mulig i stor skala. Resultater herfra er nylig tatt i bruk i Canada. ENERGIX har også nær kontakt med industrimiljøene. Flere næringslivsaktører anser forskningsaktiviteten gjennom Forskningsrådet som en viktig faktor for å kunne konkurrere i et internasjonalt marked for energiløsninger.

Nylig gjennomførte Forskningsrådet en kartlegging av bedrifter innenfor miljøvennlig energi og tilhørende leverandørindustri som grunnlag for en mer treffsikker mobilisering av næringslivet. Over to tredjedeler av de 1800 bedriftene som ble identifisert har ikke søkt Forskningsrådets målrettede virkemidler for miljøvennlig energi. Oversikten gir dermed et meget godt grunnlag for å nå ut til en større del av næringslivet. Det er også gjennomført tiltak for å bedre kontakten med næringslivet for klima- og miljøforskningen de siste årene, men her er det fortsatt et forbedringspotensial det jobbes med.

Som et ledd i å gjøre norsk næringsliv mer kunnskapsbasert, konkurransedyktig, omstillingsdyktig og miljøvennlig, ble det i 2015 lyst ut betydelige midler til forskningsbasert innovasjon i næringslivet. Eksempelvis ble det lyst ut midler for å mobilisere leverandørindustrien innenfor olje og gass til å utvikle løsninger og teknologi for fornybarsektoren, samt å mobilisere leverandørindustrien til å ta i bruk nye energiløsninger som kan lede til energieffektivisering og reduserte CO₂-utslipp.

De globale utfordringene knyttet til klima, miljø og miljøvennlig energi krever omfattende internasjonalt samarbeid om forskning og forskningsinfrastruktur, noe som har blitt styrket de siste årene. Et stort flertall av

prosjektene i porteføljen har internasjonalt samarbeid. Det samarbeides dessuten om forskning på store samfunnsutfordringer gjennom blant annet europeiske fellesprogrammer som JPI Klima, JPI Urbant Europa, JPI Vann, JPI Kulturarv og globale endringer og JPI - Landbruk, matsikkerhet og klimaendringer, JPI Mat og Helse, samt for SET-planen. Sistnevnte er EUs overordnede teknologiplan for å bidra til å nå EUs mål for energi-omlegging og reduksjon i utslipp av klimagasser.

Innenfor Horisont 2020s pilar på forskning for å løse samfunnsutfordringene har norske forskere per november 2015 oppnådd prosjektbevilgninger tilsvarende litt over to prosent av de samlede konkurranseutsatte midlene. Innenfor klima, miljø og miljøvennlig energi er bevilgningen betydelig høyere. Dette viser igjen at Norge har svært sterke fagmiljøer på området.

Forskningsrådets målrettede aktiviteter hadde i 2015 inntekter fra departementene på 660 mill. kroner til miljøvennlig energi, 216 mill. kroner til klimafeltet og 125 mill. kroner til miljø og samfunn. Dette var en samlet vekst fra 2014 på 35 mill. kroner. Sett i forhold til internasjonale og nasjonale målsettinger, og den rolle norske forskere kan spille for bærekraftige løsninger, er bevilgningene svakere enn ønskelig. Dette gjelder særlig innenfor klima og miljø, men også enkelte aktiviteter innenfor miljøvennlig energi. Norge har forskningsmiljøer i verdenstoppen innenfor både klima, miljø og miljøvennlig energi, og har bygget opp kapasiteten i forskningen over flere år gjennom rekrutteringsstillinger. Det er derfor et klart potensial for økt aktivitet.

Samfunnsutfordringer favner bredt og dekker problemstillinger knyttet til ressurseffektive samfunn og økonomier som er i stand til å møte og motvirke klimaendringer, og der en økende verdensbefolkning får dekket sine behov innenfor en bærekraftig forvaltning av klodens begrensede naturressurser og økosystemer. Ved siden av klimaendringene er press på naturmangfoldet av de største utfordringene verden står overfor. Verden mister opp mot 50 dyre- og plantearter hver dag. Forskere kaller det den sjette masseutryddelsen. Norge må være forberedt på de utfordringene samfunnet møter, men vi må også se de mulighetene som oppstår som følge av utviklingen. Å møte disse samfunnsutfordringene krever samspill mellom forskjellige fagmiljøer og sektorer, og internasjonalt samarbeid.

Norge har forsknings- og innovasjonsmiljøer i internasjonal front og et teknologibasert næringsliv som står klar til å møte utfordringene; både med tanke på kunnskap for politikk og forvaltning og som grunnlag for teknologi, næring og økt konkurransekraft på eksisterende og nye næringsområder. Samfunnsutfordringene utfordrer oss alle men gir også store muligheter som må gripes med kunnskap og større innovasjonskraft, for å få til den omstillingen og det grønne skifte vi nå er inne i. Det betyr at Forskningsrådet sammen med FoU-aktørene og næringslivet må jobbe enda hardere med å få tydelig frem de mulighetene forskning og innovasjon gir for å løse nasjonale og globale samfunnsutfordringer på en samfunnsansvarlig og bærekraftig måte.

3.4.1.3 Bedre offentlige tjenester

Området omhandler forskning og innovasjon i og for offentlig sektor, velferds-, helse- og omsorgsrelatert forskning, og forskning og innovasjon knyttet til utdanning og læring. Inntektene for 2015 har imidlertid vært på uendret nivå, på vel 700 mill. kroner for de målrettede satsingene på feltet. 13 departementer bidrar, med Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet som de mest sentrale. Den målrettede prosjektporteføljen utgjorde 655 mill. kroner fordelt på en rekke aktiviteter. Sammenlignet med 2014 representerer dette en økning på 20 mill. kroner. Helse- og omsorgsfeltet har den største andelen av bevilgning innenfor feltet, med vel 400 mill. kroner, mens velferd og utdanning mottar vel 100 mill. kroner hver. Fortsatt utgjør om lag 500 mill. kroner av midlene i porteføljen forskerstyrte prosjekter. Forskningsrådet har i 2015 arbeidet systematisk for å videreutvikle sine støtteformer og virkemidler slik at det kan utnyttes bedre av offentlig sektor og bidra til bedre koblinger mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon. Dette er nybrottsarbeid som utfordrer både forskningsmiljøene, kommunene og statlige aktører, og det vil framover kreve betydelig innsats for å realisere en portefølje av brukerstyrte prosjekter og innovasjon. Innenfor målet Bedre offentlige tjenester har det vært registrert internasjonalt samarbeid i forskningsprosjektene for om lag 200 mill. kroner i 2015, en økning på 30 mill. kroner fra 2014.

Forskning i og for innovasjon i offentlig sektor skjer i all hovedsak gjennom eksisterende aktiviteter. Denne anslås til å utgjøre 80 mill. kroner. Her inngår både aktiviteter som styrker kunnskapsgrunnlaget for innovasjon, men også aktiviteter der prosjektene direkte bidrar til å skape endring som iverksettes hos offentlige aktører.

Denne innsatsen bør trappes vesentlig opp, og dette er i gang innenfor alle områdene som er relevant for offentlig sektor. Viktige virkemidler er Sentre for forskningsdrevet innovasjon, med den største registrerte innsatsen, og med, offentlige samarbeidspartnere i en rekke av prosjektene, Demokratisk og effektiv styring, der rammebetingelser for innovasjon og fornyelse er en viktig del av forskningstematikken. Også programmene *Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester, IKT og digital innovasjon og Brukerstyrt innovasjonssarena* har innsats innenfor området. Det samme gjelder forskning og innovasjon i utdanningssektoren, som har flere bevilgninger innenfor området.

Porteføljen er i all hovedsak innenfor samfunnsvitenskap, med ca. 10 % medisin og helsefag. Porteføljen inneholder også noe teknologi- og humanioraforskning. UoH-sektoren, står for den største innsatsen, mens om lag en tredel foregår i instituttsektoren. Fra 2014 har det vært en økning i UoH-sektorens andel. Det skjer en kapasitetsbygging innenfor feltet. Basert på Forskningsrådets foreløpige tall, ser vi en dobling av årsverk for doktorgradsstipendiater. Noe av dette er knyttet til ordningen med Offentlig sektor-ph.d., men økningen er større enn hva ordningen representerer.

Kommunesektoren er generelt svakt representert i porteføljen, og det er behov for betydelig økt innsats og tilrettelegging for å møte kommunesektorens kunnskapsbehov innenfor tjenesteutvikling, miljøutfordringer og infrastruktur. Ikke minst gjelder dette innenfor tjenesteinnovasjon, herunder utvikling av de offentlige organisasjonene og deres samhandling med innbyggerne, digitalisering, samt miljøteknologi og tilpasning og motvirkning av klimaendringer. I 2015 var det kun 3 mill. kroner som gikk til innovasjonsprosjekter i offentlig sektor. Denne innsatsen bør økes betydelig, men dette er en ny type prosjekter som krever mobiliseringsarbeid i forskningsmiljøene og i virksomhetene i offentlig sektor.

Offentlig sektor ph.d.-ordningen ble etablert i 2014 og startet beskjedent opp med bevilgning til 24 prosjekter. Prosjektene kom i gang i 2015. Etterspørselen etter prosjekter med denne innretningen har overgått forventningene og er større enn hva et årlig omfang av nye prosjekter synes å kunne dekke. Ordningen er rettet mot å utvikle offentlig sektors kunnskap om og evne til å møte nye utfordringer innenfor deres eget ansvarsområde. Doktorgradsarbeidene skal bygge kunnskap som er relevant og anvendbar for virksomheten og deres brukere. Stipendiatene følges opp med faglig påfyll og nettverksbygging, bl.a gjennom en prosjektsamling som ble avviklet i november 2015.

Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning (DEMOS) startet opp i 2015, med fire utlysninger som har resultert i ti nye prosjekter. Programmet er en etterfølger etter Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG) og representerer en viktig kunnskapsplattform for økt innovasjon og fornyelse i offentlig sektor. Ikke minst er programmet viktig for å bygge kompetente forskningsmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor temaområder som er viktig for offentlig sektor. Det er blant annet startet opp prosjekter om kommunereformen, om plan- og bygningsloven, om regional innovasjonsevne, og om finansiering av kommunene. Ved å finansiere relativt store prosjekter på gjennomsnittlig 10 mill. kroner, vil programmet bygge kompetente forskningsmiljøer rundt godt synlige forskere.

Programmet "Forskning og innovasjon i kommunesektoren", var foreslått som et nytt program i 2015 for å styrke kunnskapsutviklingen innenfor denne sektoren. Det ble ikke bevilget midler til å starte opp programmet i 2015, men Forskningsrådet har arbeidet videre med å utvikle en skisse til et program med formål å mobilisere kommunesektoren og få fram relevant og innovasjonsrettet forskning i kommunesektoren. Programmet vil være viktig for å støtte opp om målet om fornyelse i offentlig sektor, slik dette er formulert i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Forskningsområdet velferd, helse- og omsorgstjenester omhandler biomedisinsk forskning; forskning for bedre klinisk behandling; forskning og forskningsbasert innovasjon som kan bidra til bedre folkehelse; økt livskvalitet og redusert sosial ulikhet i helse; samt forskning og innovasjon som skal bidra til god kvalitet, kompetanse og effektivitet i helse-, omsorgs- og velferdstjenestene.

Forskningsrådets satsinger på helse- og omsorgstjenestene er lagt om. Programstrukturen er endret ved å innføre større og mer langsiktige program. Målet er at temaområdene blir mer helhetlige. Flere typer støtteformer vil bli tatt i bruk for ulike formål, og det er rom for større og mer langsiktige prosjekter. Brukermedvirkning og nytteverdi av forskningen står sentralt. Det vil bidra til bedre samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon, både faglig, mellom forskningssektorene og også når det gjelder internasjonalt samarbeid.

Stort program for Gode og effektive tjenester (HELSEVEL) startet opp i 2015, og er en videreutvikling av tidligere satsinger. Gjennom forskning og innovasjon skal det bidra til god kvalitet, kompetanse og effektivitet i helse-, omsorgs- og velferdstjenestene. Krav om brukermedvirkning og nytteverdi i prosjektene stod sentralt i den første utlysningen høsten 2015. Prosjektene starter opp i 2016. Forskningsrådet har også arbeidet med planleggingen av de to nye forskningsprogrammene Bedre helse og livskvalitet (BEDREHELSE) og God og treffsikker diagnostikk, behandling og rehabilitering (BEHANDLING). Disse skal bidra til å løse samfunnsutfordringer knyttet til sykdomsforebygging og folkehelse, diagnostikk, behandling og rehabilitering. De nye programmene tar over for flere programmer som har vært mer avgrenset både tematisk og tidsperiode, og er altså mer langsiktige satsinger med en økonomisk forutsigbarhet som vi håper vil stimulere til tematisk brede prosjekter for å utvikle bedre og mer effektive offentlige tjenester. Første utlysning på til sammen 180 mill. kroner er i februar 2016.

Internasjonaliseringen i helseforskningen har et stort potensiale. Det har vært en stor økning i antall søknader til EU fra helseforskere, med generelt gode vurderinger. Den positive endringen i søknadsmassen har imidlertid ikke gitt like stor uttelling i returrate. Det må bygges videre på denne positive tendensen for å øke returraten.

Medisin og helsefag utgjør opp mot tre fjerdedeler av porteføljen, mens samfunnsvitenskap utgjør i underkant av en fjerdedel. Teknologi er inne med ca. 10 mill. kroner, men øvrige fagområder er i svært liten grad representert. UoH-sektoren med universitetssykehusene er den største forskningsutførende sektoren for den helserelaterte forskningen. Av disse er det UiO og OUS som er klart størst med til sammen 130 mill. kroner. UiB mottok i underkant av 40 mill. kroner, og NTNU 23 mill. kroner. Innenfor instituttsektoren er Folkehelseinstituttet størst på dette feltet, etterfulgt av UNI Helse.

I 2015 ble rapporten Lange spor i helseforskningen utarbeidet av NIFU på oppdrag av Forskningsrådet. Den tok for seg områdene Psykisk helse og Rusmiddelforskning, og vurderte prosjektenes bidrag til utvikling av fagfeltet, stipendiatenes karriereutvikling og spor av forskningen i politikk, forvaltning, praksis og samfunn. Funnene er blant annet at programmene har vært viktige for å bygge opp forskningskapasitet på de aktuelle feltene og har bidratt til utstrakt internasjonalt samarbeid. Programsatsingene har resultert i flere bidrag rettet mot brukere og klinisk praksis, men at det har vært liten grad av direkte kontakt mellom disse typene av aktører. Forskningsrådet vil framover arbeide for mer brukermedvirkning i prosjektene.

HelseOmsorg21 - en nasjonal forsknings- og innovasjonsstrategi for helse og omsorg skal legge til rette for en målrettet, helhetlig og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon innenfor helse og omsorg. I januar 2015 oppnevnte Helse- og omsorgsdepartementet HelseOmsorg21-rådet (Rådet). Forskningsrådet fikk i juni 2015 sekretariatsansvaret for oppfølgingen av HO21. Dette ansvaret omfatter blant annet drift av sekretariatfunksjonen for Rådet, samt videreutvikling og drift av HelseOmsorg21 Monitor.

Forskningsrådet har startet arbeidet med oppfølging av HelseOmsorg21-strategien som en del av prosjektet Helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet. Dette skal resultere i en policy for forskning og innovasjon på helseområdet, med en handlingsplan for oppfølging av den nasjonale strategien som ett av to hovedformål. Det andre formålet er å skape større sammenheng og helhet i Forskningsrådets finansieringsaktiviteter og strategiske tiltak på helseområdet.

I samarbeid med forskningsutførende institusjoner og finansierende departementer, vil Forskningsrådet konsentrere innsatsen for å følge opp HelseOmsorg21 på følgende seks områder: Vitenskapelig kvalitet og internasjonalt samarbeid i helseforskning; Forskningsinfrastruktur og utnyttelse av helsedata; Forskning for forebygging og behandling av sykdom; Forskning for kommunale helse- og omsorgstjenester; Innovasjon i offentlig sektor og utnyttelse av velferdsteknologi og Forskningsbasert innovasjon og næringsutvikling i helse.

Forskning om velferd og velferdstjenester bidrar med kunnskap om velferdssystemet virker og om det fungerer etter intensjonene. Velferdsstatens bærekraft og oppslutning i lys av samfunnsendringene som skjer, står også sentralt. De viktigste satsingene på feltet er Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) og Gode og effektive helse, omsorgs og velferdstjenester (HELSEVEL). Evalueringen av pensjonsreformen går fram til 2018 og tar for seg konsekvenser av endringene i pensjonssystemet. Satsningen på ISP-Trygd fikk i 2015 en positiv evaluering, og slår fast at vi i Norge har to solide trygdeøkonomiske forskningsmiljøer ved henholdsvis Institutt for samfunnsforskning og ved Institutt for økonomi ved universitetet i Bergen. Satsingen videreføres i tre nye år. Forskningen i programmet VAM er hovedsakelig forskerstyrte prosjekter som bidrar til langsiktig kunnskapsoppbygging for politikkutvikling og forvaltning. VAM-programmet har bidratt til økt kapasitet og kompetanse i forskningsmiljøene og forskningen bidrar med relevant kunnskap om velferd og velferdstjenester. Satsingen *Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester* (HELSEVEL), har et spesielt fokus på utvikling og innovasjon i helse-, omsorgs- og velferdssektoren, og på høyskolens utdanningsløp og retter seg både mot profesjonsutdanningene, FOU-systemet, helse- og velferdstjenestene og brukerne av disse tjenestene. Satsingen har så langt hatt to utlysninger på velferdstjenesteområdet, men til tross for at det finnes gode miljøer, har det vært få relevante og gode søknader. For å mobilisere sektoren, har Forskningsrådet arrangert søke-seminar og forprosjekter, og 2016 vil vise om tiltakene gir resultater.

Det er en god bredde av forskningsmiljøer som er aktive på feltet, med noe over halvparten av porteføljen i instituttsektoren. For øvrig skjer forskningen i UoH-sektoren. Institusjonene som er mest aktive er Høgskolen i Oslo og Akershus med 22 mill. kroner, etterfulgt av henholdsvis Institutt for samfunnsforskning, FAFO, SSB og Universitetet i Bergen. Feltet er gjennomgående tverrfaglig innenfor samfunnsvitenskap, med vekt på sosiologi og samfunnsøkonomi. Men det finnes også perspektiv fra humaniora og medisin. Den vitenskapelige produksjonen er stor og flere av forskerne hevder seg internasjonalt. Det er med andre ord høy forskningsaktivitet i programmet, noe resultatindikatorene viser. Det forventes at antallet publiseringer vil øke betraktelig ettersom det er så vidt mye pågående arbeid i form av rapporter, presentasjoner på konferanser o.l.

Internasjonalt samarbeid, mobilitet og komparative perspektiver vektlegges i utlysningene, og flertallet av forskningsprosjekter har internasjonale samarbeidspartnere. Det lyses særskilt ut mobilitetsstipend og midler til nettverksmidler som kan legge til rette for samarbeid og søknader til internasjonale forskningsfinansieringskilder. Forskningsrådet har også bidratt med midler inn i internasjonale programmer og utlysninger. Blant annet har VAM bidratt til Norface-programmet "Welfare State Futures". Norface (the Network for Research Funding Agency Cooperation in Europe) er et samarbeid mellom 14 nasjonale forskningsråd, deriblant Forskningsrådet, der norske forskere hevder seg godt. Av 14 finansierte prosjekter leder norske forskere to prosjekter, og deltar i ytterligere tre. Forskningsrådet bidrar også til den felleseuropeiske programsatsingen Joint Programme Initiative (JPI) "More Years Better Lives", Joint call ERANet-LAC, Harkness Fellows med mer.

Forskningsområdet utdanning og læring skal bidra til å styrke utdanningenes kvalitet og relevans, og rette oppmerksomheten mot samspillet mellom utdanningssystemet og den læring og kunnskapsutvikling som skjer i samfunns- og arbeidsliv. Det viktigste bidraget innenfor dette er utdanningsforskningsprogrammet FINNUT, med de fire tematiske prioriteringene; Læringsprosesser, vurderingsformer og læringsutbytte, Praksis, profesjonsutøvelse og kompetanseutvikling, Styring, ledelse, organisering og resultatoppnåelse, og Utdanning, samfunn og arbeidsliv. Programmet hadde i 2015 en portefølje på vel 100 mill. kroner fordelt på 94 prosjekter, der hovedvekten er på forskerstyrte prosjekter. UoH-sektoren har omtrent to tredeler av porteføljen, og en tredel er i instituttsektoren. Forskningen er innenfor samfunnsvitenskap med vesentlige bidrag fra pedagogiske fag, men porteføljen rommer også psykologi, sosiologi, statsvitenskap og samfunnsøkonomi. Teknologi er et fremvoksende felt

Forskningsrådet er godt i gang med å utvikle innovasjonssatsingen i FINNUT, men det gjenstår også mye arbeid for å kvalifisere miljøene, og for at Forskningsrådets støtteformer kan treffe sektoren bedre. Av 50 søknader, var det kun to som ble ansett som gode nok til å få bevilgning. Noe som viser at det er en stor utfordring å få frem gode søknader på dette feltet. Prosjektene skal styrke brukernes deltakelse i kunnskapsutviklingen og utvikle nye modeller for samspill mellom forskning, utdanning og yrkesutøvelse i utdanningssektoren.

Som en del av Regjeringens satsing på økt lærertetthet i grunnskolen ble det i 2015 satt i gang en ny forskningssatsing på Lærertetthet og læringseffekt (LÆREEFFEKT). Stortinget har bevilget 490 mill. kroner i året til flere lærere for de yngste elevene i skolen. 25 prosent av midlene skal fordeles slik at det kan forskes på effektene av økt lærertetthet. Denne satsingen skal gi ny kunnskap om effekter av ulike måter å øke lærertettheten på, og i samarbeid med over 40 skoleeiere og 300 skoler vil forskerne bestemme hvordan nærmere 150 nye lærerstillinger skal brukes i 1 til 4 klasse i perioden 2016-2020.

Forskningsrådet vektlegger internasjonalisering i prosjektene, delfinansierer nordiske og europeiske fellesprogrammer og har bilateralt samarbeid med Nederland og akademiet i Finland. I 2015 har Forskningsrådet også videreutviklet nordisk samarbeid på utdanningsfeltet gjennom deltakelse i det nordiske fellesprogrammet Education for tomorrow, og innledet et samarbeid med Netherlands Initiative for Education Research at NWO. Dette samarbeidet vil bli videreutviklet i 2016.

I tillegg til forskningsprogrammene bidrar Kunnskapscenter for utdanning til å produsere, samle, syntetisere og spre forskningskunnskap om ulike problemstillinger i utdanningssektoren. I 2015 har Kunnskapscenteret for utdanning blant annet utarbeidet kunnskapsoversikter om frafall i videregående skole og om overgang fra barnehage til skole.

Tematisk vurderes utdanningsfeltet til å ha en god bredde. For øvrig er feltet avgrenset til utdanning, og med en utvidelse av temaområder til også å dekke læring bredt i arbeidslivet, ville man fått en mer helhetlig satsing på utdanning og læring. Utdanningsfeltet har utviklet en god faglig bredde, og Forskningsrådets prosjekter har større faglig bredde enn det som gjelder nasjonalt. Forskningsrådet oppfordrer til tverrfaglig samarbeid. Det er en utfordring at forskningsfeltet er fragmentert, med mange ulike miljøer involvert. De aller fleste prosjektene har samarbeid mellom institusjoner, men det er behov for å styrke samarbeid på tvers av miljøer. Det er videre et mål å styrke innslaget av brukermedvirkning, og Forskningsrådet ønsker å analysere erfaringene med det.

3.4.1.4 Globale og kulturelle endringer

Globale og kulturelle endringer omfatter forskning om globale forhold og om kulturelle forutsetninger, herunder utviklingspolitiske og utenrikspolitiske temaer med hovedvekt fattigdomsreduksjon. Disse områdene er i hovedsak finansiert av Utenriksdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Globale og utenrikspolitiske spørsmål har økende aktualitet og kompleksitet, og dette er et underfinansiert forskningsområde. Rådet har foreslått vekst, uten at det har ført til økt satsing på feltet. Budsjettet ble derimot redusert med 46 mill. kroner fra 2014 til 2015, og det er usikkert hvordan inntektene blir i kommende år. Budsjettkuttet rammer kunnskapsutviklingen på et viktig politikkområde. Det er en risiko at den usikre økonomiske situasjonen som miljøene for utviklingsforskning nå opplever, kan føre til forvitring av kompetansen og kapasiteten som er bygget over mange år.

Forskning om globale utfordringer bidrar med innspill til utviklingspolitikken og utenrikspolitikken, herunder endringene i den globale verdensorden og hvordan dette påvirker Norges strategiske interesser. De viktigste programmene er Norge – Global partner (NORGLOBAL), Global helse og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC) og Russland og Nordområdene/Arktis (NORRUSS). Også programmer om og i samarbeid med andre land er relevante, som Sør-Afrika, India, Kina, og Latin-Amerika.

Satsingene på dette feltet var i 2015 på om lag 300 mill. kroner. Det er god faglig bredde. I hovedsak samfunnsvitenskapelig forskning, men medisin og helseforskning er også sentralt for tema om global helse og vaksinasjon. Naturvitenskap, landbruks- og fiskerifag, teknologi og humaniora er alle også representert i deler av porteføljen. Instituttsektoren er sterkt representert, men universitetene, inkludert universitetssykehusene, er størst innenfor helsesatsingen med over 60 mill. kroner i 2015. Også næringslivet er viktig for helsesatsingen med over 16 mill. kroner i 2015.

I 2015 har Forskningsrådet initiert en midtveiseevaluering av GLOBVAC-programmet. Resultatene ble presentert i februar 2016 og evalueringen er meget positiv og viser at GLOBVAC-programmet så langt har levert på samtlige målsetninger. GLOBVAC har spilt en sentral rolle for å bygge opp sterke forskningsmiljøer innenfor

global helse- og vaksinasjonsforskning i Norge. Evalueringen konkluderte med at disse fagmiljøene kan forvitre dersom ikke GLOBVAC fortsetter.

Forskningsrådet har på oppdrag fra Utenriksdepartementet og Norad, via GLOBVAC-programmet, delfinansiert et stort internasjonalt Ebola-vaksine-prosjekt. Folkehelseinstituttet har en koordinerende rolle. I 2015 har prosjektet utviklet en vaksine mot Ebola, som foreløpig ikke er lisensiert. Prosjektet videreføres.

Det ble i 2015 gjennomført en midtveiseevaluering av programmet Styrket indisk-norsk samarbeid (INDNOR). INDNOR har ført til en vesentlig økning av forskningssamarbeid med India, og programmets merverdi klart vurdert som betydelig. Samtidig har viktige temaer, som nano- og bioteknologi, avanserte produksjonsprosesser og IKT ikke blitt dekket av INDNOR og vil kreve mer oppmerksomhet i fremtiden. Evalueringen gir anbefaling om at næringslivsinvolvering og kommersialisering bør prioriteres for å oppfylle programmets mål.

Innenfor hele dette feltet er graden av internasjonalisering høy. Prosjektsamarbeid med forskningspartner i Sør obligatorisk for alle prosjektene i NORGLOBAL. I øvrige satsinger er det enten krav om eller sterkt anbefalt å ha internasjonalt samarbeid, med resultat i at tilnærmet hele porteføljen har internasjonalt samarbeid.

Faglige og tematiske utfordringer innenfor utviklings- og utenriksforskning ble drøftet med Utenriksdepartementet og Norad i 2015. Flere av de pågående aktivitetene fases ut, og det er behov for videre satsing med nye perspektiver på dette feltet, men den usikre budsjettssituasjonen er et alvorlig hinder i arbeidet med oppstart av NORGLOBAL II.

Forskning om kulturelle forhold omhandler ulike tilnærminger til tema som relasjoner mellom individer, samfunn, kultur og politikk, som bidrar til å øke vår forståelse av de menneskelige og kulturelle sidene ved samfunn og samfunnsutvikling. Temaer som inngår her er blant annet urbanisering og attraktive og bærekraftige byområder, samfunnets evne til å forebygge for uønskede hendelser, opprettholde viktige samfunnsfunksjoner, forskning om og for den moderne samiske samfunnsbyggingen. Av satsingene som er målrettede innenfor dette feltet, har det vært en stor økning de siste årene. Fra 2014 til 2015 økte porteføljen fra 65 mill. kroner til 100 mill. kroner.

Det er en god faglig bredde innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, men det er behov for å videreutvikle det tverrfaglige samarbeidet på tvers av fagområder, med naturvitenskapelige og teknologiske fag. Universitetssektoren dominerer deler av porteføljen som omhandler samfunnets kulturelle forutsetninger (SAMKUL), og dette feltet er hovedsakelig innenfor fagområdet humaniora, mens instituttsektoren er viktigst for den samfunnsvitenskapelige forskningen på feltet og for temaene som handler om samfunnssikkerhet og beredskap. Innenfor hele dette området vektlegges i stor grad utvikling av radikal tverrfaglighet. Programmet SAMKUL har for eksempel bevilget midler til 13 nettverk for radikal tverrfaglighet. Det innebærer også et samarbeid mellom institusjoner.

I 2015 ble det startet opp et senter ved Universitet i Oslo for forskning på høyreekstremisme. Senteret baseres på et bredt samarbeid mellom seks nasjonale institusjoner. I tillegg er det flere sterke internasjonale miljøer involvert. For å kunne gi solide svar på relevante problemstillinger, samt bidra til effektiv forebygging av kriminelle handlinger, vil senteret være utpreget tverrfaglig.

Feltet holder god faglig kvalitet, og det har vært en økende grad av internasjonalisering. For ytterligere å øke internasjonaliseringen har Forskningsrådet bevilget midler til utenlands- og gjesteforskerstipend, samt midler til å delta i utenlandske prosjekter og til å forberede søknader til EU og Horisont 2020. Ved at satsingene initierer samarbeid i prosjektene, knyttes også forskningsmiljøene sammen og styrker dermed det norske grunnlaget i konkurransen om internasjonale midler.

3.4.1.5 Vurdering av måloppnåelse

Forskningsrådets innsats er rettet mot fire samfunns- og næringsutfordringer; utfordringer knyttet til Havbasert forskning og innovasjon (Hav), til Klima, miljø og fornybar energi, til Bedre offentlig tjenester og til Globale og kulturelle endringer. De tre første er prioriterte områder i Regjeringens Langtidsplan, mens det siste er områder hvor det etterspørres større innsats. I 2015 kom det svært begrenset budsjettvekst til å følge opp områdene. Innenfor områdene knyttet til globale og kulturelle endringer kom det en betydelig reduksjon, og det ble skapt usikkerhet knyttet til fremtidig satsing. Det har likevel vært en vekst i prosjektinnsatsen på de fire områdene. Dette er knyttet til at flere av områdene følges opp gjennom den nye generasjonen Store programmer, som nå er på plass. Disse programmene har hatt stor aktivitet og delt ut betydelig økte midler. Volumet i prosjektinnsatsen på de fire områdene er på litt over 3 mrd. kroner. Økningen har først og fremst skjedd innenfor områdene Hav og Klima, miljø og fornybar energi, hvor prosjektinnsatsen har økt med henholdsvis 120 og 90 mill. kroner. Økningen har vært mer beskjeden på de to andre områdene. Prosjektinnsatsen i 2015 viser at Forskningsrådet følger opp de prioriterte områdene med betydelig innsats og har bidratt til økt kapasitet i forskningsmiljøene på sentrale forskningsområder for Norge.

De fire områdene er brede områder som dekker mer avgrensede utfordringer innenfor hvert enkelt område. Innenfor Hav ligger tyngdepunktet i innsatsen mot marin forskning og ressursforvaltning, og mot petroleumsrelatert forskning og innovasjon, men mindre mot maritim forskning og utvikling. Det er størst økning i aktiviteten mot de to første områdene. De kortsiktige omstillingsutfordringene innenfor petroleumssektoren, men også maritim sektor, er stor, og Forskningsrådets innsats bidrar til å styrke omstillingsevnen i næringene. De langsiktige utfordringene knyttet til marin forskning oppfattes som større, særlig knyttet til at dette er næringer som vil være tyngdepunkt i en satsing på bioøkonomi. Innenfor Klima, miljø og fornybar energi er nesten 2/3 av innsatsen rettet mot satsingen på fornybar energi, men det er også en betydelig innsats mot klimaforskningen. Begge områder har hatt betydelig økt innsats i 2015. Innenfor Bedre offentlig tjenester er det forskningsområdet velferd, helse og omsorg som utgjør volumet i innsatsen. Forskningsområdet rettet mot fornyelse i offentlig sektor er et svakt utviklet område, og har et beskjedent volum. Innsatsen på de ulike områdene reflekterer næringenes og utfordringenes størrelse og betydning, forskningsbehovene i næringen, det forskningslandskapet som kan understøtte utfordringene, men også behovet for og viljen til offentlig innsats for å videreutvikle områdene gjennom forskning og innovasjon.

De fire områdene realiseres først og fremst gjennom teknologifagene, matematikk og naturvitenskap og medisin og helsefag. Samfunnsfag er tungt inne innenfor Bedre offentlig tjenester og Globale og kulturelle utfordringer, mens humaniora inngår også i den sistnevnte satsingen. Fagområdenes innslag er naturlig ut i fra områdenes egenart, men uttrykker også at Forskningsrådet oppfatter at en sterk satsing på MNT-fagene er nødvendig for møte de store samfunns- og næringsutfordringene. Forskningsrådet oppfatter likevel at et større innslag av humaniora og samfunnsfag er ønskelig, og det arbeides for dette.

For å møte de store samfunnsutfordringene kreves samspill mellom forskjellige fagmiljøer og sektorer, samt internasjonalt samarbeid. Internasjonalt forskningssamarbeid innenfor de fire områdene har økt betydelig. Forskningsrådet jobber særlig med å øke norsk deltakelse i Horisont 2020. Norge er med i relevante partnerskapsaktiviteter og fellesprogrammer innenfor det europeiske samarbeidet, og gjør det godt innenfor områder som klima, miljøvennlig energi, transport, mat og bioøkonomi. Det er også et velutviklet bilateralt samarbeid med prioriterte samarbeidsland på flere av områdene. Det er behov for økt internasjonalt samarbeid på alle de fire områdene, men utfordringene er særlig store innenfor Bedre offentlige tjenester.

Forskningsrådet har en betydelig innsats på nordområderelaterte problemstillinger. Innenfor Havbasert forskning og innovasjon har teknologiutvikling på tvers av næringene vært et viktig satsingsområde de siste årene. Gitt de polare områdenes nøkkelrolle i de globale klima- og miljøendringene er også polarforskningen svært sentral. Svalbard, som forskningsplattform, styrker norske miljøer innenfor polar og marin forskning og Norges vertskapsrolle på øygruppen.

Forskningsrådets virkemidler er godt tilpasset behovet å satse på tematisk prioriterte områder. En utvikling mot større, bredere og åpnere programmer bidrar til at spekteret fra grunnforskning til forskningsbasert innovasjon og kommersialisering kan ivaretas innenfor rammen av dagens virkemiddelstruktur, samtidig som

flere forskningsmiljøer kan engasjeres i arbeidet med å finne forskningsbaserte løsninger på de store samfunnsutfordringene. Arbeidet med ny programmodell vil forsterke dette. Også balansen mellom typer av virkemidler oppfattes som dekkende, selv om senter-satsinger bør etableres på flere områder enn forskning på fornybar energi. Også innenfor helseområdet har det fremkommet et slikt behov. Samfunns- og næringsutfordringer er ofte tverrfaglige og sektorovergrepene og går på tvers av programgrenser og områder. Det er derfor lagt betydelig større arbeid i fellesutlysninger og tiltak som bidrar til at utfordringene kan følges opp gjennom en bedre koordinert og rettet innsats.

For å nærme seg målet om bedre tjenester og en mer effektiv ressursbruk, har Forskningsrådet arbeidet systematisk for å videreutvikle sine støtteformer og virkemidler slik at det kan utnyttes bedre av offentlig sektor og bidra til bedre koblinger mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon. Det krever økte ressurser for å mobilisere og kvalifisere aktører i offentlig sektor til å delta mer aktivt i forskning. Det vil også være behov for å utvikle virkemidler som knytter forskningen tettere opp mot endringsarbeidet i offentlig sektor, og letter arbeidet med implementering og spredning.

3.5 Mål 4. Velfungerende forskningssystem

3.5.1.1 Internasjonalisering

Internasjonalisering omfatter deltakelsen i og mobiliseringen for EUs rammeprogram Horisont 2020, partnerskapsaktiviteter i tilknytning til rammeprogrammet og ERA, nordisk samarbeid, bilateralt internasjonalt samarbeid og internasjonalt samarbeid innenfor prosjekter i Forskningsrådets portefølje. Totalinnsatsen på målområdet internasjonalisering i Forskningsrådets portefølje har økt fra 2014 til 2015 – fra 2415 til 2612 mill. kroner. Internasjonalt prosjektsamarbeid utgjør den klart største delen – med en vekst fra 1994 til 2230 mill. kroner. Internasjonalt samarbeid om utlysning har økt fra 169 til 178 mill. kroner.

Horisont 2020

EUs rammeprogram Horisont 2020 startet i 2014. H2020 fokuserer på nyskapende forskning, innovative løsninger og nye teknologier ved å gi støtte fra idé til marked og bygge bro på tvers av grenser og sektorer. Tverrfaglighet og samarbeid mellom forskere, virksomheter og sluttbrukere står sentralt. Programmet består av tre hoveddeler: *fremragende vitenskap*, *konkurransedyktig næringsliv* og *samfunnsutfordringer*. Regjeringens mål er at to prosent av de utlyste midlene i H2020 skal gå til norske fagmiljøer (returandel 2 prosent).

Forskningsrådet har i 2015 gjennomgått alle nasjonale programmer og satsinger for å sikre at den nasjonale innsatsen bygger opp under deltakelsen i Horisont 2020. God praksis fra de programmene som har kommet lengst i å kvalifisere og mobilisere for rammeprogrammet er gjort tilgjengelig for andre program. Vektlegging av forholdet mellom nasjonal satsing og satsing gjennom rammeprogrammet er innarbeidet i rutine for drift av program og etableringen av nye program. Det er etablert klarere arbeidsdeling mellom mobiliseringstiltak i regi av programmene og gjennom sentrale midler i Forskningsrådet. Forskningsrådets innsats mot rammeprogrammet er trappet opp gjennom ansettelse av flere nye NCP-er, gjennom sterkere spissing og målretting av kurs- og seminarvirksomheten særlig for å bedre impact-delen av prosjektsøknadene, og gjennom flere tverr-tematiske informasjonsmøter. Økte midler til stimulering ble i 2015 brukt til å styrke STIM-EU-ordningen, støtte til prosjektetablering og posisjonering og EU-nettverk. Innsatsen vil bli trappet ytterligere opp, gjennom større rammer til prosjektetablering og posisjonering til institusjonene - særlig de store universitetene. Det vil bli innført posisjoningsstøtte til bedrifter og offentlig sektor. Mer bistand til utforming av søknadene vil bli gitt både sentralt fra Forskningsrådet og gjennom oppbygging av kompetanse i institusjonene. For de delene av rammeprogrammet der returandelen ligger, lavest vil det bli satt inn egne tiltak.

Så langt er 291 søknader med norsk deltakelse innstilt for finansiering. Norge ligger an til å motta 192 mill. euro gjennom disse prosjektene. Den norske returandelen er ved utgangen av 2015 på 1,76 prosent. Den er høyest innenfor samfunnsutfordringene hvor den samlet sett er over 2 prosent, mens den for industrielt lederskap er

1,9 prosent og for fremragende forskning 1,3 prosent. Norsk returandel er under målet på 2 prosent for delprogrammene som har størst budsjett; ERC 1,2 prosent, IKT 1,6 prosent og helse 1,1 prosent.

UoH-sektoren har så langt fått den største andelen av H2020-midlene til Norge. Andelen er den samme som sektoren hadde i FP7 – 33 prosent. Det aller meste av disse midlene har gått til universitetene, mens høyskolenes andel er på kun en prosent. Nesten halvparten av midlene til universitetene er fra det europeiske forskningsrådet (ERC) og programmet for forskerkarriere og forskermobilitet (MSCA). De gode resultatene innenfor særlig ERC er kommet etter en bevisst strategisk satsing blant universitetene. Forskningsrådet har lagt til rette ved å tilpasse virkemidler – spesielt FRIPRO – til å bygge opp under ERC-satsingen. Satsingen på ERC trappes nå ytterligere opp, bl.a. med støtte til å videreutvikle gode ERC-søknader som ikke fikk finansiering. Universitetene bør ha potensiale for bedre resultater også innenfor *samfunnsutfordringene* og innenfor de teknologiske delene av *konkurransedyktig næringsliv*. Forskningsrådet øker nå støtten til prosjektetablering og posisjonering i UoH-sektoren.

Instituttene har en lavere relativ andel av de norske midlene så langt i H2020 i forhold til i FP7, dvs. 31 prosent mot 39 prosent. Samlet sett har instituttene mottatt mest fra H2020 innenfor samfunnsutfordringene tett etterfulgt av industrielt lederskap. Av de enkelte delprogram er det fra IKT- og energiprogrammene de har fått mest. Den lavere andelen til instituttene fra H2020 sammenliknet med FP7 kan skyldes usikkerhet rundt de økonomiske rammebetingelsene for instituttene i startfasen av programmet. STIM-EU-ordningen er endret slik at instituttene får sikrere rammebetingelser.

Bedriftene har tatt inn 23 prosent av midlene. Til sammenligning mottok bedrifter 21 prosent av all støtte til Norge i FP7. Mest EU-støtte har bedriftene fått på området transport, fulgt av energi. Midler tildelt fra SME-instrumentet utgjør i underkant av 3 mill. av de totalt 45. mill. euro til næringslivet.

De offentlige aktørene har mottatt 10 prosent av midlene. Forskningsrådet selv står for om lag halvparten av dette. Midlene Forskningsrådet mottar vil hovedsakelig inngå som delfinansiering i fellesutlysninger, og vil derfor tilfalle norske sluttbrukere som forskningsinstitusjoner og bedrifter. Det er også en markant økning i andelen av midlene som har gått til de øvrige offentlige aktørene i forhold til i FP7. Helseforetakene, som har oppnådd et begrenset gjennomslag for sine søknader, har mottatt 2 prosent av midlene som har gått til Norge. Det vil bli etablert en egen satsing for bedre resultater innen helseområdet.

Det er sendt inn færre søknader fra Norge enn fra alle de andre barometerlandene (SE, DK, FI, NL og AT). Også når vi ser innsendte søknader i forhold til antall forskerårsverk kommer Norge sist. Norsk returandel er også lavest, men ser vi på retur målt mot forskerårsverk kommer Norge foran Finland og ikke så langt bak Sverige. Nederland har mottatt et markant høyere beløp fra sin deltakelse i H2020 enn noen av de andre barometerlandene. Med unntak for Finland har Norge ikke mottatt på langt nær så mye midler via ERC-programmet som de øvrige barometerlandene. Når det gjelder gjennomslaget for søknader med norsk deltakelse i H2020 totalt sett, dvs. suksessraten, så ligger denne helt på linje med Danmarks og Sveriges.

Partnerskapsaktiviteter er samarbeid tilknyttet Horisont 2020, der midler fra rammeprogrammet brukes sammen med midler eller egeninnsats fra private (Public-Private partnerships – PPP) eller sammen med midler fra offentlige myndigheter i medlemsland og assosierte land (Public-to-Public partnerships – P2P). Blant PPP-ene er det etablert 7 Joint Technology Initiatives. P2P omfatter artikkel 185-programmer som EUOSTARS, AAL og EDCTP, og ERA-NET Cofund. I alle disse satsingene gjennomføres det felles utlysninger der midler fra rammeprogrammet kommer i tillegg til midler fra de deltakende landene. Deltakelse i partnerskapsaktivitetene er dermed viktig for å sikre retur fra rammeprogrammet.

Fellesprogrammer (JPI-er og SET-planen) skal ta tak i de store samfunnsutfordringer gjennom felles innsats fra medlemslandene i form av samordning av nasjonal forskningsinnsats og felles utlysninger. Norge er med i alle de 10 etablerte JPI-ene og i SET-planen på energiområdet. Gjennom ERA-NET Cofund medfinansierer Horisont 2020 en del utlysninger innenfor JTI-ene og SET-planen.

Hittil i H2020 har Norge mottatt 13,0 mill. euro fra EU til 19 ERA-NET Cofund, derav nesten 11 mill. euro til Forskningsrådet. Størstedelen av midlene Forskningsrådet mottar vil inngå i utlysninger, og vil dermed tilfalle

norske forskningsinstitusjoner eller bedrifter. Syv av de 19 ERA-NET Cofund tilhører JPI-ene. Via JTI-ene har norske miljøer mottatt rundt 5 mill. euro, og gjennom artikkel 185-programmer om lag 3,4 mill. euro. Det er større etterslep i tallene for JTI-ene og artikkel 185-programmene enn andre deler av rammeprogrammet, så tallgrunnlaget er foreløpig lite.

Forskningsrådet har bevilget 186 mill. kroner til utlysninger innenfor *partnerskapsaktivitetene* i 2015. Midlene er gått til norske deltakere i internasjonale prosjekter finansiert gjennom de ulike partnerskapsinitiativene og fellesprogrammene. De norske bevilgningene til disse aktivitetene har hatt en viss stigning de siste årene. Fortsatt er imidlertid bevilgningene relativt små sett i forhold til innsatsen gjennom rene nasjonale utlysninger. Dette gjelder også andre deltakende land. JPI-prosessen, som skulle være et særlig kraftfullt grep innenfor viktige samfunnsutfordringer, er under evaluering.

En returandel fra Horisont 2020 på 1,76 prosent ved utgangen av 2015 viser at det er et stykke igjen til målet om 2 prosent retur. To-prosentmålet er ambisiøst og vil innebære en økning i deltakelsesnivået på i overkant av 60 prosent sammenliknet med FP7. Når Norge nå ligger godt over returandelen i FP7 som var 1,67 prosent viser det at vi er i gang med å trappe opp aktiviteten, men at økt innsats fortsatt er nødvendig.

Annet europeisk og nordisk samarbeid

Forskningsrådet er medlem av Science Europe, som har som formål å være en uavhengig stemme for europeisk forskning og være en strategisk aktør overfor EU og Europakommisjonen. I 2015 var virksomheten særlig rettet mot å bidra til utviklingen mot Horisont 2020 og ERA.

Det nordiske Toppforskningsinitiativet (TFI) innenfor klima, energi og miljø avsluttes nå. Resterende midler fra TFI vil bli brukt til et program rettet mot de samfunnsmessige konsekvensene av klimaendringene. Programmet Solving the Gender Paradox: Gender Gaps in the Nordic research and innovation Area er under oppstart Nordisk program for bioøkonomi i regi av NorForsk har løpt siden 2012. I 2015 ble det lansert ny utlysning i to faser for Nordic Centres of Excellence innenfor bioøkonomi. Forskningsrådet gjennom BIONÆR programmet bidrar med totalt 25 mill. kroner. Blant andre pågående, samfinansierte programmer med deltakelse fra Forskningsrådet er Education for tomorrow, Nordic eScience Globalisation Initiative (NeGI), The Nordic Neutron Science Programme, Nordisk program for samfunnssikkerhet, Ansvarlig utvikling av Arktis og Nordisk program for helse og velferd. I 2015 var Forskningsrådets bidrag til utlysninger gjennom NordForsk 10,3 mill. kroner.

Forskningsrådet koordinerer norsk deltakelse i bilaterale forskningsprogrammer fra EØS-midlene i perioden 2011-2017 etter oppdrag fra UD. Fem programmer, med en samlet ramme på over en milliard kroner, finansierer nå forskningsprosjekter med partnere fra både Norge og mottakerland: Polen (75 prosjekter), Estland (13), Tsjekkia (23), Romania (20), Latvia (11). Alle programmene blir administrert av institusjoner i mottakerlandene med Forskningsrådet som rådgiver og observatør.

Samarbeidet i EUREKA har i 2015 vært konsentrert om implementering av EUREKAs strategiske veikart og oppfølging av EUROSTARS 2.

Bilateralt samarbeid med prioriterte samarbeidsland

Forskningsrådets samarbeid med de åtte prioriterte landene, USA, Canada, Japan, Kina, Russland, India, Sør-Afrika og Brasil, har i 2015 bestått av en rekke aktiviteter. Oppfølging og videreutvikling av samarbeidsavtaler har stått sentralt, og det er undertegnet en ny avtale med delstatsmyndigheter i Brasil. Felles utlysninger er bl.a. gjennomført med India innen geohazards og polarforskning og innenfor en ERA-net-utlysning med India om ikke-smittsomme sykdommer hvor tre prosjekter med norsk partner ble godkjent. Forskningsrådet er en av seks europeiske partnere i det bilaterale EU-Sør-Afrika programmet ESASTAP, som ble tildelt midler av H2020. Samarbeidet med Innovasjon Norge er videreutviklet, og samfinansierte forsknings- og teknologiutsendinger er på plass også i Brasil og Sør-Afrika. Det er gjennomført Transatlantic Science Week i Boston, USA, med tema "Blue Futures", og "Energy Science Week" i Tokyo, Japan. Det er innledet et samarbeid mellom energi-programmer i Norge og Japan. Forskningsrådets veikart for bilateralt forsknings samarbeid angir prioriteringer og skal bidra til å gjøre samarbeidet mer målrettet. Veikartene vil bli fulgt opp gjennom løpet av 2016.

Det ble etablert et nytt virkemiddel, Internasjonalt partnerskap for fremragende utdanning og forskning (INTPART), som skal bidra til langsiktig samarbeid mellom norske høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner og fremragende fagmiljø i prioriterte land utenfor EU/EØS. INTPART er et samarbeid mellom SIU og Forskningsrådet og legger særlig vekt på kobling mellom utdanning og forskning, og med næringsliv der det er relevant. Første utlysning er gjennomført og 19 prosjekter er innvilget.

I Forskningsrådets prosjektportefølje er det registrert flest prosjekter med samarbeid med USA. På de neste plassene kommer 8 EU-land med Storbritannia, Sverige og Tyskland på topp. Neste land utenfor EU er Canada på 10. plass. På listen over land utenfor EUs rammeprogram er alle våre prioriterte samarbeidsland med i toppen. Australia er eneste ikke-prioriterte land i toppen av listen.

3.5.1.2 Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon

Et velfungerende forskningssystem innebærer et effektivt samspill mellom forskningsaktørene, høy kvalitet i forskningen og en optimal utnyttelse av ressursene. Det innebærer også at resultatene utnyttes og at forskningen i økende grad utføres i et internasjonalt samarbeid. Forskningsrådets mest sentrale virkemidler er senterordninger, Store programmer, Nasjonal satsing på Forskningsinfrastruktur, basisbevilgningene til instituttsektoren og strategisk institusjonsstøtte.

Totalt var den målrettede innsatsen på dette målområdet, utenom basisbevilgningene, på om lag 2 379 mill. kroner i 2015, som er en økning på om lag 241 mill. kroner fra 2014. Økningen skyldes først og fremst flere økte bevilgninger gjennom store programmer.

Sentre for fremragende forskning (SFF) er et særlig viktig virkemiddel for å fremme høy internasjonal kvalitet i norsk forskning og gjennombruddsforskning som flytter den internasjonale forskningsfronten. Grunnfinansiering av sentre i opp til ti år gir mulighet for å forfølge ambisiøse ideer og komplekse problemer som krever samordnet og langsiktig forskning. I 2013 ble tretten nye Sentre for fremragende forskning (SFF) åpnet, mens åtte sentre har vært i drift siden oppstart i 2007. I 2015 kom det inn 150 søknader på nye sentre som skal erstatte sentrene som blir avsluttet i 2017. Porteføljen av totalt 21 sentre i 2015 spenner bredt, fra filosofi og flerspråklighet via medisinsk grunnforskning til jordens geologiske dynamikk. Sentrene står for den største delen av norske publikasjoner tilskrifet som Nature og Science. De fleste sentrene er tverrfaglige. Vertsinstitusjonene for de 21 sentrene i 2015 er universitetene UiO, NTNU, UiB, UiT og NMBU.

Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) styrker innovasjon gjennom satsing på langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom FoU-aktive bedrifter og fremstående forskningsmiljøer. SFI utvikler kompetanse på høyt internasjonalt nivå på områder som er viktig for innovasjon og verdiskaping. SFI-ordningen er generelt svært sentral for instituttsektoren som deltar i hele 18 av de 21 sentrene. De 14 sentrene som startet opp i 2007 (SFI-I) ble avsluttet i 2015. Sentrene rapporterer en rekke konkrete eksempler på at resultater tas i bruk av bedriftene. Vertsinstitusjonene har i slutfasen hatt sterkt fokus på hvordan man på best mulig måte kan ta vare på de investeringer som er gjort. De syv sentrene som ble opprettet i 2011 ble midtveisevaluert av internasjonale ekspertpaneler i 2015. Alle fikk god vurdering, og Forskningsrådets hovedstyre besluttet å videreføre alle for en ny treårsperiode. Det ble startet opp 17 nye SFI i 2015.

Forskningssentre for miljøvennlig energi (FME) skal bidra til å løse utpekte utfordringer på energi- og miljøområdet. Det er åtte sentre innenfor teknologisk energiforskning og tre sentre innenfor samfunnsvitenskapelig energiforskning. Instituttsektoren er svært sentral i FME-ordningen. Institutter er vertsinstitusjon for ni av elleve sentre. Videre er det krav om at en høyere utdanningsinstitusjon skal delta i FME-konsortiet. Ordningen har bidratt til en videreutvikling av samarbeidet mellom instituttsektor og UH-sektor. En viktig effekt av FME-ordningen, er at den har bidratt til å styrke samarbeidet og gitt en klarere arbeidsdeling blant energiforskningsmiljøene. De åtte første FME-ene er nå inne i slutfasen og 13 søknader ble sendt inn til utlysningen av nye Forskningssentre for miljøvennlig energi.

Store programmer er Forskningsrådets strategiske og langsiktige virkemiddel innenfor viktige nasjonale satsingsområder. Programmene er langsiktige, brede satsinger med et betydelig budsjett vanligvis med finansiering fra flere departementer. Både grunnleggende, handlingsrettet og anvendt forskning inngår i

programmene som også legger til rette for tverrfaglig forskning og bidrar til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i forskningssystemet og til kvalitets- og kapasitetsbygging. Store programmer er således viktig for utvikling av et velfungerende forskningssystem. I 2015 var det åtte Store programmer; ENERGIX, PETROMAKS2, BIOTEK2021, NANO2021, HAVBRUK, KLIMAFORSK, IKTPLUSS og HELSEVEL.

Investeringene gjennom *Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur* (INFRASTRUKTUR) bidrar til økt samhandling, arbeidsdeling og konsentrasjon i forskningen der Norge har sterke forskningsmiljøer. Tildelingen i 2015 var den fjerde i rekken og 29 nye prosjekter med en samlet bevilgning fra Forskningsrådet på om lag 1,4 mrd. kroner igangsettes i løpet av 2015-2016. Søknadsbehandlingen gir også beslutninger om investeringer for Norges deltakelse i etableringen av felleseuropeiske forskningsinfrastrukturer i ESFRI Roadmap. I 2015 ble det innført en ny modell for organisering og finansiering av nasjonal e-infrastruktur, hvor Forskningsrådet og de fire universitetene har forpliktet seg til å bidra med minimum 750 mill. kroner for perioden 2015-2024. Den nye organiseringen bidrar til et tydeligere strategisk ansvar for denne viktige, generiske forskningsinfrastrukturen, som i økende grad er relevant for alle fag og disipliner. Norsk veikart for forskningsinfrastruktur er en presentasjon av store og nasjonalt viktige forskningsinfrastrukturer som mottar bevilgning fra INFRASTRUKTUR. Her presenteres også storskala infrastrukturer som hittil ikke har mottatt finansiering, men som Forskningsrådet anser som støttestverdige fordi de har fått svært gode faglige vurderinger fra internasjonale eksperter, og vurderes å være av stor betydning for norske forskningsprioriteringer.

Så langt har finansierings-ordningen bidratt til etablering av nasjonale forskningsinfrastrukturer innenfor prioriterte forskningsområder som bioteknologi (Sekvensering, ELIXIR m.fl.), funksjonelle materialer og nanoteknologi (NorFab, NORTEM m.fl), medisin og helse (Biobank Norway/BBMRI, NORBRAIN, NorCRIN/ECRIN m.fl.), klima, miljø og hav (SIOS, ICOS, NORMAR, NMD, NORMAP m.fl.) fornybar energi (ECCSEL, OBLO, SmartGrid, ZEB, Sol m.fl.) og petroleumsteknologi (Ullrigg, Flerfaselaboratoriet, Virtual arena m.fl.). INFRASTRUKTUR har også bidratt til etableringen av nasjonale infrastrukturer innenfor humaniora (CLARIN, INESS, LIA m.fl.) og samfunnsvitenskapelig forskning (ESSurvey, CESSDA, HISTREG m.fl.).

Strategisk institusjonsstøtte utgjør en mindre del av innsatsen til målområdet og omfatter direkte støtte til enkeltinstitusjoner, institusjonsstrategiske prosjekt (ISP) etter oppfølging av fagevalueringer og Strategisk høgskoleprosjekt (SHP). Forskningsrådets nye policy for høgskolene gjelder i perioden 2014-2017. Tiltak innenfor hovedområdene kapasitet, konsentrasjon og samspill skal implementeres i løpet av fireårsperioden, og Forskningsrådet har tett dialog med høgskolene om dette.

3.5.1.3 *Forskningsinstituttene*

Forskningsrådet har et strategisk ansvar for utvikling av norsk instituttsektor. Basisbevilgningene til instituttene gir økt rom for kompetanseutvikling og spesialisering for å møte de mange kunnskapsbehovene i både næringsliv og offentlig sektor. Virkemiddelet gir et viktig bidrag til instituttene utvikling som bygger opp under de forskjellige institusjonenes egenart og strategier og fremmer en hensiktsmessig arbeidsdeling i forskningssystemet. Den statlige basisfinansieringen skal disponeres til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging, og skal stimulere instituttene vitenskapelige kvalitet, relevans, internasjonalisering og samarbeid.

Tabell 3.3. Basisbevilgninger til forskningsinstituttene. 1000 kroner.

Instituttgruppe	2014			2015		
	Resultatbasert grunnbevilgning		Sum basis	Resultatbasert grunnbevilgning		Sum basis
	Fast del	Omfordelte midler		Fast del	Omfordelte midler	
Miljøinstitutter	163 235	7 375	170 610	169 903	6 657	176 560
Primærnæringsinstitutter	260 210	4 635	264 845	272 096	4 847	276 943
Samfunnsvitenskapelige institutter	155 481	18 430	173 911	159 683	18 886	178 569
Teknisk-industrielle institutter	287 061	32 646	319 707	299 837	42 656	342 493
Sum	865 987	63 086	929 073	901 519	73 046	974 565

Den totale basisbevilgningen til forskningsinstituttene i 2015 var på 974,5 mill. kroner, en økning på 45,5 mill. kroner eller 4,9 prosent i forhold til 2014. Tallene for 2014 er korrigert ved at tildelingen til AFI og NOVA, som gikk inn i Høyskolen i Oslo og Akershus fra 1.1.2015, er tatt ut.

Bevilgningen for 2015 er fordelt ut fra instituttene resultater på utvalgte indikatorer for kvalitet og relevans for årene 2011, 2012 og 2013. De totale midlene som ble omfordelt ut fra resultater ligger knappe 7,8 mill. kroner eller 11,9 prosent høyere i 2015 enn i 2014. Gjennomsnittlig utgjorde basisbevilgningen 10,6 prosent av instituttene totale driftsinntekter i 2014 (tall for 2015 foreligger ikke ennå), varierende fra 7,0 prosent for de teknisk-industrielle instituttene til 15,0 prosent for primærnærings-instituttene. Den vitenskapelige publiseringen i instituttsektoren målt i publikasjonspoeng viser en økning på nesten 16 prosent i perioden 2010-2014. Det antas at fokuseringen på vitenskapelig publisering i basisfinansierings-systemet, er en medvirkende årsak til dette.

I statsbudsjettet for 2015 ble det over Kunnskapsdepartementets budsjett bevilget 140 millioner kroner for å stimulere til økt deltakelse av forskningsinstitutter i EUs rammeprogram. I 2015 ble STIM-EU ordningen lagt om for å gi instituttene større forutsigbarhet, ved at de får et påslag på 33,3 prosent av samlet EU-tildeling. Det er innført et ekstra incentiv for institutter som samarbeider med norsk næringsliv eller offentlig sektor, og som påtar seg koordinatoransvar i EU-prosjektene. Ordningen er utvidet til å gjelde også instituttene ERC Grants og deltakelse i Maria Sklodowska-Curie Actions (MSCA). Av de nesten 100 instituttene som kan benytte seg av ordningen var det 35 som mottok støtte på til sammen 163 millioner kroner. I overkant av 100 EU prosjekter ble godkjent for støtte fra ordningen og i rundt 20 prosent av disse hadde instituttene koordinatoransvar og samarbeid med norske bedrifter. Fem prosent av prosjektene hadde deltakelse fra offentlig sektor. De teknisk-industrielle instituttene fikk 58 prosent av STIM-EU bevilgningen i 2015. Miljøinstituttene fikk 19 prosent og primærnæringsinstituttene og de samfunnsvitenskapelige instituttene mottok henholdsvis fire og seks prosent av den totale STIM-EU bevilgningen. Øvrige institutter som ikke er omfattet av basisfinansieringsordningen, fikk 13 prosent av STIM-EU midlene i 2015.

Forskningsrådets strategiske ansvar innebærer også å tilrettelegge for instituttene deltakelse i andre virkemidler, slik at instituttene kan fungere som virkemidler i den nasjonale kunnskapsoppbyggingen. I alt tildelte Forskningsrådet 3 382 mrd. kroner i 2015 til instituttsektoren (omfatter alle institutter, ikke bare de som får basisbevilgning). Dette er en økning på 312 mill. kroner eller 10 prosent i forhold til 2014. Utenom basisbevilgningene, er det først og fremst gjennom programmene som instituttsektoren mottar midler, særlig fra handlingsrettede programmer, brukerstyrte innovasjonsprogrammer og store programmer. Instituttsektoren er også vertskap for flere sentre og mottar betydelige midler gjennom senterordningene. Bevilgningene gjennom basisbevilgningsordningen, programmer og Fri prosjektstøtte viser alle en økning fra 2014 til 2015.

Forskningsrådet har laget en plan for instituttevalueringer som dekker perioden 2013- 2018. Målet med evalueringene er økt nytte og bruk av evalueringene som kunnskapsgrunnlag for Forskningsrådets og myndighetens arbeid med instituttpolitikk, utvikling av Forskningsrådets virkemidler, og instituttene eget utviklingsarbeid. Evalueringen av miljøinstituttene ble slutført i mars 2015. Evalueringsrapporten reiser viktige spørsmål og problemstillinger som gjelder rammebetingelsene, relevans, SAKS og miljøinstituttene fremtidige muligheter og utfordringer. Rapporten viser at de åtte miljøinstituttene representerer solide miljøer med variert fagprofil, og de oppnår høy tilfredshet hos sentrale brukere. Samtidig påpekes det at flere av miljøinstituttene bør gjøre det bedre i EU-forskningen og søke bredere mot Forskningsrådets virkemidler, herunder senterordningene og innovasjonsprogrammene. Evalueringen anbefaler også at instituttene får en styrket rolle i doktorgradsutdanningen. Det foreslås ingen strukturelle endringer på miljøarenaen, men evalueringen anbefaler at miljøinstituttene drar større nytte av felles administrative støttefunksjoner, for eksempel mot EUs rammeprogram. Det anbefales også at det foretas en gjennomgang av struktur, regelverk og praksis i oppdragsmarkedet for forskning i Norge. Sammen med andre evalueringer og utredninger knyttet til instituttsektoren gir rapporten grunnlag for en konstruktiv diskusjon, både med instituttene og ansvarlige departementer og øvrig forvaltning, om instituttpolitikken de kommende årene.

De teknisk-industrielle instituttene ble også evaluert i 2015. Sluttrapport vil foreligge i februar 2016. Som ledd i denne evalueringen fikk Forskningsrådet laget en rapport om nytten (the impact) av å ha teknisk-industrielle institutter.

3.5.1.4 Vurdering av måloppnåelse

Norsk forskning har lenge inngått i et forskningssystem som strekker seg utenfor Norge. Ambisjonene knyttet til deltakelse i Horisont 2020 og oppfølging av det bilaterale samarbeidet mot de åtte prioriterte samarbeidslandene krever imidlertid økt mobilisering, og økte ressurser til samarbeid og systematikk i dette arbeidet. Stimuleringsarbeidet mot Horisont 2020 har vært omfattende og gitt resultater, om enn ikke på det ambisjonsnivået som er satt for deltakelsen. Det foreligger imidlertid utviklingstrekk som gir grunnlag for at deltakelsen vil være økende. Også på det bilaterale området går det fremover, først og fremst ved at de nye Veikartene for bilateralt samarbeid følges opp. En viktig milepæl i 2015 har vært å få på plass den nye satsingen for institusjonelt samarbeid mellom fremragende forskning og utdanningsinstitusjoner, ved at 19 prosjekter er innvilget.

Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon skal bidra til en samlet bedre ressursutnyttelse, slik at det norske forskningssystemet kan holde høy kvalitet på fag og temaområder viktig for norsk utdanning, samfunn og næringsliv. Midtveis evalueringen av FME-ordningen bekrefter nok en gang at senterordningene bidrar til å vikle nye tyngdepunkt i norsk forskning. Ny runde med 17 nye SFI-er viderefører målsettingen om en mer konsentrert satsing. Det samme gjør tildelingen av 29 nye infrastrukturprosjekter, hvor muligheten for nasjonal og internasjonal utnyttelse av infrastrukturen er et sentralt perspektiv.

Forskningsrådets strategisk ansvar for instituttsektoren innebærer blant annet å tilrettelegge for deltakelse i andre virkemidler enn basisbevilgningsordningen og å bidra til økt kvalitet og relevans i sektoren gjennom et systematisk evalueringsopplegg. Sektoren øker sin deltakelse i Forskningsrådets virkemidler, både innenfor programmene, men også gjennom å være vertskap for flere sentre. I planen for instituttevalueringer er en nå kommet til miljøinstituttene. Evalueringen fastslår at miljøinstituttene er solide miljøer med variert fagprofil og fornøyde brukere.

3.6 Mål 5. God rådgivning

God rådgivning handler dels om å utvikle prosesser og arbeidsformer slik at rådene som gis kan oppfattes å være legitimt etablert og at det er tatt hensyn til relevante interesser i utformingene av rådene. Forskningsrådets styresystem og dialog med forskningssystemet skal ivareta dette. God rådgivning handler også om å begrunne rådene gjennom grundige analyser og vurderinger, slik at rådene kan bygge på et best mulig kunnskapsgrunnlag. Til slutt handler god rådgivning om at det etableres hensiktsmessige formater og kanaler, slik at rådene kan bli forstått og tatt i bruk. Nedenfor følger en gjennomgang av Forskningsrådets arbeid knyttet til god rådgivning i 2015.

Arbeidet med kunnskapsgrunnlaget omfatter både forskning, utredning, analysearbeid, evalueringsvirksomhet og videreutvikling av statistikk og indikatorer. I 2015 er det registrert kunnskapsgrunnlagsaktiviteter for 119,3 mill. kroner, mot 98,3 mill. kroner i 2014. En meget sentral satsing er videreføringen av programmet Forskning for forsknings- og innovasjonspolitik (FORINNPOL) som skal bidra til et styrket og relevant kunnskapsgrunnlag for utforming og gjennomføring av forsknings- og innovasjonspolitik hos relevante aktører.

Mye av Forskningsrådets strategiske rådgivning er knyttet til oppstart av nye forskningssatsinger og videreutvikling av eksisterende satsinger og områder. Det er i 2015 utarbeidet et kunnskapsgrunnlag for de to nye helseforskningsprogrammer, Bedre helse og livskvalitet (BEDREHELSE) og God og treffsikker diagnostikk, behandling og rehabilitering (BEHANDLING). Særlig viktige perspektiver har vært å sikre brukermedvirkning i forskningen og å synliggjøre den kort- og langsiktig nytten av forskningen. Det er også utviklet et kunnskapsgrunnlag for den nye satsingen på forskning om ekstremisme. Innenfor petroleumsforskningen har en evaluert HMS-området og analysert potensialet for energieffektivisering og reduksjon av klimagasser i offentlig petroleumsforskning. I tillegg ble det for første gang utarbeidet regionale kunnskapsgrunnlag, hvor det gis en oversikt over innovasjonssystemet, forskningen og næringsstrukturen i de ulike regionene, herunder hvilke aktører som finnes i hver region, hva og hvor mye det forskes på, hvordan aktørene samhandler og hvordan

koblingene er mot miljøer utenfor regionen. Forskningsrådet har i samarbeid med Innovasjon Norge også fått utarbeidet rapporten "*Havteknologi – potensialet for utvikling av tverrgående teknologier og teknologisk utstyr til bruk i marin, maritim og offshoresektorer*". Rapporten beskriver hvilke framtidige behov næringslivet, forvaltningen og FoU-miljøene vil ha for teknologier og utstyr for å kunne overvåke, forvalte og utnytte havets ressurser og muligheter på tvers av sektorer og i et internasjonalt perspektiv.

Forskningsrådet har et hovedansvar for innsamling av FoU- og innovasjonsstatistikken for Norge. Det ble i 2015 satt i gang et arbeid for å videreutvikle statistikken på rekrutteringsområdet og for tematiske områder, slik at en kan følge den nasjonale innsatsen knyttet til Regjeringens Langtidsplan. En egen kartlegging av nasjonal innsats på miljø- klima- og polarforskning inngår i dette arbeidet. Det gjøres også omfattende interne analyser av egen portefølje, hvor en nyvinning er en analyse av helseporteføljen basert på Health Research Classification System.

I 2015 sluttførte Forskningsrådet sju nye evalueringer. Midtveiseevalueringene av *Forskningscentre for miljøvennlig energi* (FME Samfunn) og *Sentre for forskningsdrevet innovasjon* (SFI) ga et godt grunnlag for å vurdere videre finansiering og innretningen av sentrene, men også hvordan en ny runde med FME-er bør utvikles. Evalueringene knyttet til Forskerskolen NORSI, det bilaterale samarbeidsprogrammet med India INDNOR, slutt evalueringen av deler av NORGLOBAL, har også gitt viktig kunnskap om videre satsing. Det samme har evalueringen av HMS-satsingen innenfor petroleumsforskningen.

Effektanalysen innenfor helseforskningen "*Lange spor i helseforskningen*" tok utgangspunkt i en tiårig portefølje knyttet til forskningsprogrammene Psykisk helse og Rusmiddelforskning. Evalueringen fant blant annet at en betydelig portefølje av vitenskapelige publikasjoner kunne knyttes til programmene, og at porteføljeartiklene scoret klart høyere på siteringshyppighet enn det sammenlignbare norske gjennomsnittet. Evalueringen viste imidlertid også at publiseringssamarbeidet i liten grad skjedde sammen med praktikere utenom forskningsmiljøene og spesialisthelsetjenesten, og at sentrale brukere i politikk og forvaltning i liten grad forholdt seg direkte til programforskningen.

Kommunikasjon, kunnskapsspredning og dialog om forskning og forskningspolitikk er nødvendig for at forskningens resultater skal realiseres i samfunn og næringsliv. Ny kommunikasjonsstrategi kom på plass i 2015. Det gjøres noen nye veivalg. Kommunikasjonen knyttet til kjerneoppgavene skal styrkes, spesielt kommunikasjonen med søkerne. Innsikt fra brukerundersøkelser skal brukes systematisk og de digitale ambisjonene er langt høyere enn før. Det overordnede målet er at kommunikasjon skal brukes strategisk og effektivt i alle ledd av virksomheten.

Forskningsrådet hadde 4500 oppslag/treff i norske mediekkanaler på nett og papir i 2015, i tillegg kommer innslag i radio og tv.. Juni peker seg ut som en særlig god måned med over 500 medieoppslag. Forskningsrådet hadde da en tildeling på 1,3 milliarder kroner til forskningsinfrastruktur. Vi samarbeidet med Statsministerens kontor og Kunnskapsdepartementet om mediearbeidet og leverte talepunkter og skreddersydde presse-meldinger og forslag til budskap til relevante departementer. Dette illustrerer et viktig utviklingstrekk i vårt kommunikasjonsarbeid. Vi vil i god tid peke ut noen satsinger, arrangementer, o.l. som er strategisk viktige for Forskningsrådet, satse tungt på disse, ha høy kvalitet i alle ledd av kommunikasjonsarbeidet og bruke både egne kanaler, tradisjonelle medier og sosiale medier for å nå aktuelle målgrupper

Det var en markert økningen i bruk av sosiale medier i 2015, veksten målt i antall følgere var på mer enn 30 prosent sammenlignet med 2014. Ved årsskiftet hadde Forskningsrådet 33 000 følgere på Twitter, 12 600 følgere på LinkedIn og 4600 på Facebook

Forskningsradet.no er Forskningsrådets viktigste kommunikasjonskanal. Nettstedet inneholder planlagte og aktive utlysninger, nyheter og informasjon om forskningspolitikk og om Forskningsrådets virksomhet. I 2015 var det 5 890 000 sidevisninger og 1 610 000 besøkende på forskningsradet.no. Det pågår et omfattende arbeid for å forbedre kommunikasjonen med søkere og potensielle søkere. Spesielt store og viktige utlysninger ble markedsført i form av nyheter, tweets, osv. Økt mobilisering til Horisont2020 har også vært en viktig kommunikasjonsoppgave i 2015.

Høsten 2015 gjennomførte Forskningsrådet en omfattende kartlegging av norske forskeres holdninger til forskningskommunikasjon. Kartleggingen, som er den første i sitt slag her i landet, viser blant annet at norske forskere ønsker å bruke mer tid på forskningskommunikasjon. Resultatene herfra blir viktig når vi i 2016 jobber videre med å detaljere hvordan Forskningsrådet skal utøve sin rolle som tilrettelegger for forskningskommunikasjon.

Det arbeides aktivt for å øke forståelse og interesse for forskning blant barn og unge gjennom *Program for profilering av forskning*, gjennom Nysgjerrigper, som feiret 25-årsjubileum med rekorddeltakelse, Forskningskampanjen 2015 som handlet om smak, og konkurransen Unge Forskere hvor 23 prosjekter deltok i finalen der kulturministeren delte ut priser og stipender.

3.6.1.1 Vurdering av måloppnåelse

Forskningsrådet har videreført arbeidet med kunnskapsgrunnlaget. Det er satt inn større ressurser for å videreutvikle nasjonal statistikk, særlig mot temaområdene i Langtidsplanen, men også mot helseområdet gjennom en egen monitor. Det har vært lagt mye arbeid i å videreutvikle og fremstille intern statistikk på en oversiktlig måte. Det utvikles nå et kunnskapsgrunnlag i forbindelse oppstart av alle nye og eksisterende forskningssatsinger. Også systematikken i evalueringsarbeidet er på plass. Den videreførte satsingen om forskning og innovasjonspolitik – FORINNPOL - er kommet i gang. Kunnskapsgrunnlaget gir nyttige analyser om forskningsbehov, ressursituasjon, om hvor forskningen foregår, hvilke virkemidler som er vellykket, balansen mellom langsiktig grunnforskning og anvendt forskning, hvem som finansierer forskningen, kvaliteten på forskningen på ulike områder, men også nyttige analyser av forskningens relevans for samfunn og sektorer. Forskningsrådets utfordring er i særlig grad knyttet til å ta i bruk kunnskapsgrunnlaget, slik at det fremstår som tydelige premisser for rådene om forskning, satsinger og forskningspolitik. Brukerundersøkelsen blant departementene om Forskningsrådets rådgivning bekrefter dette.

Et helhetlig kommunikasjonsarbeid som gir rådene gjennomslag og forskningen synlighet, er nødvendig. En ny kommunikasjonsstrategi skal bidra til dette. Stor aktivitet gjennom nesten 300 konferanser og seminarer og flere tusen besøk på sosiale- og digitale medier viser også at Forskningsrådet allerede har et høyt nivå på sitt kommunikasjonsarbeid. Utfordringen er i særlig grad knyttet til bedre kommunikasjon med søkerne og til en effektiv samordning av ressursene.

3.7 Oppfølging av Langtidsplanen

Oppfølgingen av *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (2015 – 2024)* er en særlig viktig oppgave for Forskningsrådet. Året 2015 er første år i langtidsplanperioden. Langtidsplanens områder samsvarer i stor grad med de fire første målene for Forskningsrådet, slik disse er redegjort for i kapittel 3. For en beskrivelse av oppfølgingen av Langtidsplanen områder *Hav, Klima, miljø og fornybar energi* og *Bedre offentlige tjenester* vises det derfor til Mål 3 Møte store samfunnsutfordringer. Oppfølgingen av Langtidsplanens område *Verdensledende fagmiljøer* er på sin side i all hovedsak beskrevet i Mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet og Mål 4 Velfungerende forskningssystem. Oppfølgingen av Langtidsplanens område *Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv* og *Muliggjørende teknologier* er i all hovedsak beskrevet under Mål 2 Økt verdiskaping i næringslivet.

Langtidsplanen prioriterte områder er til en viss grad overlappende. Det betyr at det er flere programmer og satsinger som bidrar til å følge opp flere av de prioriterte områdene. Forskningsrådet holder oversikt over oppfølgingen på tre måter. For det første ved å klassifisere alle programmer og satsinger etter hvilket langtidsplanområde de er mest relevant, hvor en teller oppfølgingen bare en gang. En slik opptelling innebærer at det er lettere å se sammenheng mellom Forskningsrådets faktiske departementsbevilgninger og oppfølgingen. Dette kalles budsjettinnsats. For det andre ved å telle prosjektinnsatsen i programmer og aktiviteter innenfor flere av Langtidsplanens områder, så fremt de bidrar ut i fra sitt formål til oppfølgingen av disse områdene. Dette kalles målrettet innsats. For det tredje ved å telle opp all aktivitet som bidrar til oppfølgingen, inkludert

innsats innenfor programmer og aktiviteter som ikke har oppfølgingen mot spesifikke områder som et formål. Eksempelvis foregår det klimarelevant forskning i Fri prosjektstøtte som kan være viktig for klimaområdet, men som ikke er prioritert av Fri prosjektstøtte fordi det skal bidra til oppfølgingen Klima, miljø og miljøvennlig energi. Nedenfor følger en kort gjennomgang av hvordan Forskningsrådet har fulgt opp de seks prioriterte områdene i Langtidsplanen i henhold til disse tre inndelingene.

Tabell 3.4. Budsjett, målrettet- og total prosjektinnsats 2015 fordelt på Langtidsplanens prioriterte områder, med tilhørende underområder. mill. kroner.

	Budsjettinnsats		Prosjektinnsats FoU	
	Revidert	Herav økning	Målrettet	Total
	2015	2015	2015	2015
Hav	889	-2	813	1457
Marint	347	5	308	734
Maritimt	139	-15	143	290
Petroleum	402	8	356	539
Klima, miljø og miljøvennlig energi	1 006	32	854	1785
Miljøvennlig energi	660	9	527	932
Klimasystem og tilpasning	216	17	239	539
Miljø og samfunn	130	6	92	425
Bedre offentlige tjenester	722	24	650	1759
Fornyelse i offentlig sektor	68	15	66	381
Velferd-, helse- og omsorgstjenester	540	17	505	1472
Utdanning og læring	114	-7	104	172
Muliggjørende teknologier	565	10	921	2271
IKT	274	15	146	866
Bioteknologi	159	-10	151	866
Nanoteknologi	132	4	164	491
Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv	1 329	75	2 723	3489
Næringsliv i bredden	925	23	902	952
Kommersialisering	197	58	211	400
Næring & samfunnsutf.	208	-6	1640	3035
Verdensledende fagmiljøer	2 071	298	2 592	2833
Fagmiljøer og talenter	1 308	68	2024	2119
Forskningsinfrastruktur	451	100	364	364
Internasjonalisering	312	130	328	683

Området *Hav* består av ett område som dekker de marine ressurser og forvaltningsmessige utfordringene, ett som dekker ambisjonene tilknyttet maritim industri og offshorenæringen, og ett område tilknyttet petroleumsvirksomheten. Budsjettinnsatsen mot Hav er på nesten 900 mill. kroner. Det var så å si ingen budsjettvekst til området i 2015. Oppfølgingen foregår i hovedsak gjennom de Store programmene HAVBRUK og PETROMAKS 2, og programmene MAROFF, MARINFORSK, DEMO2000, Polarforskningsprogrammet og BIONÆR, men også innenfor de to forskningssentre for petroleum og PETROSAM2. Den målrettede prosjektinnsatsen er noe lavere enn budsjettinnsatsen, mens totalinnsatsen er på 1,47 mrd. kroner. Det er særlig innenfor det marine området det er betydelig aktivitet utenom de målrettede satsingene. Denne skjer først og fremst innenfor primærnæringsinstituttene, innenfor Fri prosjektstøtte på de marine fagområdene, men også ved at SFF og SFI-ordningen gjennom enkeltsentre bidrar til oppfølgingen av Hav. Prosjektinnsatsen har økt innenfor alle underområdene, ikke på grunn av budsjettvekst, men på grunn av økt aktivitet i programmene med overførte midler.

Området Hav ble svakt fulgt opp med budsjettvekst i 2015, mens det i 2016 ble gitt en betydelig økning til test og demonstrasjon av petroleumrelatert virksomhet, i tillegg til at det ble satset sterkere på havbasert forskning og innovasjon. Utfordringene fremover er blant annet knyttet til mer miljøvennlig og bærekraftig utvikling av næringene, ikke minst for utvikling av havbruk, men også overføring av teknologi og kompetanse

sektorene imellom, vil bidra til økt innovasjonstakt, verdiskaping og eksportinntekter. Videre skal innsatsen på havbasert forskning og innovasjon bidra med kunnskap og kompetanse for forvaltning av økosystemer og ressurser i havområdene og sikre rent og rikt hav og produksjon av sunn og trygg sjømat. Ny generasjon programmer knyttet til området gir en tydelig målrettet oppfølging av Hav.

Området *Klima, miljø og miljøvennlig energi* utgjøres av et område som dekker klimasystem og tilpasning, et som dekker ambisjonene knyttet til utvikling av miljøvennlig energi, og et område knyttet til miljø og samfunn. Budsjettsatsen mot Klima, miljø og miljøvennlig energi er på rundt 1 mrd. kroner. Det var svak budsjettvekst til området i 2015, selv om det kom noe mot Klima. Området følges i all hovedsak opp gjennom de store programmene ENERGIX og KLIMAFORSK, Forskningsentre for miljøvennlig energi (FME) og programmene CLIMIT, Polarforskningsprogrammet og MILJØFORSK, men også BIONÆR og Transport 2025 bidrar inn mot området. Den målrettede prosjektinnsatsen anslås i 2015 til omtrent 850 mill. kroner. Området kjennetegnes av at det foregår mye relevant forskning også utenfor de målrettede programsatsingene. Bidragene kommer både innenfor tilgrensende programmer, særlig knyttet til ressursforvaltning og brukerstyrt innovasjon, men også Fri prosjektstøtte, basisbevilgninger til enkeltinstitutter, vitenskapelig utstyr og flere av sentrene utgjør viktige områder for den totale prosjektinnsatsen.

Området ble svakt fulgt opp i 2015, men betydelig sterkere i 2016, særlig mot Miljøvennlig energi gjennom en ny runde FME. Norsk næringsliv har store muligheter for økt verdiskaping ved utvikling av energiteknologi mot et internasjonalt marked, og vil kunne hevde seg i det som nå er et av verdens raskest voksende markeder. Klima- og miljøforskning skal bygge kunnskap som gjør at politikk, forvaltning og næring kan ta formålstjenlige og framtidrettede avgjørelser, blant annet gjennom nye klimatjenester. Transportsystemet må forbedres og effektiviseres og utvikles i en miljøvennlig retning. Forskningsrådets har utviklet en virkemiddelportefølje som kan følge opp et slikt satsingsbehov. Bredden og omfanget av temaet innebærer det også legges til rette for en program- og sektoroverskridende oppfølgingen i den videre satsingen på området.

Området *Bedre offentlige tjenester* består av et område som dekker forskning og innovasjon i og for offentlig sektor, ett område som dekker velferds-, helse- og omsorgsrelatert forskning, og et område som dekker forskning knyttet til utdanning og læring. Budsjettsatsen mot Bedre offentlige tjenester var på litt over 700 mill. kroner i 2015. Det var en svak økning til området i 2015. Sentrale aktiviteter er Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM), Forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT), Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL), Bedre helse og livskvalitet (BEDREHELSE) og God og treffsikker diagnostikk, behandling og rehabilitering (BEHANDLING). Også programmet Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning (DEMOS) og Offentlig sektor-ph.d. er viktige aktiviteter. Den målrettede prosjektinnsatsen var på 650 mill. kroner, mens total prosjektinnsats utgjorde nesten tre ganger så mye. Det er særlig området Velferd-, helse- og omsorgsfeltet som har stor samlet prosjektinnsats. Bidragene kommer fra Fri prosjektstøtte gjennom FRIMEDBIO, flere SFF/SFI-er som arbeider innenfor området, men også bioteknologisatsingen bidrar. Fornylse i offentlig sektor er et svakt utviklet området, både i prosjektinnsats og i kraft av målrettede virkemidler.

Også dette området ble svakt fulgt opp i 2015. Heller ikke i 2016 kom det en vesentlig økning. Det er viktig å styrke offentlige etaters og virksomheters kobling til forskningsmiljøene og å mobilisere sektoren til selv å ta initiativ til kunnskapsbasert fornyelse. Offentlig sektor investerer betydelige ressurser i helse-, omsorgs- og velferdstjenester, men omstilling og fornyelse er nødvendig for å sikre fremtidens tjenester i møte med befolkningens økende levealder og mer komplekse behandlings- og omsorgsbehov. Forskningsrådet har i løpet av 2015 fått på plass en ny og bedre tilpasset programstruktur på området, særlig innenfor helse og omsorgsfeltet. Utfordringene er i første rekke knyttet til større innsats og behovet for et kraftfullt og tydelig virkemiddel for innovasjon i offentlig og kommunal sektor.

Området *Muliggjørende teknologier* består av de tre teknologiområdene informasjons- og kommunikasjons-teknologi, bioteknologi og nanoteknologi. Avanserte produksjonsprosesser følges foreløpig opp gjennom enkeltprosjekter i flere programmer og satsinger, slik at det ikke enkelt lar seg skille ut som en entydig budsjettstørrelse. Tyngdepunktet i innsatsen ligger innenfor den nye, brede IKT-satsingen IKTPLUSS og de Store programmene NANO2021 og BIOTEK2021. Budsjettsatsen på området er 565 mill. kroner. Forskningsrådets oppfølging kjennetegnes av at det pågår mye relevant aktivitet gjennom programmer og satsinger som ikke har en satsing på muliggjørende teknologier som hovedformål. Et klart tegn på at dette er nettopp muliggjørende

teknologier. Oppfølgingen skjer gjennom alle de tematiske teknologi- og ressursorienterte programmene, gjennom senterordningen, via basisbevilgningene og gjennom Fri prosjektstøtte. Samlet prosjektinnsats er på godt over 2 mrd. kroner, hvor IKT og bioteknologi utgjør de største områdene.

Det har vært begrenset budsjettvekst til målrettede satsinger, men relativt god budsjettvekst gjennom øvrige virkemidler. Det er særlig behov for å styrke IKT-forskningen for å imøtekomme behovet for økt digitalisering på alle områder. Utviklingen innenfor bioteknologi, nanoteknologi og avansert produksjonsteknologi og -prosesser, krever også økt innsats. Det er etablert en tre tydelige programmer på området, men oppfølgingen krever også et større samspill gjennom bredden av Forskningsrådets virkemidler.

Området *Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv* består av et område som dekker ambisjonen om forskningsbasert innovasjon i bredden av norsk næringsliv, et område som dekker behovet for økt kommersialisering basert på forskning, og et område som dekker næringsutvikling for å møte samfunnsutfordringer. Budsjettinnsatsen på område er på over 1,3 mrd. kroner og har økt betydelig i 2015, særlig mot BIA og FORNY2020. Området følges først og fremst opp gjennom BIA/EUROSTARS 2, Nærings-ph.d., FORNY2020, VRI, Forskningsløft i Nord, SFI og FoU-innsats mot næringsklyngene og deler av BIONÆR og SAMANSVAR. Den totale prosjektinnsatsen på nesten 3,5 mrd. kroner, er imidlertid et uttrykk for at målsettingen om et innovativt næringsliv følges opp gjennom en lang rekke virkemidler og omfatter alt Forskningsrådet gjør i og for næringslivet. Det er med andre ord betydelig næringsrelevant forskning i bredden av Forskningsrådet virkemidler. Mye av denne innsatsen er den samme som inngår i områdene Hav og Klima, miljø og miljøvennlig energi, slik som omtalt ovenfor.

Området har fått betydelig vekst både i 2015 og 2016. For å stimulere til mer forskning og innovasjon i bredden av norsk næringsliv er det nødvendig med en styrking av de tematiske åpne FoU-ordningene for bedrifter. Det er også behov for å styrke ordninger som bidrar til kommersialisering og oppstart av nye bedrifter basert på resultater fra forskning. For å bidra til mer næringsutvikling basert på samfunnsutfordringer bør forskningsinvesteringene knyttet til havbasert innovasjon, miljøvennlig energi, men også utvikling av bioøkonomien og fremtidens transportløsninger øke. Utviklingen av åpne direkte virkemidler mot bedriftene, med bredt regionalt nedslagsfelt, og som samtidig er lett tilgjengelige, har vært en suksess. Etterspørselen fra bedriftene er økende og viser at det er potensial for ytterligere satsing på forskningsbasert innovasjon gjennom denne type virkemidler.

Området *Verdensledende fagmiljøer* omfatter et område knyttet til ambisjonene om utvikling av topp fagmiljøer og de beste talentene, et område som ivaretar oppbygging av nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur, og et område som dekker satsingen på internasjonalisering og mobilisering mot Horisont 2020. De mest sentrale virkemidlene er satsingen på Fri prosjektstøtte, Senter for fremragende forskning, Nasjonal forskningsinfrastruktur og stimuleringsordningene for å øke deltakelsen i Horisont 2020. I tillegg er Forskningsrådets grunnforskningsprogrammer viktige bidrag til at fagmiljøer kan utvikle seg til å bli verdensledende. Budsjettinnsatsen er på litt over 2 mrd. kroner og ble betydelig styrket i 2015 innenfor alle tre områder. Den totale prosjektinnsatsen er imidlertid enda større, særlig knyttet til at det foregår mye langsiktig grunnleggende forskning innenfor de Store programmene. Disse alene står for over 0,5 mrd. kroner av den samlede innsatsen. Det skjer også en god del internasjonalisering via programmene og utenom de målrettede satsingene.

Norge har muligheter for å bygge flere verdensledende forskningsmiljøer. De beste forskningsmiljøene må få mulighet til å utvikle seg til internasjonalt ledende innenfor sine fagområder gjennom solid finansiering og gode rammebetingelser. Gjennom videreutvikling av Fri prosjektstøtte, SFF-ordningen og mobiliseringstiltakene for deltagelse i Horisont 2020, ligger det godt til rette for dette. I en oppfølging av området må det også tas hensyn til at det foregår betydelig oppfølging gjennom langsiktig grunnforskning innenfor tematiske programsatsinger.

4 Styring og kontroll i virksomheten

4.1.1 Virksomhetsstyring

Forskningsrådets styres etter en virksomhetsstyringsmodell, hvor det er etablert en styringsløyfe mellom premisser, prosesser og resultater for en årlig justering av virksomhetens videre retning og arbeid. Utgangspunktet er premisser gitt gjennom regjeringens forskningsmelding og nå også Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Videre legges Forskningsrådets egen hovedstrategi og underliggende policyer og strategier til grunn for virksomhetsstyringen. Også departementenes mål og resultatstyringssystem for Forskningsrådet utgjør et viktig premiss, sammen med departementenes tildelingsbrev og føringer knyttet til bevilgningene. Med dette som utgangspunkt skal Forskningsrådet fylle rollen som rådgiver, møteplass og finansør av forskning og innovasjon.

Gjennomføringen skjer ved hjelp av ett hovedstyre og fire divisjonsstyrer, med tilhørende administrativ støtteapparat. Gjennomføringen iverksettes også ved hjelp av et sett med prosedyrer, styringsverktøy og faste organisatoriske prosesser, hvor de viktigste utgjøres av handlingsplaner for programmene, FoU- og administrasjonsbudsjettet, FoU-prosedyrer, arbeidsprogrammer og en rekke tverrgående arbeidsgrupper som koordinerer sentrale prosesser og oppgaver. Risikostyringen inngår som en eksplisitt og implisitt del av de enkelte arbeidsområdene.

Resultatet av virksomheten fremkommer i form av de forskningsprosjektene og satsingene Forskningsrådet finansierer, de rådene Forskningsrådet fremmer i form av budsjettforslag, strategier, innspill og årsrapporter og til slutt de møteplassene Forskningsrådet skaper i form av aktiviteter for kunnskapsspredning og dialogarenaer om utvikling av forskningspolitikk. Resultatene fremkommer også i form av effekter på samfunn og næringsliv.

4.1.2 Risikostyring

Forskningsrådets system for risikostyring er knyttet til realisering av Rådets fem hovedmål, slik disse er nedfelt i systemet for mål- og resultatstyring (MRS-systemet) av Forskningsrådet. I risikostyringen er det også lagt til grunn det sjette målet i Forskningsrådets egen strategi *Forskning for innovasjon og bærekraft*, som omhandler utviklingen av Forskningsrådets egen organisasjon. Formålet med risikostyringen er å identifisere og prioritere sentrale risikoer knyttet til realisering av hovedmålene, og å håndtere disse risikoene gjennom ulike former for tiltak, tett integrert i den ordinære virksomheten. Samlet betyr dette at Forskningsrådets risikostyring er dels orientert mot strategisk og finansiell risiko knyttet til FoU-innsats, rådgivning, målgrupper og strategisk kompetanse og dels mot operasjonell risiko knyttet til det FoU-administrative arbeidet og drift av Rådet som organisasjon.

For den strategiske og finansielle risikoen er det satt seks overordnede risikoområder. Disse er som følger:

1. Det er risiko for at bevilgningene til forskning er utilstrekkelige til å realisere hovedmål.
2. Det er risiko for at balansen i Forskningsrådets virkemidler ikke er optimal for å ivareta utviklingen av bedre kvalitet i norsk forskning.
3. Det er risiko for at Forskningsrådet som strategisk aktør ikke utvikler gode nok virkemidler for utvikling av SAK, og dermed ikke fungerer strukturerende nok i FoU-systemet.
4. Det er risiko for at Forskningsrådet ikke har god nok kontakt med viktige målgrupper og at rådet dermed ikke tilrettelegger godt nok for anvendelse av forskningsbasert kunnskap. Risikoen knytter seg særlig til målgrupper i næringslivet.
5. Det er risiko for at Forskningsrådets strategiske rådgivning ikke har godt nok kunnskapsgrunnlag eller god nok forankring.
6. Det er risiko for at Forskningsrådet ikke lykkes godt nok med å ta ut potensialet (og merverdien) som en helhetlig organisasjon.

Risikostyringen knyttet til den strategiske og finansielle risikoen er ivaretatt ved at de seks overordnede risikoområdene er lagt implisitt og eksplisitt til grunn ved utforming av strategier, policyer, budsjettforslag, programplaner og utforming av nye virkemidler og søknadstyper. I kapittel tre i denne rapporten, som blant annet omhandler en vurdering av måloppnåelse på de tre hovedmålene i MRS-systemet, er risiko-områdene lagt til grunn for vurdering av måloppnåelse. Status i forhold til strategisk og finansiell risiko oppfattes tilstrekkelig rapportert gjennom den vurdering av måloppnåelse som gjøres i dette kapittelet. Det gis i tillegg en samlet overordnet vurdering av risiko til slutt i dette kapittelet.

Den operasjonelle risikoen er i all hovedsak knyttet til to områder – dels til det FoU-administrative arbeidet og dels til driften av Forskningsrådet som organisasjon. Det første området er knyttet til utlysning, søknadsbehandling og prosjektoppfølgning av FoU-porteføljen, mens det andre området er knyttet til Forskningsrådets personale, IKT og øvrig fysisk infrastruktur. På begge disse områdene er det utarbeidet operasjonelle risiko-områder og tiltak. Risikostyringen på disse områdene er implisitt og eksplisitt lagt til grunn i virksomhetsstyringen og i det FoU-administrative arbeidet.

4.1.3 Risiko, sikkerhet og beredskap

Høsten 2015 ble det gjennomført risikovurdering - *ROS-analyse* - av utvalgte støtte- og styringsprosesser. Dette var prosesser hvor en oppfatter at det er størst risiko for alvorlige avvik og hendelser som kan medføre tap eller skade på våre verdier, og er vesentlige for å etterleve lover og regler.

Forskningsrådet gjennomfører *krise- og beredskapsøvelser* øvelse minst en gang i året. Årets beredskapsøvelse ble gjennomført 25. november 2015. Fokus i var på korrupsjon i forskningsprosjekter med involverte medarbeidere i Rådet. Øvelsen hadde øvelsesbistand fra eksternt firma som sørget for digitalt mediepress, journalistpågang og fysisk oppmøte med intervjuer. Øvelsen ble gjennomført slik at beredskapsgruppen forholdt seg kun til en digital plattform uavhengig av interne IKT-løsninger. Dermed er Forskningsrådet i stand til å håndtere kriser bedre uavhengig av tid, sted og internsystemer. Evalueringen fra det eksterne firmaet er at Forskningsrådet utviste god håndtering.

Forskningsrådet er i gang med innføring av et *system for informasjonssikkerhet* basert på anbefalt standardkrav i ISO 270001. I den forbindelse er det gjennomført risikoanalyse og vedtatt prioriterte tiltak som skal redusere risikoen til akseptabelt nivå. Det gjelder ekstern nettverksovervåking, hyppigere server- og programvareoppdatering, ekstern IT-revisjon og tilsetning av ny stilling som Sikkerhets- og beredskapskoordinator. Sikkerhetspolicy, strategi og instruks er revidert. Rutinene for systemtilgang og sikkerhetskultur blant medarbeidere strammes også opp via egenkontroll, rapportering og utvidet sikkerhetsfokus i introduksjonsprogram som skal omfatte samtlige ansatte/innleide. Aktivt sikkerhetsfokus med digitale øvelser, foredrag og annet er som vanlig gjennomført i forbindelse med sikkerhetsmåneden som er oktober.

Det er gjennomført *sikringsrisikoanalyse* av våre nye lokaler i Drammensveien 288. En rekke tiltak er anbefalt, og ledelsen har prioritert aktuelle tiltak som Forskningsrådet selv kan utføre. For øvrig går vi i aktiv dialog om sikkerhet med KLP som utleier og øvrige leietakere.

4.1.4 Overordnet vurdering av styring og kontroll

Forskningsrådet har en egen internrevisjonsavdeling som jobber i henhold til internasjonale standarder for internrevisjon. I følge standardene skal Internrevisjonen årlig gi en overordnet uttalelse om styring og kontroll i virksomheten. Det ble i 2014 tatt opp at Forskningsrådet ikke har etablert en risikovurderingsprosess som dekker *hele* Forskningsrådets virksomhet. En heldekkende risikovurderingsprosess er nødvendig for at Internrevisjonen skal kunne gjøre hensiktsmessige valg av revisjoner, men også som grunnlag for å forta en samlet vurdering av risikoarbeidet og internkontrollen i Forskningsrådet.

Forskningsrådet styres etter en virksomhetsstyringsmodell. Risikostyring er hensyntatt i modellen, men styringen er ikke kontinuerlig og ikke tilstrekkelig dokumentert. Det arbeides nå med å etablere et rammeverk for risikostyring og internkontroll og det er gjennomført risikovurderinger på enkelte risikoutsatte områder. Det endelige målet er å utvikle en mer helhetlig risikomodel for hele virksomheten. I påvente av denne modellen

har Internrevisjonen valgt å gi en begrenset uttalelse knyttet til de områdene Internrevisjonen har valgt å undersøke i 2015.

I 2015 har Internrevisjonen valgt å fokusere på etterlevelse av Forskningsrådets og andre myndigheters kontraktsvilkår, områder som vurderes som risikoutsatte av Internrevisjonen. Revisjonen har sett på:

- Brukerstyrte prosjekter og EU-prosjekter
- Kryss-subsidiering i instituttsektoren
- Mulig misbruk av tilskuddsmidler

Internrevisjonens gjennomgang av disse områdene tilsier at regelbrudd forekommer oftere nå enn før. Det er Internrevisjonens oppfatning at Forskningsrådet må etablere flere kontrolltiltak på denne type risikoutsatte områder, samt gjennomgå og tydeliggjøre egne regler og retningslinjer.

Forskningsrådet har identifisert et sett av overordnede risikoområder knyttet til strategisk og finansiell risiko (se 4.1.2). Samlet sett vurderes risikoen knyttet til disse områdene som lav.

Forskningsrådet har både i 2014, 2015 og 2016 fått betydelig økte FoU-midler, slik at risikoen for at bevilgningene ikke er tilstrekkelig for å realisere hovedmålene oppfattes som lav. På noen områder er bevilgningene svakere enn ønskelig. Dette gjelder særlig på deler av de tre prioriterte temaområdene i Langtidsplanen; Hav, Klima, miljø og miljøvennlig energi og Bedre offentlige tjenester. Overføringene er på 3,2 mrd. kroner og svakt lavere enn i fjor og veksten i overføringene har således stoppet opp. Store overføringer kan gi et inntrykk av at bevilgningen til forskning gjennom Forskningsrådet er mer enn tilstrekkelig. Mesteparten av de overførte midlene er imidlertid brukt, det vil si allokert til forskningsprosjekter. Problemet er at de utdelte midlene ennå ikke er forbrukt. Det er en moderat risiko for at store overføringer kan feiltolkes som at det ikke er behov for ytterligere vekst.

Risikoen knyttet til at balansen i Forskningsrådets virkemidler ikke er optimal for å ivareta utviklingen av bedre kvalitet i norsk forskning oppfattes å være høyere enn i fjor. For andre år på rad har det kommet betydelig vekst til de åpne arenaene Fri prosjektstøtte og til Brukerstyrt innovasjonsarena, men også til forskningsinfrastruktur og generelle mobiliseringstiltak mot Horisont 2020. Utfordringen er at det i samme periode ikke i tilsvarende grad har kommet økte midler til programmer og satsinger som skal møte de store samfunns- og næringsutfordringer. I første omgang er ikke dette veldig bekymringsfullt, siden etterslepet etter generasjonsskifte i programmene nå er i ferd med å aktiveres, slik at det prosjektvolumet på knyttet til de tematiske områdene er stigende. Dette vil imidlertid avta de nærmeste årene dersom det ikke tilføres økte midler.

De strukturerende virkemidlene som Store program, Nasjonal forskningsinfrastruktur og SFF, SFI og FME, har hatt betydelig aktivitet. De Store programmene er nå igjennom generasjonsskiftet, slik at det er økt aktivitet. Det er også satt i gang betydelig mobiliseringsarbeid mot Horisont 2020 i alle Forskningsrådets virkemidler. Satsingene er også instruert til å legge større vekt på den internasjonale arbeidsdelingen som vil åpne seg gjennom større deltakelse i det europeiske samarbeidet. Risikoen for ikke å bidra tilstrekke til utvikling av samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon oppfattes derfor som lav.

Det er vurdert som risiko for at Forskningsrådet ikke har god nok kontakt med viktige målgrupper og at Rådet dermed ikke tilrettelegger godt nok for anvendelse av forskningsbasert kunnskap. Risikoen knytter seg særlig til målgrupper i næringslivet. Både den store økningen i godkjente prosjekter til SkatteFUNN og en betydelig økt tildeling til næringslivet indikerer at risikoen på dette området er begrenset. Det er gjennomført flere tiltak for å bedre kontakten med næringslivet, blant annet gjennom tiltaket Prosjektide og informasjonsarbeidet knyttet til SkattFUNN er eksempler på dette.

Risikoen knyttet til at Forskningsrådet strategiske rådgivning ikke har godt nok kunnskapsgrunnlag eller god nok forankring, oppfattes også som middels. Brukerundersøkelsen som ble gjennomført blant departementene tydeliggjorde at her bør Forskningsrådet bli bedre. Utfordringene er særlig knyttet til å synliggjøre anvendelsen av det kunnskapsgrunnlaget som det til en hver tid arbeides med. Det arbeides aktivt med kunnskaps-

grunnlaget på mange områder, både med statistikk og indikatorutvikling, med kunnskapsgrunnlaget for nye og videreførte satsinger, men også med større systematikk i evalueringsarbeidet. En stor utfordring fremover er imidlertid å måle resultater av Forskningsrådets virksomhet lenger ut i effektkjeden. Dette er et område hvor det må gjøres betydelig nybrottsarbeid. Det er kritisk at en får til dette. Særlig siden en legger opp til at et nytt MRS-system for Forskningsrådet, skal baseres på denne type målinger.

Et risikoområde er knyttet til at Forskningsrådet ikke lykkes godt nok med å ta ut potensialet (og merverdien) som en helhetlig organisasjon. Evalueringen av Forskningsrådet i 2012 konkluderte med at Rådet fungerer godt, også som en helhetlig organisasjon. Dette er bragt ytterligere videre i 2015. En rekke fellesutlysninger mellom programmer, større standardisering av FoU-arbeidet, tydeligere fellesansvar i programmer og satsinger for internasjonalisering, porteføljeanalyser på tvers av fag og divisjonsområder og ikke minst arbeid med implementering av ny overordnet hovedstrategi for Forskningsrådet, er eksempler på dette. Risikoen på området oppfattes derfor som lav.

5 Vurdering av framtidsutsikter

Scenariet som Produktivitetskomisjonens rapport "Ved et vendepunkt. Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi" trekker opp, føyer seg inn som siste i rekken av rapporter som slår fast at en satsing på forskning og innovasjon er nøkkelen til hvordan fremtidens utfordringer skal møtes. Det er det samme perspektivet som ligger til grunn for Regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning (2015-2014) og Forskningsrådets nye hovedstrategi Forskning for innovasjon og bærekraft. Alle fremhever et perspektiv hvor samfunnsutviklingen må fremmes gjennom forskningen og innovasjonen i hele spekteret fra langsiktig grunnleggende forskning til forskningsbaserte produkter, og løsninger for samfunnets og næringslivets utfordringer.

I disse fremtidsbildene trekkes kvalitet i forskningen frem som en særlig utfordring, siden god forskning er en forutsetning for deltakelse i forskningsfronten, kvalitet i utdanning, men like viktig, som en forutsetning for å absorbere de kunnskapsbaserte ideene og løsningene som frembringes utenfor Norge. Sterkere insentiver for kvalitet må bygges inn i institusjonens handlemåte, slik at den enkelte forsker kan strekke seg lenger. Forskningsrådet på sin side må i sterkere grad bidra til at de aller beste unge talentene og forskningsmiljøene gis vilkår som kan posisjonere dem blant de ledende forskerne internasjonalt. Forskningsrådet er godt i gang med å utvikle virkemidler som ivaretar dette. Utfordringen er i større grad å sørge for at dette skjer mer gjennomgående i bredden av Forskningsrådets virkemidler, slik at Forskningsrådet oppfattes som en sammenhengende konkurransearena for den beste og mest grensesprengende forskningen innenfor alle prioriterte fag- og temaområder.

En innovativ privat og offentlig sektor som bruker forskning og innovasjon til økt produktivitet og konkurransevne, fremtidig verdiskaping og effektiv utnyttelse av nasjonens ressurser er helt avgjørende for å løse utfordringene. Dette er oppgaver privat og offentlig sektor ikke kan løse uten bidrag fra en velfungerende forskning og innovasjonssystem. Forskningsrådet har tradisjon for å ta en slik rolle overfor næringslivet og er i ferd med å utvikle denne rollen overfor statlig og kommunal sektor. I begge sektorer er Forskningsrådets oppgave å bidra til mobilisering for forskningsbasert fornyelse, utvikling av teknologiområder som svært mange virksomheter kan utnytte for økt produktivitet, bidra til å utnytte gevinsten som ligger i samspill og arbeidsdeling, men også bidra til spredning og utnyttelse av de resultatene som er frembrakt gjennom fellesskapets ressursinnsats. Innovasjon i offentlig sektor møter andre utfordringer enn privat sektor, siden fornyelsesarbeidet i stor grad må rettes inn mot de menneskelige ressursene og organisering av statlig og kommunal virksomhet, og i mindre grad gjennom teknologiutvikling. Dette innebærer at Forskningsrådet må prioritere å utvikle virkemidler som møter behovene i offentlig sektor på en god måte.

Det foreligger en tydeligere erkjennelse av at statens rolle også innebærer å legge kraft på utvalgte områder som er særlig viktig for å løse samfunns- og næringsutfordringene, siden impulsene er for svake til at markedet ivaretar dette uten et sterkt statlig bidrag. Utvikling av nye vekstkraftige næringer basert på naturressurser, en tjenesteutvikling som kan ivareta eldrebølgen og forventningene om bedre helsetjenester og ikke minst utfordringene knyttet til omstillingen til lavutslippssamfunnet er slike områder. Dette er områder som er gitt styrke gjennom Regjeringens Langtidsplan og områder hvor Forskningsrådet er forskningssystemets viktigste redskap for å gi retning til en videre satsing. Utfordringen er tilstrekkelig oppfølging i et statsbudsjett med en mer presset inntektsside i årene som kommer.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å møte globale utfordringer, for å øke kvaliteten og kapasiteten i norsk forskning og for å sikre tilgang til den internasjonale kunnskapsproduksjonen. Ambisjonene for økt deltakelse i Horisont 2020 er et uttrykk for dette. Det brukes betydelige ressurser til deltakelse og mobilisering. Stimuleringsordningen for internasjonalt samarbeid er i store trekk på plass, og utviklingen for økt deltakelse går i riktig retning. På lengre sikt må insentivene til deltakelse innarbeides som en naturlig del av forskningsmiljøenes hverdag, slik at Forskningsrådets rolle i større grad kan være å bidra til å utvikle et sammenhengende internasjonalt forskningsmarked hvor nasjonale og internasjonale satsinger er innrettet og dimensjoner i sammenheng.

Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv må understøttes av et sammenhengende virkemiddelapparat, med stor forutsigbarhet i støtteordningene og som er enkel og lett tilgjengelig for alle bedriftstyper i alle deler av landet. Arbeidsdelingen og samarbeidet mellom Innovasjon Norge, SIVA og Forskningsrådet fungerer godt og det er etablert hensiktsmessige samarbeidsavtaler og arenaer for å videreutvikle dette. Områder for utvidet samarbeid er blant annet knyttet til et felles og helhetlig kundeperspektiv, regional samordning av tilbud og tjenester, utvikling av et felles kunnskapsgrunnlag og samordning av det internasjonale arbeidet.

Omstillingsutfordringene er sammensatte, sektorovergrepene og tverrfaglige og krever at en ser fag, temaområder og virkemidler i sammenheng. Mangfoldet i utfordringer og muligheter innebærer at det ikke finnes enkle løsninger for hvordan det skal satses. Dette krever et helhetsperspektiv ved at en sammenstiller og avveier ulike utfordringer, behov og forslag til enhetlige og avstemte satsinger. Forskningsrådet besitter virkemidler i hele bredden, fra grunnforskning til anvendelse, slik at også på det utførende nivå kan det tas helhetlige hensyn. Forskningsrådet har fått en betydelig vekst de siste årene. Dette må tas som et uttrykk for at Forskningsrådet i større grad oppfattes som et sentralt virkemiddel for omstillingsutfordringen i samfunn og næringsliv.

Forskningsrådet er en stor organisasjon med 474 ansatte, 604 tillitsvalgte i 67 programstyrer og utvalg, og et samlet budsjett på over 9 mrd. kroner. En organisasjon av denne typen vil i kraft av sin størrelse og sitt ansvar være en sentral aktør i det forskningspolitiske system. Utfordringene fremover vil i særlig grad være knyttet til større effektivitet og kontroll i behandling og oppfølging av søknader og prosjekter, en rådgivning som i enda større grad bygger på et solid kunnskapsgrunnlag, i tillegg til at Forskningsrådet må fortsette utviklingen av møteplasser som involverer alle relevant brukere og aktører i utviklingen av forskning og forskningspolitikken. En annen utfordring er knyttet til at Norge har ett forskningsråd med ansvar for alle fag, tema og forskningsområder, og spennet fra grunnforskning til forskningsbasert innovasjon. Dette innebærer at et mangfold av behov og interesser må håndteres innenfor rammen av en organisasjon, noe et styresystem med ett hovedstyre og fire faglige divisjonsstyrer legger godt til rette for.

6 Årsregnskap

INNLEDNING TIL ÅRSREGNSKAPET

Forskningsrådet samlede inntekter er på 8,8 mrd. kroner og øker med 448 mill. kroner, hvorav departementsinntektene øker med 463 mill. kroner. Den gode inntektssituasjonen er et uttrykk for at Forskningsrådet oppfattes som et sentralt virkemiddel i oppfølgingen av Regjeringens forskningspolitikk. De samlede kostnadene er på 8,8 mrd. kroner og har økt med 0,9 mrd. kroner. Det betyr at det er iverksatt betydelig økt aktivitet i norske forskningsmiljøer og bedrifter med midler fra Forskningsrådet. Samtidig har økningen i forskningsforpliktelsene stoppet opp, på tross av betydelig økte inntekter. Dette viser at det har vært stor aktivitet i Forskningsrådets programmer og satsinger. Kostnader til administrasjonsbudsjettet øker, men relativt sett mindre enn den økte aktiviteten. Forskningsrådet har holdt seg godt innenfor den rammen til administrasjon som er satt fra KD. Fokus på mer effektiv drift bidrar til å holde administrasjonskostnadene nede.

De største delkomponentene i Forskningsrådets årsregnskap er FoU-regnskapet og administrasjonsregnskapet. I regnskap 2015 regnskapsføres inntekter etter prinsippet om motsatt sammenstilling, det vil si at bevilgningene inntektsføres i takt med forbruket. Regnskapsførte inntekter i resultatregnskapet vil derfor ikke tilsvare årets bevilgninger som tidligere. Det gjør det krevende å se sammenhengen mellom årets bevilgninger til FoU og regnskapet til FoU og årets bevilgninger til administrasjon og regnskap for administrasjon, slik dette er fremstilt i kapittel 2 og 3. Tabellene nedenfor viser denne sammenhengen.

Tabell 6.1: Bevilgninger og inntekter. mill. kroner

	2014			2015			Endring
	FoU	Adm	Sum	FoU	Adm	Sum	
Årets bevilgninger							
Bevilgninger fra departementer og andre	7817	269	8086	8 273	276	8549	463
herav adm.del av departementsbevilgninger	-286	287	1	-316	317	1	-
Diverse bevilgninger/fond	228		228	210	-	210	-18
Sum Årets bevilgninger	8 046	270	8 315	8 483	276	8 759	445
Regnskapsførte inntekter							
Regnskapsførte driftsinntekter	8062	270	8332	644	258	902	-7 430
Regnskapsførte inntekter tilskuddsforvaltning	-	-	0	7865	0	7 865	7 865
Randsoner	-	-	0	-6	0	-6	-6
Sum regnskapsførte inntekter	8062	270	8332	8503	258	8 761	429
Adm.del av departementsinntekter, fond,kostnadsrefusjon		301			330		
Sum finansiering interne administrasjonskostnader		571			588		

Årets bevilgninger og regnskapsførte inntekter i FoU-regnskapet pr virkemiddel er vist i tabellen under. Tabellen viser både midler til tilskuddsforvaltning (prosjektmidler) og andre driftskostnader knyttet til FoU-delen av regnskapet.

Tabell 6.2: FoU-budsjett, mill. kroner

	2014	2014	2014	2014	2015	2015	2015	2015
	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut
Programmer	3802	5800	3548	2252	3 854	6 112	3 974	2 138
Frittstående prosjekter	956	960	890	70	1 016	1 089	967	121
Infrastruktur og inst.tiltak	2396	2958	2319	639	2 585	3 224	2 623	601
Nettverkstiltak	504	671	502	169	618	794	536	258
Diverse FoU-realtete aktiviteter	149	223	138	85	143	227	149	77
Disposisjonsfond	1	-131	0	-131	9	-131	0	-131
Felleskostnader	38	44	39	5	42	47	39	8
Forvaltning	201	276	179	97	215	307	214	93
Totalsum	8 046	10 800	7 614	3 186	8 483	11 669	8 503	3 166

De interne administrasjonskostnadene består av administrasjonsregnskapet og investeringsregnskapet. Eksterne administrasjonskostnader er kostnader som er merket som administrasjon i FoU-regnskapet. Kapittel 2 gir en oversikt over intern og eksterne administrasjonskostnader etter aktivitet. En forkortet oversikt vises nedenfor.

Tabell 6.3: Interne og eksterne administrasjonskostnader. 1000 kroner.

KOSTNADER	R-2014	B-2015	R-2015
Sum interne adm.kostnader	571 240	614 500	588 845
Sum eksterne administrasjonskostnader i FoU	192 305	230 840	173 774
Totale administrasjonskostnader	763 545	845 340	762 619
Finansiering	763 545	845 340	762 619

LEDELSEKOMMENTAR

Virksomhetens formål, vedtektene § 1

Norges forskningsråd skal være et nasjonalt utøvende forskningsstrategisk organ. Norges forskningsråd har ansvar for å øke kunnskapsgrunnlaget og bidra til å dekke samfunnets behov for forskning ved å fremme grunnleggende og anvendt forskning og innovasjon. Forskningsrådet skal arbeide for å fremme internasjonalt forskningssamarbeid. Norges forskningsråd skal gi myndighetene råd i forskningspolitiske saker.

Regnskapsstandard

Norges forskningsråd er etablert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter (nettobudsjettert virksomhet). Norges forskningsråd revideres av Riksrevisjonen. Revisjonsberetningen publiseres på Rådets nettsider som et tillegg til årsregnskapet etter at Riksrevisjonen har levert Dokument 1 til Stortinget.

Årsregnskapet omfatter Forskningsrådets virksomhet og randsonene Kilden og Teknologirådet. Randsonenes regnskap er innarbeidet i Forskningsrådets regnskap under FoU-regnskapet. Da årsregnskapet inkluderer randsonene vil tallene som framkommer for FoU avvike noe i forhold til budsjett dokumenter og årsrapport. Forskningsrådets virksomhet består av regnskap for FoU, administrasjon, samt regnskap for eiendomsforvaltningen og bevegelser på investerings- og omstillingsfondet.

Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Forskningsrådets virksomhet ut fra årets aktivitet og de regnskapsprinsipper som er lagt til grunn. Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten og rundskriv fra Finansdepartementet.

Finansdepartementet har fastsatt statlige regnskapsstandarder (heretter kalt SRS). Regnskapet er avlagt etter SRS av august 2015, men avviker når det gjelder forpliktelsesmodellen for avskrivninger og pensjonsforpliktelser utenom Statens pensjonskasse (SPK), jf. note for regnskapsprinsipper.

Rådet har fått utsettelse på implementering av SRS 17/10 (forpliktelsesmodell for avskrivninger) til 1.1.2016.

Vesentlige endringer i resultat- og balanseposter

Forskningsrådet implementerte standard kontoplan i 2015. Fra 2015 er resultatoppsettet vesentlig endret som følge av at FoU-midlene fremstilles som tilskuddsforvaltning uten resultat effekt. Under driftsinntekter og driftskostnader vises fra 2015 i hovedsak kostnader til egen drift og eksterne administrasjonskostnader. Som følge av dette og i henhold til bestemmelsene om endring av regnskapsprinsipp, er det i resultatoppstillingen ikke utarbeidet sammenlignbare tall for 2014. Kostnader og inntekter er klassifisert på en annen måte i 2015, og vi har valgt å sette opp sammenligningstall for 2014 på samme måte så langt det er mulig. Note B gir en proforma sammenligning mellom 2015 og 2014.

Forskningsrådet mottok 8,5 mrd. kr. i 2015 til FoU-formål, hvorav bevilgninger fra departementer utgjorde 8,3 mrd. kr. Differansen mellom tilførte midler og utdelte midler utgjør endringen i Forskningsrådets forskningsforpliktelser, jf. kortsiktig gjeld i balansen.

Forskningsforpliktelser knyttet til forskningsaktiviteter og - prosjekter (overføringer) utgjør ved årsskiftet 3,2 mrd. kr. For nærmere informasjon om FoU-regnskapet vises det til Årsrapport for 2015, samt rapport til Kunnskapsdepartementet om overføringer til 2016.

For interne administrasjonskostnader er det fastsatt en kostnadsramme for 2015 på 614,5 mill. kroner. Regnskapet viser at kostnadene ble om lag 25 mill. kroner lavere enn dette.

Pensjonsforpliktelser utenom SPK utgjorde 32,6 mill. kr. pr 31.12.15. Dette føres mot egen linje i balansen og reduserer ikke virksomhetskapskapitalen.

Forskningsrådets investeringsfond benyttes i hovedsak til finansiering av IT-prosjekter etter vedtak i Hovedstyret og KD, jf. note 8 Opptjent virksomhetskapskapital. I 2015 er avskrivninger for 9,2 mill. kr. belastet investeringsfondet. Fondet utgjør 6,4 mill. kroner pr 31.12.15.

Anleggsmidler

Investeringer i varige driftsmidler

I 2015 er det gjort investeringer i varige driftsmidler/immaterielle rettigheter for 35 mill. kr.:

- 4,5 mill.kr. knyttet til bl.a. utbedringer i lokaler
- 8,1 mill. kr. er knyttet til:
 - intranett og nettsider for Forskningsrådet og ekstern og internasjonal IT-løsning for Svalbard Science Forum
- 1,8 mill. kr knyttet til statlige pålegg: implementering av ny kontoplan og omfatter tilrettelegging for dette i interne systemer
- 6,5 mill.kr til vedlikehold av saksbehandlingssystemet eSak og Datavarehuset
- 23,1 mill. kr. til årlige drifts- og sikkerhetsforbedringer samt anskaffelse av nye PC-er

Tomter

Forskningsrådet har i 2015 sammen med Statsbygg kjøpt eiendom (gnr.44/bnr 259) fra Blindern Studentforening. Beløpet er belastet Forskningsrådets Eiendomsfond, jf. Hovedstyresak HS 85/14.

Kortsiktig gjeld - estimerte kostnader

FoU-regnskapet vises nå etter kontantprinsippet. Posten estimerte kostnader er dermed avvirket.

Oslo, 10. mars 2016

Arvid Hallén
Administrerende direktør

NOTE REGNSKAPSPRINSIPPER

Norges forskningsråd er etablert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og underlagt de krav som stilles til statlig økonomiforvaltning (nettobudsjettert virksomhet). Forskningsrådet rapporterer ikke til statsregnskapet på kapittel og post.

Norges forskningsråd revideres av Riksrevisjonen. Finansdepartementet har fastsatt anbefalte statlige regnskapsstandarder (heretter kalt SRS). Forskningsrådets regnskap er satt opp i samsvar med SRS av august 2015 med de avvik som er kommentert her. Noteverket er utarbeidet iht. SRS anbefalinger med de nødvendige tilpasninger.

PRINSIPPENDRINGER OG ENDRING AV SAMMENLIGNINGSTALL

I henhold til SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigerende av feil skal fjorårstallene omarbeides for å være sammenlignbare. Dersom det ikke er mulig å foreta omarbeidelse av sammenligningstall uten for store kostnader, og det heller ikke er vesentlig for forståelsen av virksomhetens økonomiske stilling, kan omarbeidelsen utelates.

Fra 2015 er resultatoppsettet vesentlig endret fra tidligere år, slik at sammenlignbare tall for 2014 ikke fullt ut er mulig å sette opp. Det er laget et proforma resultatoppsett med estimerte sammenligningstall, jf. note B. Effekten av prinsippendringene er her forsøkt korrigeret for i de beregnede sammenligningstallene.

Motsatt sammenstilling

Inntekt fra bevilgning er inntektsført i henhold til prinsippet om motsatt sammenstilling også ved årets slutt. Dette følger av endringer i SRS 10 Inntekt fra bevilgninger. Tidligere ble alle bevilgninger inntektsført, uavhengig av om de var benyttet eller ikke.

Tilskuddsforvaltning

Tilskuddsforvaltning er presentert som resultatnøytrale gjennomstrømmingsposter nederst i resultatoppstillingen etter kontantprinsippet. Midler til tilskuddsforvaltning inntektsføres i takt med kostnadene. Ubrukte midler og tilskudd, som ikke er tildelt eller utbetalt til bevilgningsmottaker, er flyttet fra avregninger til kortsiktig gjeld i balansen (forskningsforpliktelser).

Statens kapital

Statens kapital er opprettet som et nytt avsnitt på gjeldssiden i balansen.

INNTEKTER

Prinsippet om motsatt sammenstilling er anvendt for driftsinntekter. Bevilgning knyttet til ikke utførte aktiviteter pr 31.12 vises som ikke inntektsført bevilgning i balansen.

Inntektsføring ved salg av abonnenter skjer ved faktureringstidspunktet.

PRINSIPPER FOR KOSTNADSFØRING

Kostnader på prosjekter og programmer utbetales automatisk i henhold til fremdrift og forbruk i prosjektene. Bevilgninger som er holdt igjen i påvente av godkjenning av sluttrapport for forskningsprosjektene er periodisert i regnskapet. Forskningsrådets administrative kostnader regnskapsføres i den periode de påløper.

Avskrivninger

Selve regnskapsføringen av avskrivninger i Forskningsrådet tilsvarer SRS. Iht. SRS skal inntekt fra bevilgning reduseres med faktisk investert beløp i anleggsmidler. Dette beløpet balanseføres som en forpliktelse, og inntektsføres i takt med avskrivningene. Forskningsrådet finansierer avskrivninger ved bevilgninger og avsetninger/fond, og avviker i forhold til forpliktelsesmodellen. Fra 01.01.2016 vil Rådet behandle avskrivninger og redusert inntektsføring fullt ut etter SRS.

I åpningsbalansen for 2016 etableres en forpliktelse tilsvarende ikke-avskrevne anleggsmidler pr 31.12.15 (107,9 mill. kroner). Forpliktelsen etableres ved å redusere deler av virksomhetskapitalen, ikke inntektsført bevilgning (administrativ avsetning) og forskningsforpliktelser.

Pensjoner og pensjonsforpliktelser

SRS 25 legger til grunn en forenklet regnskapsmessig tilnærming til pensjoner. Det er følgelig ikke gjort beregning eller avsetning av pensjonsforpliktelser som i NRS6 for pensjoner i Statens pensjonskasse (SPK). Kostnader til årets pensjonspremie fremgår av regnskapet.

For Rådets pensjonsordninger utenom SPK (pensjoner over drift) regnskapsføres disse som ytelsesplaner. For disse ordningene beregnes pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser etter lineær opptjening basert på veiledende pensjonsforutsetninger av 31.12.15 fra Norsk Regnskapsstiftelse. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen.

Endringer i forpliktelsen som skyldes endringer i pensjonsplanene fordeles over antatt gjenværende opptjeningstid. Endringer i forpliktelser og pensjonsmidler som skyldes endringer i avvik og beregningsforutsetninger (estimatendringer) fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid. Dette forutsatt at avvikene ved årets begynnelse overstiger 10 % av det største av brutto pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler.

Endringen i årets forpliktelser resultatføres slik som Norsk standard tilsier, resultateffekten blir imidlertid ikke disponert mot virksomhetskapitalen, men føres som endring i pensjonsforpliktelser på egen linje mellom egenkapital og avsetning for forpliktelse i balansen. Av den grunn vil ikke prinsippforskjellen påvirke de midler Forskningsrådet har til disposisjon.

KLASSIFISERING AV BALANSEPOSTER

Fordringer og gjeld som knytter seg til den normale drift klassifiseres som omløpsmidler og kortsiktig gjeld.

Fordringer

Kunde- og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen pr 31.12. Norges Banks spotkurs pr 31.12 er lagt til grunn.

Anleggsmidler

Varige driftsmidler som er eid av Forskningsrådet aktiveres og avskrives dersom de har levetid over 3 år og har en kostpris som overstiger kr. 30.000. Disse driftsmidlene avskrives over midlenes økonomiske levetid. Varige driftsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger. Vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende under driftskostnader, mens påkostninger tillegges driftsmidlenes kostpris og avskrives i takt med disse.

Statens kapital

Statens kapital består av virksomhetskapital, avregninger og statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Avsnittet viser statens samlede finansiering av virksomheten. Dette representerer en endring fra tidligere der avregninger og statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler var klassifisert som gjeld.

Avregninger

Nettobeløpet av alle balanseposter, med unntak av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, er finansiert av avregnet bevilgningsfinansiert virksomhet eller ikke inntektsført bevilgning, tilskudd og overføringer.

Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler

Balanseført verdi av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler skal ha motpost i regnskapslinjen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Dette punktet implementeres fullt ut fra regnskap 2016.

STATLIGE RAMMEBETINGELSER

Selvassurandørprinsippet

Staten opererer som selvassurandør, og det er da følgelig ikke inkludert poster i balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser. Forskningsrådet har egen tariffavtale og faller ikke inn under personal-forsikringsordningene i den statlige tariffavtalen. Forskningsrådet har derfor unntak for dette prinsippet for gruppeliv/ulykkes- og reiseforsikring for sine ansatte.

Statens konsernkontoordning

Statlige virksomheter omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle inn- og utbetalinger daglig gjøres opp mot Forskningsrådets oppgjørskonto i Norges Bank. Forskningsrådet tilføres likvider løpende gjennom året iht. utbetalingsplaner fra departementene. Oppgjørskontoen i Norges Bank renteberegnes ikke. Nettobudsjetterte virksomheter beholder likviditeten ved årets slutt.

Kontantstrømoppstilling

Som en del av regnskapet er det utarbeidet en kontantstrømoppstilling etter den direkte modellen tilpasset statlige virksomheter.

Norges forskningsråd			
Resultatregnskap 1/1-31/12 (1000kr)			
	Note		2015
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1		873 504
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1		25 168
Salgs- og leieinntekter	1		8 457
Andre driftsinntekter	1		1 362
<i>Sum driftsinntekter</i>			<i>908 491</i>
Driftskostnader			
Lønnskostnader	2		489 347
Avskrivninger	3,4		58 801
Andre driftskostnader	5		370 650
<i>Sum driftskostnader</i>			<i>918 798</i>
Driftsresultat			-10 307
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6		1 102
Finanskostnader	6		-176
<i>Sum finansinntekter og finanskostnader</i>			<i>926</i>
Resultat av periodens aktiviteter			-9 381
Endring pensjonsforpliktelser	19		-1 163
Avregninger og diponeringer			
Forskningsforpliktelser	18		-2 558
Disponering av resultat - eiendomsfond	8		2 867
Disponering av resultat - investeringsfond	8		-8 527
<i>Sum avregninger og diponeringer</i>			<i>-8 218</i>
Tilskuddsforvaltning			
Utbetalinger av tilskudd til andre	10		7 864 929
Avregning tilskuddsforvaltning	10		-7 864 929
<i>Sum tilskuddsforvaltning</i>			<i>0</i>

EIENDELER	Note	31.12.2015	31.12.2014
A. Anleggsmidler			
Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	3	2 708	0
Immaterielle eiendeler under utførelse	3	0	0
<i>Sum immaterielle eiendeler</i>		<i>2 708</i>	<i>0</i>
Varige anleggsmidler			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	4	14 680	9 555
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4	105 660	123 129
<i>Sum varige anleggsmidler</i>		<i>120 340</i>	<i>132 684</i>
Sum anleggsmidler		123 049	132 684
B. Omløpsmidler			
Fordringer			
Kundefordringer	13	28 085	32 603
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	14	3 276	883
Fordringer på departement	14	0	0
Ansatte - lønnslån	15	564	851
Andre fordringer	15	5 725	3 768
<i>Sum fordringer</i>		<i>37 650</i>	<i>38 105</i>
Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd	16	4 901 341	4 641 916
Kontanter og lignende	16	0	0
<i>Sum bankinnskudd, kontanter og lignende</i>		<i>4 901 341</i>	<i>4 641 916</i>
Sum omløpsmidler		4 938 990	4 680 021
Sum eiendeler		5 062 039	4 812 705

STATENS KAPITAL OG GJELD	Note	31.12.2015	31.12.2014
C. Statens kapital			
Opptjent virksomhetskapi tal			
Investeringsfond	8	6 453	14 980
Eiendomsfond	8	43 788	46 046
<i>Sum opptjent virksomhetskapi tal</i>		<i>50 240</i>	<i>61 026</i>
Statens finansiering av imaterielle eiendeler og varige driftsmidler			
Statens finansiering av imaterielle eiendeler og varige driftsmidler	3,4	5 125	0
<i>Sum statens finansiering av imaterielle eiendeler og varige driftsmidler</i>		<i>5 125</i>	<i>0</i>
Sum statens kapital		55 366	61 026
Pensjonsforpliktelser	19	-32 342	-31 180
D. Gjeld			
Avsetning for langsiktige forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	19	32 661	31 499
<i>Sum avsetning for langsiktige forpliktelser</i>		<i>32 661</i>	<i>31 499</i>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		1 658 783	1 395 054
Skyldig skattetrekk		19 634	18 588
Skyldige offentlige avgifter		16 253	16 302
Avsatte feriepeng er		38 372	37 224
Ikke inntektsført bevilgning - adm.avsetning	17	58 892	46 786
Mottatt forskuddsbetaling	14	7 079	3 500
Forskningsforpliktelser	18	3 158 715	3 117 441
Annen kortsiktig gjeld	18	48 627	116 465
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>		<i>5 006 354</i>	<i>4 751 360</i>
Sum gjeld		5 039 016	4 782 858
Sum statens kapital og gjeld		5 062 039	4 812 705

NOTE A SEGMENTNOTE	Note	FoU	Adm	Invest	Eiendom	2015
Driftsinntekter						
Inntekt fra bevilgninger	1	615 729	257 775			873 504
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	25 168				25 168
Salgs- og leieinntekter	1	1 760	53		6 644	8 457
Andre driftsinntekter	1	1 359	2		0	1 362
<i>Sum driftsinntekter</i>		<i>644 016</i>	<i>257 830</i>	<i>0</i>	<i>6 644</i>	<i>908 491</i>
Lønn og andre driftskostnader	2,3	325 046	539 330		389	864 765
Avskrivninger	3,4	5 984	41 439	9 159	2 220	58 801
<i>Kostnader</i>		<i>331 030</i>	<i>580 769</i>	<i>9 159</i>	<i>2 609</i>	<i>923 567</i>
Administrasjonsdel av departementsinntekter		315 472	-317 086	0	1 614	0
Kostnadsrefusjon internasjonale nett			-4 769			-4 769
Driftskostnader	2,3,5	646 502	258 914	9 159	4 223	918 798
Driftsresultat		-2 486	-1 084	-9 159	2 421	-10 307
Finansinntekter og finanskostnader	6	-72	-80	632	446	926
Resultat av periodens aktiviteter		-2 558	-1 163	-8 527	2 867	-9 381
Endring pensjonsforpliktelse	19		-1 163			-1 163
Tilskuddsforvaltning	10	7 864 929				7 864 929
Avregning tilskuddsforvaltning	10	-7 864 929				-7 864 929
Tilskuddsforvaltning		0	0	0	0	0
Avregninger						
Forskningsforpliktesler internasjonale nett	18	-2 558				-2 558
<i>Sum avregninger</i>		<i>-2 558</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-2 558</i>
Periodens resultat (til virksomh.kapital)	8	0	0	-8 527	2 867	-5 660

	2014	Note	FoU	Adm	Invest	Eiendom	2014
Driftsinntekter							
Inntekt fra bevilgninger	1		7 817 313	268 936			8 086 249
Salgs- og leieinntekter	1		775	939		6 623	8 337
Andre off/private tilskudd	1		244 445			0	244 445
<i>Sum driftsinntekter</i>			<i>8 062 533</i>	<i>269 875</i>	<i>0</i>	<i>6 623</i>	<i>8 339 031</i>
Driftskostnader	2,3,5		7 621 004	263 732	12 408	3 513	7 900 657
Driftsresultat			441 529	6 143	-12 408	3 110	438 374
Finansinntekter og finanskostnader	6		361	-73	1 441	561	2 289
Resultat av periodens aktiviteter			441 889	6 070	-10 967	3 671	440 663

Endring pensjonsforpliktelse	19			-1 092			-1 092
Avregninger							
Avskrivninger/investeringer	17			-5 537			-5 537
Resultat adm.regnskap	17			12 699			12 699
Forskningsforpliktelser	18		441 889				441 889
<i>Sum avregninger</i>			<i>441 889</i>	<i>7 162</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>449 051</i>
Periodens resultat (til virksomh.kapital)			0	0	-10 967	3 671	-7 296

Sammenheng resultatregnskap, segmentnote og tabell 2.3 i kapittel 2.1.2.2

De totale administrasjonskostnadene omfatter Forskningsrådets administrasjonsregnskap og investeringsregnskap (interne administrasjonskostnader) og kostnader som merkes som administrasjon i FoU-regnskapet (eksterne administrasjonskostnader).

I resultatregnskapet er driftskostnadene for alle delregnskaper 918,8 mill.kr. Driftskostnadene i resultatregnskapet er høyere enn totale administrasjonskostnader, da driftskostnadene her inkluderer bl.a. institusjons- og prosjektstøtte og kontingenter.

De interne administrasjonskostnadene som vises i tabell 2.3 i kapittel 2.1.2.2, består av segmentnotens delregnskaper for administrasjon (Adm) og investering (Invest) med tilhørende driftsinntekter. I tillegg vises kostnader og driftsinntekter for eiendomsregnskapet. De eksterne administrasjonskostnadene i tabell 2.3 inngår i driftskostnadene for FoU i segmentnoten.

Norges forskningsråd				
Note B. Resultatregnskap 1/1-31/12 (1000kr) - proforma sammenligningstall for 2014				
	Note	2015	2014	
Driftsinntekter				
Inntekt fra bevilgninger	1	873 504	604 361	
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	25 168	244 073	
Salgs- og leieinntekter	1	8 457	8 337	
Andre driftsinntekter	1	1 362	0	
<i>Sum driftsinntekter</i>		<i>908 491</i>	<i>856 771</i>	
Driftskostnader				
Lønnskostnader	2	489 347	495 055	
Avskrivninger	3,4	58 801	55 566	
Andre driftskostnader	5	370 650	300 051	
<i>Sum driftskostnader</i>		<i>918 798</i>	<i>850 673</i>	
Driftsresultat		-10 307	6 098	
Finansinntekter og finanskostnader				
Finansinntekter	6	1 102	2 425	
Finanskostnader	6	-176	-136	
<i>Sum finansinntekter og finanskostnader</i>		<i>926</i>	<i>2 290</i>	
Resultat av periodens aktiviteter		-9 381	8 388	
Endring pensjonsforpliktelser	19	-1 163	-1 092	
Avregninger og diponeringer				
Avsetning adm.kode N	18	-2 558	0	
Disponering av resultat - eiendomsfond	8	2 867	3 671	
Disponering av resultat - investeringsfond	8	-8 527	-10 967	
<i>Sum avregninger og disponeringer</i>		<i>-8 218</i>	<i>-7 296</i>	
Tilskuddsforvaltning				
Utbetalinger av tilskudd til andre	10	7 864 929	7 049 984	
Avregning tilskuddsforvaltning	10	-7 864 929	-7 049 984	
<i>Sum tilskuddsforvaltning</i>		<i>0</i>	<i>0</i>	

Note 1 Driftsinntekter	2015
<i>Inntekt fra bevilgninger</i>	
Kunnskapsdepartementet - overordnet departement	525 737
- hvorav administrasjonsbevilgning	257 775
Nærings- og fiskeridepartementet	161 356
Olje- og energidepartementet	53 255
Fiskeri- og kystdepartementet	0
Landbruks- og matdepartementet	24 147
Klima og miljødepartementet	14 027
Fornyings-, adm.,- og kirke departementet	0
Arbeids- og sosialdepartementet	6 790
Utenriksdepartementet	37 239
Helse- og omsorgsdepartementet	16 031
Barne-, likestillings- og inkluderingsdep.	2 336
Samferdselsdepartementet	14 557
Finansdepartementet	2 269
Kulturdepartementet	2 269
Justis- og beredskapsdepartementet	1 085
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	12 311
Forsvarsdepartementet	97
Sum inntekt fra bevilgninger	873 504
<i>Inntekt fra tilskudd og overføringer</i>	
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	6 680
Tilskudd fra EU	16 975
Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	331
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	429
Tilskudd fra næringsliv og private	753
Sum tilskudd og overføringer	25 168
<i>Salgs- og leieinntekter</i>	
Salgs- og leieinntekter	1 771
Festeavgifter	6 644
Andre inntekter	42
Sum salgs- og leieinntekter	8 457
<i>Andre driftsinntekter</i>	
Annen driftsrelatert inntekt	1 362
Sum andre driftsinntekter	1 362
Sum driftsinntekter	908 491

Note 2 Lønnskostnader	2015	2014
Lønn	341 710	344 686
Feriepenger	38 979	37 959
Arbeidsgiveravgift	58 055	57 377
Pensjonskostnader*	53 736	64 200
Sykepenger og andre refusjoner	-8 509	-12 575
Andre ytelser	8 594	8 302
Programmers andel lønn, Randsoner	-3 220	-4 895
Sum lønnskostnader	489 347	495 055

Godtgjørelse til Hovedstyret utgjorde for 2015 kr 1 642 500,-. Samlede godtgjørelser til administrerende direktør er kr 2 208 566,41 (lønn, diett og trekkpliktige naturalytelser). Administrerende direktør er medlem i den kollektive pensjonsordningen i SPK. Avtale om tilleggspensjon gjelder for den del av lønnen som ikke

dekkes av avtalen med SPK, begrenset oppad til 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden (8G). Pensjonen utgjør 66 % av pensjonsgrunnlaget. To divisjonsdirektører har avtale om tilleggspensjon for den del av lønnen som ikke dekkes av avtalen med SPK, begrenset oppad til 6G.

Forskningsrådets administrasjon utgjorde 474 ansatte fordelt på 461,1 årsverk pr. 31.12.2015. I tillegg kommer 9,3 årsverk fra innleide personer. Antallet ansatte er pr 31.12.15 og viser ikke en gjennomsnittsberegning for hele året. Antallet er lavt i forhold til budsjetterte stillinger og skyldes ubesatte/vakante stillinger pr 31.12.15.

*** Nærmere om pensjonskostnader**

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Arbeidsgivers andel av premiesats for 2015 har vært 16,55 prosent. Tilsvarende premiesats for 2014 var 20,5 prosent. I tillegg innbetales arbeidstakers andel på 2 %. Posten inkluderer også kostnader til AFP-pensjoner, administrasjonspremie, endring pensjonsforpliktelse samt ev. avkastning i fiktivfond SPK.

	Programvare og lignende rettigheter	Immaterielle eiendeler under utførelse	Sum
Note 3 Immaterielle eiendeler			
Anskaffelseskost 01.01.2015	0	0	0
Tilgang i 2015	2 754	0	2 754
Anskaffelseskost 31.12.2015	2 754	0	2 754
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2015	0	0	0
Ordinære avskrivninger i 2015	46	0	46
Balanseført verdi 31.12.2015	2 708	0	2 708
Avskrivningssatser (levetider)	5 år / lineært	Ingen avskrivning	

	Tomter	Driftsløsøre, inventar, verktøy o.l.	Sum
Note 4 Varige driftsmidler			
Anskaffelseskost 31.12.2014	9 555	436 652	446 207
Tilgang i 2015	5 125	41 287	46 412
Anskaffelseskost 31.12.2015	14 680	477 939	492 619
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2014	0	313 524	313 524
Ordinære avskrivninger i 2015	0	58 755	58 755
Balanseført verdi 31.12.2015	14 680	105 660	120 340
Avskrivningssatser (levetider)	Ingen avskrivning	3-10 år lineært	

Tomter som Forskningsrådet har kjøpt er ført i balansen til kostpris. I tillegg har Rådet hjemmel (Innst.nr 199, 21.juni 1952) til betydelige arealer i Gaustad-området som ble overdratt vederlagsfritt fra staten. Rådet har i 2015, i tråd med Hovedstyrets vedtak i sak 85/14, kjøpt eiendom gnr.44/bnr 259 fra Blindern Studenterforening sammen med Statsbygg for 5,1 mill. kroner. Kjøpet er finansiert ved bruk av Eiendomsfondet.

Note 5 Andre driftskostnader	2015	2014*
Husleie	48 827	50 006
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	4 170	5 801
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	99 868	61 075
Leie av maskiner, inventar og lignende	12 409	9 742
Mindre utstyrsanskaffelser	3 418	4 636
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	11 453	9 920
Kjøp av fremmede tjenester	95 877	87 352
Reiser og diett	35 541	34 439
Tap og lignende	12	20
Øvrige driftskostnader	59 077	37 060
Sum andre driftskostnader	370 650	300 051
Oversikt over årlige leibeløp i henhold til leieavtaler*		
	<i>Varighet over fem år</i>	<i>Sum</i>
Husleieavtale med KLP eiendom tom 31.05.2029	39 000	39 000
Sum leieavtaler		39 000
*Kun vesentlige leieavtaler er spesifisert.		

Note 6 Finansinntekter og finanskostnader	2015	2014
Finansinntekter		
Renteinntekter bank	1 038	2 147
Agio (valutagevinst)	64	278
Sum finansinntekter	1 102	2 425
Finanskostnader		
Gebyrer - bank	-77	-82
Andre gebyrer	0	-10
Rentekostn., for sent bet. fakt.	-56	-43
Disagio (valutatap)	-43	-1
Sum finanskostnader	-176	-136

Note 8 Opptjent virksomhetskaper

Virksomhetskaper kan bare opptjenes etter særskilt fullmakt fra Stortinget. Det skal gis hjemmelshenvisning i note til regnskapet. Virksomhetene kan ikke etablere virksomhetskaper innenfor den bevilgningsfinansierte virksomheten. Opptjent virksomhetskaper tilsvarer dermed resultatet fra den eksternt finansierte virksomheten.

Opptjent virksomhetskaper i Norges forskningsråd består av eiendomsfondet og investerings/ omstillingsfondet, jf. Hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Norges forskningsråd pkt. 8.2 (godkjent av Kunnskapsdepartementet):

«Eiendomsvirksomheten i NFR er selvfinansierende og reguleres med eget budsjett og regnskap. Forskningsrådet har et eget Eiendomsfond regulert med egne statutter. Årsresultatet av eiendomsvirksomheten føres mot Eiendomsfondet.

Investerings- og omstillingsfondet skal gi Norges forskningsråd mulighet til å gjennomføre investeringer knyttet til interne utviklings- og omstillingstiltak som krever ressurser utover Forskningsrådets ordinære budsjettmidler. Fondet har egne statutter.»

Opptjent virksomhetskaptal	
<i>Eiendomsfond</i>	
IB eiendomsfond pr 31.12.2014	46 046
Resultat 2015	5 087
Kjøp tomt	-5 125
Forbruk avsetninger møtesenter	-2 220
UB Eiendomsfond 31.12.2015	43 788
<i>Investering/omstillingsfond</i>	
IB Investering/omstillingsfond pr 31.12.14	14 980
Resultat 2015	632
Forbruk avsetninger	-9 159
UB Investering/omstillingsfond pr 31.12.2015	6 453
Sum virksomhetskaptal pr 31.12.2014	61 026
Overført fra årets resultat	-5 661
Kjøp tomt	-5 125
Opptjent virksomhetskaptal 31.12.2015	50 240

Note 10 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten									
1. Tilskudd pr virkemiddel og sektor	Kommuner	Fylkes-kommuner	Ikke-finansielle foretak	Finansielle foretak	Husholdninger	Ideelle organisasjoner	Statsforvaltningen	Utlandet	Sum virkemiddel 2015
Program	13 751	0	1 973 431	1 482	11 502	21 251	1 617 452	2 730	3 641 598
Frittstående prosjekt	3 301	406	197 774	205	50 482	4 379	646 937	4 594	908 078
Infrastruktur tiltak	0	0	1 653 154	0	0	1 382	821 639	110 627	2 586 801
Diverse FoU	89	0	77 706	359	0	710	7 329	822	87 014
Nettverkstiltak	98	33 540	275 765	3 000	0	976	130 399	2 206	445 984
Forvaltning	2 150	1 641	57 277	0	647	43 535	90 205	0	195 455
Sum sektor	19 389	35 587	4 235 107	5 045	62 631	72 232	3 313 960	120 978	7 864 929
2. Tilskudd pr divisjon og virkemiddel	Program	Frittstående prosjekt	Infrastruktur tiltak	Diverse FoU	Nettverkstiltak	Forvaltning	Felleskostnader	Felles	Sum divisjon 2015
Energi, ressurs og miljø	1 548 011	14 696	185 346	2 998	17 745	118 085	0	0	1 886 881
Samfunn og helse	850 296	27 713	3 564	22 998	14 621	2 097	0	0	921 289
Vitenskap	161 848	753 049	2 234 824	54 493	56 984	54 535	0	0	3 315 732
Innovasjon	1 078 414	112 621	163 067	625	354 664	20 737	0	0	1 730 128
Adm. direktør	3 030	0	0	5 900	1 969	0	0	0	10 899
Sum virkemiddel	3 641 598	908 078	2 586 801	87 014	445 984	195 455	0	0	7 864 929

Tilskuddsforvaltning er utbetaling av forskningsmidler til eksterne prosjektansvarlige. Tilskudd vises sortert på mottagers institusjonelle sektor, og virkemiddel. I tabell 2 vises tilskudd sortert på virkemiddel og divisjon.

Program er en målrettet og tidsbegrenset forskningsinnsats for å framskaffe ny kunnskap på et avgrenset felt, og omfatter store programmer, brukerstyrte programmer, grunnforskningsprogrammer og handlingsrettede programmer. *Frittstående prosjekter* er bevilgninger til forskningsprosjekter som ikke er tilknyttet programmer eller infrastrukturtiltak, og omfatter stipend, prosjekt- og miljøstøtte, frittstående EU-prosjekter og andre frittstående prosjekter. *Infrastrukturtiltak* omfatter grunnbevilgninger til institutter, strategiske universitets- og instituttprogrammer, utstyr og instrumenter og andre infrastrukturtiltak, samt sentre for fremragende forskning. *Diverse FoU-kostnader* består av kontingenter til nasjonale og internasjonale organisasjoner, informasjons-, formidlings- og publiseringstiltak, planlegging, utredning og evaluering samt stimuleringstiltak og nettverksbygging. *Nettverkstiltak* er strategiske tiltak for å koble aktører i innovasjonssystemet og støtte til nasjonale samarbeidstiltak og møteplasser, samt internasjonale kontingenter og støtte til nettverksbygging bl.a. innenfor EUs forskningssamarbeid. *Forvaltning* dekker særskilte forvaltningsoppdrag finansiert av departementene for å administrere tilskuddsordninger eller gjøre spesielle oppgaver som kommer i tillegg til Forskningsrådets ordinære virksomhet. *Felleskostnader* omfatter kostnader knyttet til Forskningsrådets administrasjon, faglige sekretariater o.l.

Note 13 Kundefordringer	31.12.2015	31.12.2014
Kundereskontro - norske kunder	27 686	32 435
Kundereskontro - utenl. kunder	206	61
Kundereskontro Nysgjerrigper	192	107
Sum kundefordringer	28 085	32 603

Note 14 Mottatt forskuddsbetaling	31.12.2015	31.12.2014
Opptjente, ikke fakturerte inntekter (fordring)	3 276	883
Sum opptjente, ikke fakturerte inntekter	3 276	883
Mottatt forskuddsbetaling (gjeld)	-7 079	-3 500
Sum mottatt forskuddsbetaling	-7 079	-3 500

Note 15 Andre kortsiktige fordringer	31.12.2015	31.12.2014
Forskuddsbetalt lønn	81	420
Forskuddsbetalte kostnader	4 495	1 266
Ansatte - lønnslån	564	851
Andre fordringer	1 149	2 081
Sum	6 289	4 619

Lån til ansatte består av lønnslån til ansatte i Norges forskningsråd i henhold til gjeldende avtaler for dette.

Note 16 Bankinnskudd	31.12.2015	31.12.2014
Innskudd statens konsernkonto	4 821 543	4 563 543
Fond og gaveforsterkning	73 859	71 016
Øvrige bankkonti	5 938	7 357
Sum	4 901 341	4 641 916

Note 17 Ikke inntektsført bevilgning - administrasjonsregnskapet	31.12.2015	31.12.2014	Endring
Administrativ avsetning	52 303	33 925	18 378
IT-investeringer finansiert av andre	6 589	12 861	-6 272
Sum	58 892	46 786	12 106
Endring i admimstrativ avsetning i 2015:			
Forbruk IT-investeringer, avsatt tidligere år			-3 069
Ikke inntektsført bevilgning administrasjonsregnskapet			21 447
			18 378

Den administrative avsetningen tilsvarer underforbruk på tidligere års bevilgninger i administrasjonsregnskapet. Det er tidligere gjort vedtak om bruk av denne til investeringsformål innenfor bl.a. IKT. Det er forbruk (avskrivninger) knyttet til disse vedtakene som ligger i forbruk IT-investeringer. I 2015 har avsetningen utviklet seg som over.

Note 18 Annen kortsiktig gjeld	31.12.2015	31.12.2014
Forskningsforpliktelser	3 158 715	3 117 441
Estimerte kostnader FoU	0	64 000
Annen kortsiktig gjeld	48 627	52 465
Sum	3 207 341	3 233 906

Note 18 Annen kortsiktig gjeld, Forskningsforpliktelse**Forskningsforpliktelse FoU**

<i>Virkemidler/divisjon</i>	Energi, ressurs, miljø	Samfunn og helse	Vitenskap	Innovasjon	Adm. dir.	Adm.	2015	2014	Endring
Program	648 136	760 300	111 379	615 823	2 307	0	2 137 945	2 251 835	-113 890
Frittstående prosjekt	4 117	44 109	29 560	41 605	1 665	0	121 056	70 266	50 790
Infrastruktur tiltak	70 064	1 719	462 796	66 568	0	0	601 147	639 355	-38 208
Diverse FoU	9 631	21 282	12 206	8 121	24 026	1 811	77 077	84 969	-7 892
Nettverkstiltak	40 177	109 835	30 226	70 054	7 813	0	258 105	168 680	89 425
Felleskostnader	491	3 098	0	4 266	0	0	7 855	4 886	2 969
Forvaltning	55 099	11 915	17 455	8 996	0	0	93 465	97 092	-3 627
Felles	-6 243	733	-35 524	-96 901	4 529	2 594	-130 812	-131 291	479
Sum	821 472	952 991	628 098	718 532	40 340	4 405	3 165 838	3 185 793	-19 954
			Randsoner				-334	-120	-214
			Estimerte kostnader				0	-64 000	64 000
			Sum				-334	-64 120	63 786
			Brutto forskningsforpliktelse				3 165 504	3 121 673	43 831
			Balanseførte forskningsforpliktelse				3 165 504	3 121 673	43 831
Forskningsforpliktelse, internasjonale nett									
<i>Virkemidler/divisjon</i>	Energi, ressurs, miljø	Samfunn og helse	Vitenskap	Innovasjon	Adm. dir.	Adm.	2015	2014	Endring
Nettverks-tiltak	-844	-837	-693	19	-202	0	-2 558	273	-2 831
			Balanseførte forskningsforpliktelse				6 789	4 232	2 558
			Sum balanseførte forskningsforpliktelse				3 158 715	3 117 441	41 273

Note 19 Pensjon

Norges forskningsråd har to kollektive pensjonsordninger, en i SPK, og en i DNB. I tillegg er det inngått pensjonsavtaler utover ordinær ordning som tas over driften. Disse pensjonsordningene er forsikringsteknisk oppbygd. Ordningene utenfor SPK regnskapsføres i henhold til Norsk Regnskapsstandard som pensjonskostnader etter en ytelsesplan.

Premiefastsettelse og beregning av verdien av pensjonsforpliktelse skjer etter aktuarielle prinsipper. Det blir simulert en forvaltning av fondsmidler. Avvik i den faktiske utviklingen fra de beregningsmessige forutsetninger vil kunne gi både en over- og underfinansiering av ordningene. Ordningen i DnB gjelder for 8 personer, mens pensjonsavtalen over drift utover ordinær ordning gjelder for 6 personer.

Den resultatmessige effekten av endringene i pensjonsforpliktelse disponeres ikke mot administrativ avsetning, da bevilgningene skjer etter ett-årsprinsippet til dekning av premie, mens pensjonsforpliktelse er et uttrykk for Forskningsrådets langsiktige forpliktelse. Forskjellen mellom betalt premie og estimert kostnad føres direkte mot balansen på linje for pensjonsforpliktelse.

Forutsetninger lagt til grunn ved beregningene	DNB	Drift
Årlig diskonteringsrente	2,7 %	2,7 %
Lønnsvekst	2,5 %	2,5 %
Pensjonsregulering	1,5 %	1,5 %
Frivillig avgang ~ Opptil 50 år	2,0 %	2,0 %
Frivillig avgang ~ Over 50 år	0,0 %	0,0 %
Forventet avkastning	3,3 %	3,3 %
Årlig G-regulering	2,3 %	2,3 %
Inflasjonsrate	1,5 %	1,5 %
Uttak AFP	25,0 %	0,0 %

Pensjonsforpliktelser i balansen	31.12.15	31.12.14
Verdi DNB 01.01	-3 873	-3 903
Endring	-90	30
Verdi DNB 31.12	-3 963	-3 873
Pensjonsforpliktelse driftspensjoner 01.01	-27 626	-26 503
Endring	-1 072	-1 123
Verdi driftspensjoner 31.12	-28 698	-27 626
Sum endring i året	-1 163	-1 092
Avsetning pensjonsforpliktelse 31.12	-32 661	-31 499
Endring pensjonsforpliktelse		
	31.12.15	31.12.14
Verdi 01.01	-31 180	-30 087
Endring i året	-1 163	-1 092
Verdi endring pensjonsforpliktelse 31.12	-32 342	-31 180

Beregning av DNB-ordningen:		
Sammenstilling av årets pensjonskostnad	2015	2014
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	159	140
Rentekostnader på pensjonsforpliktelsen	549	666
Årets brutto pensjonskostnad	708	806
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-320	-392
Netto pensjonskostnad før amortisering	388	414
Amortisering av estimatawik/aktuarielt tap/gevinst	54	3
Periodisert arbeidsgiveravgift	55	58
Årets pensjonskostnad før arbeidsgiveravgift	497	475
Avstemming av pensjonsforpliktelser.		
Pensjonsordning med netto forpliktelse/ midler	2015	2014
Pensjonsforpliktelser brutto	16 422	18 686
Pensjonsmidler brutto	-13 159	-13 292
Netto pensjonsforpliktelser	3 263	5 394
Ikke resultatført estimatawik	240	-2 282
Arbeidsgiveravgift av netto pensjonsforpliktelse	460	761
Netto pensjonsforpliktelser/ midler i balansen	3 963	3 873

Pensjoner over drift	2015	2014	
Minsteforpliktelse	30 487	23 873	
Pensjonsforpliktelse	30 487	23 873	
Ikke resultatført estimatawik	-1 789	3 753	
Netto pensjonsforpliktelse	28 698	27 626	
	DNB	Drift	
	Sum		
Sum pensjonskostnad	497	1 660	2 157
Innbetalt premie/utbetalinger -2015	407	587	994
Endring pensjonsforpliktelse	90	1 073	1 163

Prinsippnote til årsregnskapet - for oppstilling av bevilgningsrapportering

Årsregnskap for statlige forvaltningsorganer med særskilte fullmakter til bruttoføring utenfor statsbudsjettet (nettobudsjetterte virksomheter) er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1,

nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2015 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Nettobudsjetterte virksomheter får bevilgningen fra overordnet departement innbetalt til sin bankkonto og beholdninger på oppgjørskonto overføres til nytt år.

Nettobudsjetterte virksomheter har en forenklet rapportering til statsregnskapet, og oppstillingen av bevilgingsrapporteringen reflekterer dette.

Oppstillingen omfatter en øvre del som viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Midtre del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser virksomhetens saldo og likvidbevegelser på oppgjørskonto i Norges Bank.

Bevilgningsrapportering for Norges forskningsråd - tildeling i henhold til tildelingsbrev:

Kapittel og post pr departement	Kapittelnavn	Posttekst	Samlet tildeling
Arbeids- og sosialdepartementet			
ASD - Kap. 601.50	Utredningsvirksomhet, forskning mm	Norges forskningsråd	137 716
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet			
BLD - Kap. 821.50	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	Norges forskningsråd	6 791
BLD - Kap. 846.50	Forsknings- og utredningsvirksomhet, tilskudd mv	Forskning	3 106
BLD - Kap. 854.50	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	Forskning og utvikling	12 229
Forsvarsdepartementet			
FD Kap.1760.45	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	1 000
FD Kap.1719.01	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under FD	Driftsutgifter	4 000
Finansdepartementet			
FIN Kap.1600.21	Finansdepartementet	Spesielle driftsutgifter	9 000
FIN Kap.1600.70	Finansdepartementet	Forskning på og allmennopplysning om finansmarkedet	13 000
Helse- og omsorgsdepartementet			
HOD Kap. 732.21	Regionale helseforetak	Spesielle driftsutgifter	540
HOD Kap. 780.50	Forskning	Norges forskningsråd	337 182
Justis- og beredskapsdepartementet			
JD Kap.400.50	Justis- og beredskapsdepartementet	Norges forskningsråd	21 863
Kunnskapsdepartementet			
KD Kap.226.21	Kvalitetsutvikling i grunnskoleopplæringen	Spesielle driftsutgifter	32 776
KD Kap.226.71	Kvalitetsutvikling i grunnskoleopplæringen	Tilskudd til vitensentre	48 920
KD Kap.231.21	Barnehager	Spesielle driftsutgifter	13 869
KD Kap.231.51	Barnehager	Forskning	8 517
KD Kap.258.01	Tiltak for livslang læring	Driftsutgifter	2 000
KD Kap.258.21	Tiltak for livslang læring	Spesielle driftsutgifter	19 192
KD Kap.281.50	Felles tiltak for universiteter og høyskoler	Tilskudd til Norges forskningsråd	135 731
KD Kap.285.52	Norges forskningsråd	Langsiktig, grunnleggende forskning	1 525 064
KD Kap.285.53	Norges forskningsråd	Strategiske satsinger	1 017 814
KD Kap.285.54	Norges forskningsråd	Forskningsinfrastrukturav nasjonal, strategisk interesse	455 364
KD Kap.285.55	Norges forskningsråd	Administrasjon	276 153
KD Kap.287.21	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Spesielle driftsutgifter	34 000
KD Kap.287.57	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Basisbevilgning til samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutter	163 094
KD Kap.287.60	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	8 900
KD Kap.288.21	Internasjonale samarbeidstiltak	Spesielle driftsutgifter	20 000
Klima- og miljødepartementet			
KLD Kap. 1400.76	Klima- og miljødepartementet	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	1 000
KLD Kap.1410.50	Miljøforskning og miljøovervåking	Basisbevilgninger til miljøforskningsinstituttene	167 484
KLD Kap.1410.51	Miljøforskning og miljøovervåking	Forskningsprogrammer	198 375
KLD Kap.1410.53	Miljøforskning og miljøovervåking	Internasjonalt samarbeid om miljøforskning	6 753
Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
KMD Kap.500.50	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	58 765
KMD Kap.552.72	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	Nasjonale tiltak for regional utvikling	87 500
Kulturdepartementet			
KUD - Kap.320.52	Allmenne kulturfomål	Norges forskningsråd	12 654
KUD - Kap. 335.73	Mediestøtte	Medieforskning og etterutdanning	8 500
KUD - Kulturdepartementet		Spillemidler - foreligger ikke kapittel.post	3 143
Landbruks- og matdepartementet			
LMD Kap.1137.50	Forskning og innovasjon	Forskningsaktivitet, Norges forskningsråd	257 662
LMD Kap. 1137.51	Forskning og innovasjon	Basisbevilgninger mm, Norges forskningsråd	183 433
LMD Kap. 1150.77	Til gjennomføring av jordbruksavtalen mm	Utviklingsiltak	47 777
Nærings- og fiskeridepartementet			
NFD Kap.920.50	Norges forskningsråd	Tilskudd til forskning	2 064 913
Olje- og energidepartementet			
OED Kap.1830.50	Forskning og næringsutvikling	Overføring til Norges forskningsråd	684 326
OED Kap.1840.50	CO ₂ -håndtering	CLIMIT	104 800
Samferdselsdepartementet			
SD Kap. 1301.50	Forskning og utvikling mv	Samferdselsforskning	136 991
Utenriksdepartementet			
UD Kap.100.71	Utenriksdepartementet	Diverse tilskudd	5 715
UD Kap.118.70	Nordområdetiltak mv	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland	48 800
UD Kap.150.78	Bistand til Afrika	Regionbevilgning for Afrika	10 068
UD Kap.163.71	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	Humanitær bistand	7 300
UD Kap.165.70	Forskning, kompetanseheving og evaluering	Forskning og høyere utdanning	60 900
UD Kap.165.71	Forskning, kompetanseheving og evaluering	Faglig samarbeid	29 600
UD Kap.169.70	Global helse og utdanning	Global helse	53 905
UD - Utenriksdept.		EUs strålevern - foreligger ikke kap.post.	1 000
Sum samlet tildeling			8 549 186

Beholdninger rapportert i likvidrapporten for Norges forskningsråd	Note	Regnskap 2015
0677.50.0021 Drift	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		4 562 050
Endring i perioden		255 444
Utgående saldo i Norges Bank		4 817 495
0677.60.10357 Investerings og omstillingsfondet	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		28 453
Endring i perioden		632
Utgående saldo i Norges Bank		29 085
0677.60.00084 Gaveforsterkning	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		3 841
Endring i perioden		36
Utgående saldo i Norges Bank		3 877

Kontantstrømoppstilling etter den direkte modellen	31.12.2015	31.12.2014
Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter		
Innbetalinger		
innbetalinger av bevilgning	8 549 186	8 086 249
innbetalinger av tilskudd og overføringer	207 550	180 293
innbetalinger fra salg av varer og tjenester	8 321	6 485
andre innbetalinger	0	1 852
innbetaling av refusjoner	8 372	12 575
andre innbetalinger	67 794	329 585
Sum innbetalinger	8 841 223	8 617 039
Utbetalinger		
utbetalinger av lønn og sosiale kostnader	-490 070	-460 077
utbetalinger for kjøp av varer og tjenester	-376 468	-321 216
utbetalinger og overføringer til andre virksomheter	-7 666 093	-7 097 829
Sum utbetalinger	-8 532 631	-7 879 122
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter * (se avstemming)	308 592	737 917
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
innbetalinger ved salg av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler		
utbetalinger ved kjøp av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-49 167	-72 024
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-49 167	-72 024
Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter	259 425	665 893
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens begynnelse	4 641 916	3 976 023
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens slutt	4 901 341	4 641 916
Avstemming	31.12.2015	31.12.2014
avregning bevilgningsfinansiert virksomhet		
disponering av periodens resultat (til virksomhetskapital)	-6 823	-8 388
ordinære avskrivninger	58 801	55 566
nedskrivning av anleggsmidler	0	0
avsetning utsatte inntekter (tilgang anleggsmidler)		
endring i statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler		0
netto avregninger		
endring i kundefordringer	455	7 135
endring i leverandørgjeld	201 615	234 785
endring i kortsiktig gjeld - forskningsforpliktelser	41 275	447 727
Endring ikke inntektsført bevilgning	12 106	
Pensjonskostnad uten kontanteffekt	1 163	1 092
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter*	308 592	737 917

7 Styrets underskrifter

Hovedstyret i Norges forskningsråd godkjente på sitt møte 10. mars 2016 årsrapporten for 2015, med tilhørende årsregnskap.

Norges forskningsråd

Drammensveien 288

Postboks 564

1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00

Telefaks +47 22 03 70 01

post@forskningsradet.no

www.forskningsradet.no

Design omslag: Design et cetera AS

Oslo, mai 2016

ISBN 978-82-12-03490-7 (trykk)

ISBN 978-82-12-03491-4 (pdf)

Publikasjonen kan lastes ned fra

www.forskningsradet.no/

publikasjoner